

СЛОВО РІДНЕ, МОВО РІДНА...

21 лютого — Міжнародний День рідної мови. Тобто, в Англії святкували англійську, в Польщі — польську, у Франції — французьку і т. д. Святкували мову — королеву нації, дар Господній — емістилице духу і сили народу. І хоч свято рідної мови у європейських країнах триває щодня, бо там розуміють, що мова — життя основа, його міць і сила, світові держави з благословення ЮНЕСКО з радістю і повагою віншували свої державні мови.

Віншувала рідну мову на літературно-мистецькому вечорі у Київському будинку вчителя "Просвіта", складала українському слову шану і славу відомі громадські діячі і творчі колективи міста. З радістю повідомимо в нашій газеті про всі вечори, які відбулися в Україні у Міжнародний День рідної мови. А також про державні заходи, присвячені цьому дню.

Дорогі наші читачі! Щонайбільше мені хотілося б разом з Вами скласти подячну

молитву нашій мові, нашій славі і нашій державі. Але рядки Ваших листів про наші спільні мовні рани не дозволяють святкувати. Вони закликають до іншого. Отож, будемо стояти і боротись... І вистоймо, і переможемо. І неодмінно зустрінемося на святі Перемоги української мови, бо живемо із вірою, що "наша дума, наша пісня не вмре, не загине!"

Нинішнє число "Слова Просвіти" присвячене українській словесності.

З ПОШТИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

І ЦЕ — НАЦІОНАЛЬНА ПРЕСА?

З гнітючим настроєм, проходячи через чудово відремонтоване та добудоване нашим дбайливим міським головою приміщення центрального залізничного вокзалу Києва, покидаєш його, не знайшовши в ньому хоча би одного кіоску, в якому можна б придбати українську газету. У двох кіосках, які розміщуються у вестибюлі та на початку конкорсу, зразу після підняття ліфтом, в кіосках з вивісками "Преса" ні за яку ціну не знайдеш газети, які репрезентують місто — столицю і нашу державу, починаючи від "Президентського вісника", "Голосу України", "Урядового кур'єра" і кінчаючи "Хрещатиком", "Столицею". Не знаходиться місця для "Української газети", "Вечірнього Києва", "Сільських вістей", "Слова Просвіти", "Українського слова", "Робітничої газети", "Високого замку", "Українського футболу" та інших. Зате повне засилля російської закордонної та російськомовної доморощеної олігархічної друкованої продукції.

Подібна картина і в інших комерційних кіосках на центральному вокзалі та й по всьому Києву — столиці суверенної української держави, в одному з найбільших культурних центрів Слов'янства і світу.

Такий стан спотворює столицю, яка мала б представляти Українство у слов'янському та європейському контексті.

Невже для подолання нечуваного українського нашестя в українській державі на початку другого десятиліття незалежності потрібно скликати позачерговий міжнародний конгрес українців чи наслідувати приклад відомого патріота Олексія Гірника, що самоспалюванням протестував проти насильної русифікації?..

Тому вважаю, що на цю неприйнятну картину повинні звернути свою увагу представники влади, нарешті вся громадськість і примусити потіснитися з кіосків держави одномовну друковану продукцію.

Сподіваюсь, що на ці неподобства звернуть увагу і іноземні спостерігачі від різних демократичних країн та організацій, які слідкуватимуть за демократичністю чергових виборів до українського парламенту.

Б. САВКІВ,

ЗА КОГО НЕ ГОЛОСУВАТИ

Не буду нав'язувати читачам власну думку про те, за кого голосувати. Хочу лише поділитися міркуваннями про те, за кого не голосувати, бо в жодному разі неприпустимо віддавати свій голос тим, хто обіцяє надати російській мові статус державної чи офіційної.

Це погано приховане прагнення остаточно витіснити українську мову, перетворивши її на хатню з перспективою повної ліквідації. Люди, які цього хочуть, мають мислення колоніальних чиновників. Вони й перетворять Україну на колонію.

Так само неприпустимо голосувати за російськомовних кандидатів. Кожна робота вимагає певних знань і умінь. І це ганьба, коли владні функції в Україні виконує особа, що нехтує українською мовою.

Вже минуло десять років після проголошення Незалежності України. За цей строк не так давно дитина здобувала середню освіту і могла вивчити одну іноземну мову. Доросла людина за цей же час може здобути дві вищі освіти й вивчити дві іноземні мови. Йдеться про людей середніх здібностей. Що ж сказати про людину, яка за цей час не спромоглася в Україні вивчити українську мову? Від цих людей можна почути заяви: "Я живу в етом государстве. Я работаю на его государство".

То, мабуть, і живемо ми так тому, що нам розбудовують "ето государство". А нам треба будувати нашу Українську державу.

Хоч це на перший погляд може видатися дивним, але добробут в Україні не настане, доки Україна не заговорить рідною мовою. Відродження функціонування української мови, панування її в усіх сферах стане показником зрілості, організованості та культури нації. Лише досягнувши такого рівня розвитку, українська нація не дозволить різним покидькам визискувати себе.

Тільки сказавши рішуче "ні" всім російськомовним і тим, хто бореться за російськомовність, партіям, блокам і політикам, ми примусимо наших державців стати українцями. Коли чиновники та політики переконаються, що обіцянки законодавчо закріпити особливий статус російської мови, витіснити українську, неминує вест до поразки на виборах, то вони подбають, щоб їхні нащадки виростили в україномовному середовищі.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,

ЧИ СТРАШНІ СЛОНИ УКРАЇНИ?

Коли гадаєте, що йдеться про відомих "слонів" минулої виборчої кампанії, то помиляєтеся. Слони з'явилися у відомій проросійській газеті "НН Городь" (26 грудня 2001 р.). Що має зображувати цей малюнок, можна тільки здогадуватися. Відповідь же на це питання дає її назва "Слону моськи не страшні, но очень неприятны".

Про що ж йдеться у цій статті, що займає цілу сторінку? Зміст її можна звести до того, що української мови не існує, а української нації нема. І при цьому автор О. Стадниченко демонструє цілковите невігластво, характерне для російськомовних, чи то пак, "рускокультурных" (без натяку на культуру) діячів. Як вам сподобається, скажімо, така цитата: "Русский язык — это древнейший язык юго-западных территорий земли русской, это язык культуры и науки". Не будемо нагадувати загальноновідомий факт, що у часи Київської Русі ніякої російської мови не існувало, а російську науку і культуру створювали українці й німці, а подивимось далі: "Сейчас наш язык — заметно культурно-историческое явление мировой цивилизации. Во всех уголках Земли его знают в качестве международного и межнационального языка, а здесь вдруг появляется у... ничтожных (!) людей возможность еще уцепиться и назвать языком национального меньшинства". Мабуть, щоби нікого не "ущипувати", потрібні було б говорити про мову "интернациональных большинств" чи ще якось, бо дійсно, важко російській із мови колонізаторів повертатися на своє місце, а їх нащадкам та підлабузникам це визнавати.

До чого ж підводить автор читачів? "На русский язык можно нападать сколько угодно — слону моськи не страшны. Они опасны лишь для мирных людей и могут схватить за ногу. Поэтому людям нужно научиться защищаться от мосек: парочку раз пнуть их хорошенько, и они, поджав хвосты, успокоятся навсегда".

А може, досить українському народу спокійно дивитися на потопування національної честі, й, нарешті заспокоїти паперових слонів, небезпечних для держави?

Микола АЛФЬОРОВ,
м. Горлівка, Донецької області

Фото О. Кутляхметова

ПОЕЗІЯ ТЕЛІГИ — ВІЙНА ПОЧУТТІВ І

60 років тому в Києві гестапівці розстріляли талановиту поетесу Олену Телігу — активну діячку Організації українських націоналістів (ОУН), що боролася проти окупаційного режиму.

21 лютого 1942 року. Бабин Яр. Постріли. Смерть... Сьогодні там стоїть дерев'яний хрест. Як пам'ять про тисячі загиблих одновірців, як політична і життєва реальність. Реальність хреста контрастує з величним монументом, що височить поруч: що ж, смерть поєднує непоєднуване...

Олену Телігу найперше згадують як націоналістку, яка народилася у Пітері, жила здебільшого по світах, до зрілого віку не говорила українською мовою, батько — росіянин... Російська аристократка XIX століття банальної світської вечірки вчиняє великий скандал, справжню "революцію". Через недоумкуватий шарж якогось російського "панка" на українців. Але світ вона здивувала не скандалом — поезією.

Поезія ж Теліги — війна. Вабить і жахає своїм вогнем, напругою і болем. "Поетка вогняних меж", — казав Учитель і коханий Олени Дмитро Донцов. Однак

навіть чи мала якісь межі: у поезії, в житті, навіть у трагічному коханні. Її життя не могло не бути трагедією. Коли людина піднімається над натовпом (не з гордості чи зневаги — з любові), її не розуміють.

Не розуміють, що любов до хворого — це ненависть до його хвороби. Традиційно таким "прокам" віддають хрестом. "Віддячили" Олені не свої — чужинці. Свої ж чекають, коли реальністю має стати не лише старий дерев'яний хрест пророка — її воля, що кличе Божу справедливість на рідну землю:

Над могилою вашою тиша
і спокій.
Та по рідному краю —
зловіщі вогні.
І піти по слідах ваших
скошених кроків
Рвучко тягнуться сотні
окриплених ніг.

Олександр СОЛОНЕЦЬ

• **НА ЗНІМКАХ:** Бабин Яр. Хрест та його фрагмент на місці загибелі Олени Теліги. Передвоєнний знімок Олени Теліги.

«БРАТИ БЛЮЗУ» — РОК-МУЗИКАНТИ, ЯКІ ВМІЮТЬ ГРАТИ ТИХО

Іноді і до нас, у редакцію газети “Слово Просвіти”, заходять, залітають, чи потрапляють “зірки” світового масштабу. Так ось, одного зимового дня, коли поріг редакції переступив один із відомих не лише в Україні, а й у Європі музикантів Мирослав Левицький. Композитор і музикант, автор проекту “Брати блюзу”, який з 1992-го року є взірцем української естради європейського

Родом із Калуша Івано-Франківської області. Мати — учителька та батько — лікар помітили у синові неабиякі музичні здібності і благословили його до вступу в Івано-Франківський пединститут на музичний факультет, який Мирослав успішно закінчив і пішов сам шукати свій шлях до визнання. Талановитий музикант не довго затримався у рідному Калуші. Пропрацювавши рік акомпаніатором “Будинку школяра”, став артистом ВІА (вокально-інструментального ансамблю) “Беркут” Івано-Франківської філармонії.

У 1987 – 1992 рр. працював у Москві артистом групи Ірини Понаровської.

У 1992-му заснував гурт “Брати блюзу”, який на фестивалі “Червона рута” отримав гран-прі і можливість узяти участь у європейському турі разом з іншими лауреатами фестивалю. Європа уважно реагувала на заяву України на європейський рівень і, як не дивно, — визнала. Свідченням тому були захоплені відгуки преси і міжнародні творчі тандеми за участю українських музикантів. Пропозиції були і до Мирослава Левицького та його колег, а наслідком стало те, що гурт “Брати блюзу” у старому складі перестав існувати. Барабанщик і досі працює в Америці. Лишився Мирослав із своїми ідеями та мріями створити щось гідне в Україні, зокрема у рідному місті Калуші. Так у 1994 році з’явився міжнародний арт-фестиваль “Різдво. Брати блюзу”, на який з багатьох європейських країн до Калуша збиралися артисти.

У 1998, 1999, 2000 рр. Мирослав реалізував і намагався донести свої знання з проблем музичної індустрії до широкого кола представників українського шоу-бізнесу. Він став автором трьох міжнародних круглих столів за участю відомих представників української та світової музичної ін-

дустрії з питань інтеграції України в міжнародний музично-правовий простір.

Творча біографія гурту почалася відразу ж після його створення.

Жовтень 1992-го — учасники фестивалю “Вивих”, м. Львів.

Червень 1993-го — гран-прі фестивалю “Червона рута”.

Жовтень 1994-го — перший тур по Європі у рамках фестивалю “Червона рута”.

Травень 1995-го — участь у міжнародному фестивалі “Україна. Весна, Славутич”. Спільно з Патрісією Касс (Франція).

Червень 1995-го — участь у концерті з нагоди приїзду президента США Біла Клінтона в Україну.

Серпень 1996-го — концерт у рамках днів української культури в м. Перемишлі (Польща).

Січень 1997-го — концерти в клубах та фестивалях Німеччини і Франції.

Серпень 1998-го — концерт на центральній сцені фестивалю “Пепсі-Шісет” у м. Будапешті спільно з популярними американськими та європейськими групами.

Третє тисячоліття стало для “Братів блюзу” воістину зоряним. На думку Мирослава Левицького, з 2000-го відбулися найважливіші події у творчості. 29 квітня цього року з’явився реліз CD “Брати блюзу”, здійснений у співпраці з “BMG-studio” (Мюнхен). У червні вони вже вдруге брали участь у концерті з приводу приїзду президента США Білла Клінтона в Україну, у жовтні, в рамках днів швейцарсько-української культури в Києві, відбувся їх концерт у червні 2001-го у австрійському місті Лінц, на міжнародному фестивалі “Схід-Захід” — ще один концерт. І, нарешті, у жовтні 2001-го у Києві, в концертному за-

ПОДІЯ РОКУ

лі “Українського дому” — один із найпотужніших концертів року.

Програма “Брати блюзу” — музика без кордонів за участю оркестру “Київська камерата” та нідерландського музиканта Рейнса Ньюленда і канадського співака Лайонела Лоджа — визнана музичною критикою найвизначнішою подією року. А вже у листопаді заявив про вихід CD сингла “Віденський ліс” (“VIENNA WOODS”).

Отже, почнемо з останнього. Для Мирослава Левицького поява “Віденського лісу” — це своєрідний підсумок його творчих задумів, який є знаковим щодо майбутнього.

Босоніж на парнас

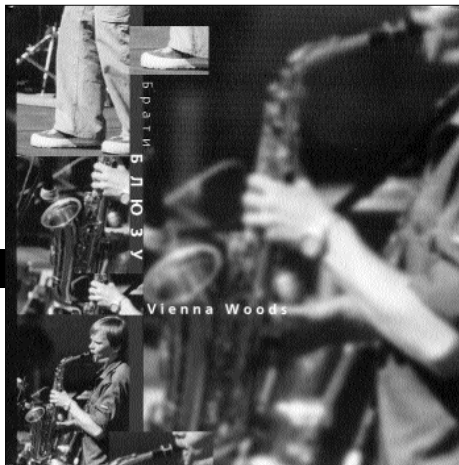
— Для тих, хто має уяву про творчий пошук “Братів блюзу” зрозуміло, що у підсумку ми маємо факт зміни стилю, поглядів на життя, появи нових фарб, зміни саунду. Чи не так?

— Не перше і не друге. Якось Ерік Кlapтон сказав геніальну фразу: “Рок-музикант — це той, хто, вміє грати тихо”.

Перший компакт-диск “Братів блюзу”, успіху якого у великій мірі сприяв талант саунд-продюсера Райнгольда Біндера, вийшов надпотужним, частково жорстким, з широкою палітрою фарб. Ідеально зведений, бездоганний баланс між інструментами, використання останніх обробок (одне звучання вокалу Ані Лорак, яка погодилася на участь у цьому проекті — чого варт!) Коли ми вперше отримали оригінальну майстер-копію і прослухали його, то враження було таким, ніби ти не в глядацькому залі, а в океанічному музичному штурмі і в гірській сніголавині одночасно.

Другий диск “Віденського лісу” — інший. І з самого початку його було задумано таким. Це не змученість від самого себе, не відхід од своєї музичної релігії, а продовження. До компакт-диску увійшло чотири композиції. Чотири дуети, кожен з яких було записано в іншій студії, в різний час.

Перший — клавіші, гітара (Рейнз Ньюленд).

Другий — рояль-віолончель (Олександр Мельник).

Третій — гітара-саксофон (Олег Левицький).

Четвертий — скрипка (Кирило Стеценко).

Це чотири розповіді про кохання. Я не зміг їх не написати. Якщо б не написав — не знаю... Мова, яку обрав — це та, що продовжує східноєвропейську, українську школу, традиції Бортнянського, Березовського, Стеценка.

— **Минулорічний концерт, що проходив в “Українському домі” і викликав неабияке пожевлення в музичних колах столиці, мабуть, справив якесь враження і на Ваших гостей з-за кордону? Цікаво, якими є їх враження від поїздки?**

— Рейс Ньюленд із Нідерландів та Лайонел Лодж — це музиканти, з якими я співпрацював у минулому році. З канадійцем Лайонелом Лоджем я познайомився у 1999-му на фестивалі в Будапешті.

Їх найбільше вразило в Києві те, що вони зустрілися з гостинною, талановитою, красивою нацією, яка має глибокі традиції, культуру, духовність. На своєму сайті Лайонел Лодж розмістив багато фотографій з цієї поїздки і детально описав усе, що бачив. Особливу увагу він приділив українцям і тому, що бачив у метро, на вулиці, в залі: “Видно, що українці живуть у постійній сутичці з проблемами, але те, що вони намагаються бути разом, допомагає їм. Інакше не вижити”, — пише він.

— **Кому належить ідея створення проекту?**

— Ідея створення проекту “Брати блюзу” (Україна) плюс Рейс Ньюленд (Нідерланди) плюс Лайонел Лодж (Канада) належить Рейнсу. Проект — це унікальне поєднання композиторів, що представляють різні західноєвропейські школи з властивою їм витонченістю, досконалістю, віртуозністю та північноамериканськими традиціями кантрі, блюзу, рок-н-ролу і східноєвропейської з її слов’янським мелосом, варіативністю. Синтезом автентичного фольклору. Це — неоціненний досвід. Об’єктивно — ми є різні, у нас — різна ментальність, різні погляди, але нас об’єднує її Величність Музика. Перші репетиції в Австрії показали, що ми, українці, більше уваги приділяємо створенню матеріалу, який повинен стати самобутнім, а вони (західні та американські чи канадійські музиканти) — динаміці та образу.

— **У 2002-му гурт “Брати блюзу” святкуватиме своє десятиріччя. Як збираєтеся відсвяткувати цю дату?**

— У жовтні. Концертом у Києві (можливо, у палаці “Україна”).

Розмову вела
Леся САМІЛЕНКО

НОВИНИ ВІД ОЛЕКСАНДРА ЄВТУШЕНКА

“Королівські зайці”, “Український альтернативний романс”. НАК

Дебют львівської групи “Королівські зайці”, у форматі CD, більше ніж переконливий — він успішний. “Український альтернативний романс” — саме так музиканти визначили жанр. Несподівано-акустичний матеріал (попередні твори “Зайців” повністю електризовані і записані в якісних студіях) вражає природністю і м’якістю. Передусім то заслуга Лесі Герасимчук — співачки “Зайців” й автора усієї музики, по-друге — через присутність живого струнного ансамблю, по-третє — усі записи зроблені живо, з концерту групи в клубі “Лялька”. Варто зазначити, що поетична основа музики — вірші українських класиків: В. Сосюри, П. Тичини, О. Олеса, Л. Костенко. Зведення і режисуру диску здійснив Е. Григор’єв, а видала CD компанія “НАК”.

“Вогні Великого Міста”, “Вони кажуть”. Атлантик, 2001

Цей альбом — справжній подарунок тим, хто хоче стати посвяченим у секрети слів та звуків. Безперечно унікальний студійний проект Юрія Покальчука, знаного прозаїка, поета і перекладача західноєвропейської поезії ХХ століття. Юрій Покальчук зібрав музикантів з різних груп з метою об’єднання власної мелодекламації і музичного ряду. Юрій Дуда (“Плач Єремії”) і Олег (Джон) Сук (“Мертвий півець”) склали якраз музичне ядро проекту. Крім них, у запису беруть участь “Мандри” — майже в повному складі, групи “Кроки” і “Кластер”. Як наслідок — вийшла ядерна мішанина сучасного авангарду, джаз-року і психоземії. Іншими словами — це музичний десерт для гурманів, які цінують новизну і свіжість, а також ексклюзив для цінувачів екзистенційної поезії ХХ століття. За великим рахунком, альбом “Вони кажуть” — це естетична опозиція “масовій культурі” чи сказати простіше “попси”, серйозна спроба синкретизації мистецтва з метою об’єднання різних його пластів в органічній формі. В першому альбомі групи “ВВМ” використані поезія Федеріко Гарсія Лорки, поезії Поля Елюара — одного із засновників французького сюрреалізму, біблійного проповідника Екклезіаста, а також — видатного скандинавського поета Гунара Екклефа і тексти самого Юрія Покальчука. Крім мелодекламацій, які по-своєму свіжі, альбом цілком самодостатній з музичної точки зору. Дуже достойний дебют.

Ідея народжена в студії

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впливав спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проніс текст пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смerek, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зашмарила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми верталися зі зйомок. Співав, задумливо вдивляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сідав за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторів легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотніми і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було форміліано. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентів-композиторів несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадуть, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

ШТАБ «НАШОЇ УКРАЇНИ» ПРОТИ «НАШОЇ УКРАЇНИ». БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ?..

Немає повісті сумнішої на світі, як та, що про любу «Слова Просвіти» до лідера національно-демократичних сил. Роману у нас, власне кажучи, не вийшло. Для непосвячених — йдеться про неабиякі здібності штабу «Нашої України» відшивати усіх, хто ще наважується пропонувати блокові співпрацю.

Народ Віктора Андрійовича любить, але чомусь не люблять його ж штабісти. Інакше годі зрозуміти таке: будь-які прояви журналістської чи іншої цікавості до діяльності команди Ющенка або його самого тавруються роздратованим «не знаю» чи «слухайте, ви з та-а-аких питань дзвоните!» у виконанні штабіста (штабістки) і короткими гудками в слухавці. Мабуть, це нове слово у складній справі спілкування з громадськістю. Або одвічний діагноз правих — набирати у команду аматорів, які псують імідж лідера так, як не втнули б справжні профі з чорного піару.

Просила я, просила колега, просили хлопці з регіональних видань — нам би почути бодай пана Такого-то з «Нашої України» (якщо з самим Ющенком поговорити, звичайно, зась) про перибіг кампанії, ставлення до рейтингів, які чомусь не зростають і таке інше. Штаб різними голосами осіб, що не вважали за потрібне відрекомендуватися, відпові-

дав: Такий-то пішов невідомо, куди і невідомо, коли повернеться. У кращому випадку радили стежити за повідомленнями прес-служби.

Щоб за ними стежити, треба дуже не поважати Ющенка. Або хоча б належати до ес-деків чи

Ой, не вірю своєму щастю!

інших партій-суперників і отримувати насолоду від того, наскільки безбарвно і нездарно свої ж готують інформацію про керівника «Нашої України». За принципом газети «Правда»: сьогодні, мовляв, Генсек прийшов, побачив, сказав, пішов. Наприклад, у Ніжинському музеї рідкісної книги Віктор Андрійович сказав, що в дитинстві любив «читати Жуля Верна». Сумнівно, що Ющенко не знає, що ім'я французького класика пишеться через «ю». Далі — на Валентинів день Віктор Андрійович ходив на дискотеку в Полтаві, де «зазначив, що йому подобається дискотека та спілкування з молоддю, яка вбирає від попередніх поколінь усе найкраще». Ще трохи лірики — «В. Ющенко

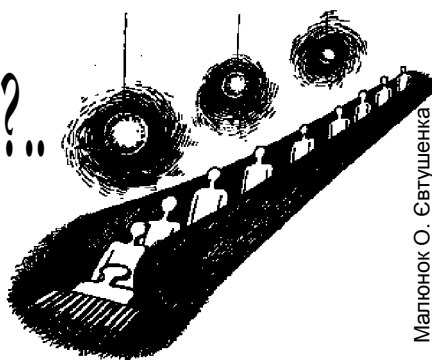
охоче приймав запрошення молодих дівчат до танцю». Запрошення старих дівчат, виходить, приймав неохоче або взагалі відмовлявся танцювати?

Екс-прем'єр також проїхався електричкою з Верківки до Ніжина. «Ющенко у розмові з пасажиром зазначив, що подорож потягом сприяє відвертим розмовам. «Ніжин — це маленьке містечко, що має важливий залізничний вузол. А електричка для жителів маленьких містечок та сіл — найпопулярніший вид транспорту», — сказав він у розмові з пасажиром». Ніжинці і решта громадян країни цього, мабуть, не знали. Хоч більш вірогідніша інша версія — ті, хто писав про подорож з Верківки, банально вхопилися за першу-ліпшу і не зовсім вдалу фразу свого боса.

«О. Білозір разом з лідером блоку «Наша Україна» здійснює тур по шести регіонах України і виступає на всіх його зустрічах як співак на привокзальній площі». Народну артистку ні з того, ні з цього обізвали привокзальною. Добре, що хоч співакою, а не кимось іншим. І за що вони Вас так, пані Оксано?

Дуже цікаво дізнатися критерії відбору людей, що пишуть повідомлення прес-служби «Нашої України».

Співпрацювати з нею хотіла не одна газета, але штаб усіх почастивав гарбузом. Відшили «Українське слово», «Літературну Україну», така ж доля судилася «Слову Просвіти» і ще низці різно-

Малюнок О. Євтушенка

манітних видань, традиційно прихильних до націонал-демократів. Результати не забарилися — у Сумах відомого земляка зустріли, м'яко кажучи, прохолодно — громадську думку, звичайно, ніхто й не думав готувати, агітаційний тур Віктора Ющенка по Україні фактично не висвітлюється в ЗМІ. Тільки не кажіть мені, що реклама, до того ж безкоштовна, «Нашій Україні» не потрібна.

Перед початком туру автор цих рядків домовилася, було, про можливість приєднатися до нього для широкого висвітлення на шпальтах «Слова Просвіти». Менеджер туру Юрій Рубан пообіцяв вирішити питання позитивно і попросив зателефонувати трохи згодом. Що й було зроблено. Спочатку пан Юрій довго дивувався, як взагалі могло статися, що він мені щось обіцяв, потім передав слухавку прес-секретареві Ірині Герашенко. Ірина довго розповідала про те, наскільки детально висвітлюється тур аж трьома (!) представниками інформаційних агенцій, вшанованих участю в поїздки, насамкінець порадивши зайти на сайт «Нашої України».

Навряд чи у штабі Ющенка порозумішають до 31 березня. Хоч, швидше за все, тут йдеться про інше — людям платять саме за те, щоб тримати навколо Ющенка «кругову оборону» і нікого «не пущать». Звідси й повідомлення прес-служби, як про Брежнєва: прийшов, побачив, сказав. Але ще не переміг.

P. S. Нещодавно в одній із київських газет ми прочитали, що на зустріч з лідером «Нашої України» було запрошено 70 журналістів. Представника «Слова Просвіти» не запрошували, а шкода: ми б охоче розповіли вам, шановні читачі, про що йшлося на зустрічі, яка й подосі не висвітлена 70-ма обраними.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

фото О. Ващенко

РУХИ ЄДНАЮТЬСЯ

Перший етап об'єднавчого з'їзду двох Рухів — НРУ та УНР таки відбувся, що б там не говорили скептики про формальність союзу, який мав давно відбутися, але все ще «в процесі». З'їзд серед інших документів прийняв звернення до народу і затвердив координаційну раду у складі 30 чоловік. Наступний етап об'єднання заплановано на осінь 2002-го року.

Інф.

МАДЛЕН ОЛБРАЙТ ІНСПЕКТУВАЛА ДЕМОКРАТІЮ ПО-КИЇВСЬКИ

Україну відвідала представницька міжнародна делегація, очолювана колишнім Держсекретарем США Мадлен Олбрайт, яка виконує обов'язки Голови Національного Демократичного Інституту. Делегація побувала у нас, щоб оцінити підготовку до виборів.

Разом із пані Олбрайт прибули політичні експерти, серед них — президент НДІ Кеннет Воллек, колишній посол США в Україні Уільям Міллер, теж колишній конгресмен США Семюель Гейденсон та заступник Генерального Секретаря ООН Седрик Торнбері, радник Президента Національної Асамблеї Словенії М'юша Север, директор Інституту дипломатії Джорджтаунського університету Казимир Йост, консультант з міжнародної торгівлі Робін Карнаген та старший радник НДІ Лора Джует.

Американський екс-держсекретар зустрілася з Президентом Леонідом Кучмою, представниками Кабінету міністрів, Центральної виборчої комісії, керівництвом центральних виборчих органів, журналістами, представниками політичних партій та блоків, громадських об'єднань та міжнародної спільноти. Члени делегації відвідали Львів, Луганськ, Дніпропетровськ та Запоріжжя. Ця передвиборча місія мала на меті висловити підтримку міжнародної спільноти демократичному виборчому процесу в Україні та ознайомитися із ситуацією напередодні березневих виборів.

За тиждень до візиту Мадлен Олбрайт Київ невиннопадково відві-

дала заступник державного секретаря США Пола Добрянскі.

Якщо розглядати контекст, у якому відбулися візити Пола Добрянскі та Мадлен Олбрайт до України, то безперечно, йдеться про вибори. Про це свідчать не лише заяви ЗМІ і самих візитерів, а й кількість посадових осіб, з якими провели зустрічі члени делегації. Проте візити відбулися не лише перед виборами до українського парламенту, а й напередодні «точки вибору» України. Вибору в розумінні — бути чи не бути Україні країною, в якій перемогли демократичні тенденції під час виборів до Верховної Ради. Адже за океаном цілком очевидно, що політика, яку проводили наші владні верхи в нашій державі протягом останніх 11 років, далі тривати не може і її необхідно змінювати.

Момент вибору для України важливий ще й тим, що, крім внутрішніх українських чинників, вже відбувся момент вибору в Європі. Екс-члени соціалістичного табору сьогодні вже на підході до Європейського Союзу, а деякі з цих країн уже стали повноправними членами НАТО. Україна ж пасе задніх за всіма показниками «європейськості».

Отже, інспектуючи демократію по-київськи, Мадлен Олбрайт, а перед тим Пола Добрянскі недвозначно натякають промосковськи орієнтованому українському істеблішменту, що у Білому Домі не залишаться байдужими до долі незалежності Української держави. Але ж не американці обиратимуть наш парламент...

Віктор КАСПРУК, політолог

СОЦІОЛОГ СОЦІОЛОГУ — ДРУГ, КОЛЕГА І ВОРОГ

Війна соціологій, якою так лякали обивателя, у розпалі, хоч загально переважно байдужі результати опитувань. Минулого тижня дві поважні служби оприлюднили свої висновки, звичайно, протилежні. Але обоє твердять, що вірити треба саме їм, інші можуть бути замовлені й неправди-ві.

Першою представила свою роботу Всеукраїнська соціологічна служба, яка, взагалі-то, перед тим особливо зі своїми дослідженнями не світилася. Результати за січень оприлюднив доктор соціології Олександр Вишняк: найкращі шанси потрапити до парламенту мають комуністи (на їхню підтримку висловилися 19,2 % опитаних), далі — «Наша Україна» — 12,3 %, «Жінки за майбутнє» — 7,1 %, блок «За ЄдУ!» — 4,7 %, партія зелених — 4,9 % і СДПУ(о) — 4,5 %. На цьому список лідерів від Всеукраїнської служби завершується, до нього не пощастило потрапити блоку Юлії Тимошенко, який за дивовижним збігом обставин, займає чільні позиції в рейтингах від інших соціологів. Наприклад, того ж Центру Разумкова. Тим часом, «За ЄдУ!» вже не вперше пророкують неможливість подолання 4-відсоткового бар'єру. Але такі дрібниці поважних науковців не обходять. Більше того:

— Вплив адмінресурсу буде дуже незначним, — вважає Олександр Вишняк. — Ми запитали виборців: за кого вам рекомендували голосувати керівники підприємств? Адже вони мають таке право, вони теж громадяни України і можуть висловлювати свою думку. 95 % відповіли, що їм жодних настанов не давали. А політичні рекомендації — вони цілком законні.

Досі доводилося чути, щоправда, про незаконність таких «рекомендацій», та науковцеві, мабуть, видніше.

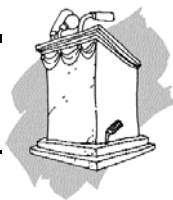
Серед тих 5 %, які все ж таки настанови отримали, найбільше агітували за «За ЄдУ!» — 1,5 %.

Кому із соціологів вірити не варто? Професор Вишняк здивувався черговою сенсацією, заявивши, що до авторів фальсифікацій належить Центр політичного прогнозування та консультування при журналі «Політична думка». Ні більше, ні менше, хоч п. Олександр в чомусь зрозуміти можна — ніщо так не створює популярності, як можливість затаврувати більш розкрученого авторитета в соціології.

Зовсім по-іншому виглядає опитування від Українського інституту соціальних досліджень та Центру «Соціальний моніторинг» станом на початок лютого. За «НУ» проголосують 19,7 %, за КПУ — 13,3, за СДПУ(о) — 5,7, за «Жінок за майбутнє» — 5 %, зелених — 5,6, «За ЄдУ!» — 4,4. Автори цього рейтингу теж упевнені, що їхнє дослідження варте довіри.

Залишається тільки з'ясувати, яку ж публіку і де саме опитують соціологи, отримуючи протилежні результати. Але ж електорат в Україні — усього один.

Л. П.

ЩО СТОІТЬ ЗА СПРОБОЮ КАДРОВОГО ПЕРЕВОРОТУ У КИЄВІ?

Друга декада лютого відкрилася новими передвиборними "бойовими діями" — наступом центральної влади на столичного мера. Зовні вся ця історія до банальності примітивна, але за нею прихована драма найвищого звучання.

Почалося все з того, що один з найбільших в Україні ревнителів моралі гарант Конституції Леонід Кучма публічно висловив думку, що було б правильно, якби високі чиновні люди, які є кандидатами до парламенту, пішли у відпустку на час передвиборної агітації, щоб не було спокуси використувати своє службове становище. Навіть незважаючи на те, що це чи не половина складу Кабміну.

Одним з перших, щоб не дратувати гарантa вирішив узяти відпустку київський міський Голова Олександр Омельченко — він же лідер виборчого блоку "Єдність". Зробив це майже вірнопіддано. Принизивши свій статус всенародно обраного киянина мера, він написав відповідну заяву на відпустку з 11 лютого до Адміністрації Президента і призначив виконуючими обов'язків своїх заступників: по лінії Київради — Володимира Ялового, по лінії держміскадміністрації — Михайла Голицю.

І саме 11 лютого, коли гарант відбув до Росії, Омельченко дізнається, що найвищі посадовці глава Адміністрації Президента Володимир Литвин, прем'єр-міністр Анатолій Кінах (відповідно 1-а і 2-а позиції в списку кандидатів від блоку "За ЄДУ") та генпрокурор Михайло Потебенько (прохідна позиція у списку комуністів) і не збираються у відпустку. І тут амбітний мер, збагнувши, що піймався на гачок, очевидно, тонко продуманої інтриги, вирішив дати задній хід — відкликати свою заяву. Та було пізно — цього ж дня прем'єр привіз на Хрещатик, 36 указ Президента, в якому чорним по білому написано: звільнити Омельченка від виконання обов'язків голови Київської міської державної адміністрації на період проведення передвиборної агітації на виборах народних депутатів. Зверніть увагу: не послати у відпустку, а послати... подальше. І дурному ясно, що після цього мер у своє крісло не повернеться, якщо, звичайно, 31 березня не буде обраний міським головою повторно.

А щоб цього повторно не трапилось, виконуючим обов'язки цим же указом було призначено не тих, кого пропонував мер, а одного з його заступників Андрія Шовкуна. В цьому й полягало найбільше блюзнірство: Шовкун уже кілька днів перебував у відпустці, також у зв'язку з виборами — його прізвище під № 20 у списку олігархічного блоку "Демсоюз — Демпартія", очолюваного Володимиром Горбуліним.

Отут Омельченко збунтувався — не виконав указ Президента і не залишив свій пост. Власне, втрачати йому нічого — постолі уже сплетені. Надія на захист киян, серед яких авторитет його значний. Слід віддати йому належне, Омельченко чимало зробив для міста, для його будови, відродження історичних

храмів, а головне — постійно, а не перед виборами тільки, намагався полегшити долю малозабезпечених, надаючи регулярно матеріальну допомогу інвалідам, пенсіонерам, вчителям тощо. Депутати Київради, на екстренно скликаній сесії, більшістю голосів (67 із 69) підтримують його позицію. Водночас одноголосно висловлюють недовіру Шовкунові.

Коментарів щодо київських подій не бракує — весь політикум та засоби масової інформації пережують цей неординарний випадок. Ситуація у Києві дедалі білувалася, як кажуть, на рівному місці, виникло двовладдя і

певних олігархічних кланів? Скажати, що за цим стоять парламентські вибори — значить, нічого не сказати. Передвиборча боротьба стала тільки приводом і своєрідним каталізатором давньої реакції Банкової на амбітність київського Голови. Якщо хочемо знати істину, спробуймо дати відповідь на просте запитання: кому це вигідно?

Киянам ще й досі пам'ятні вибори міського голови, коли, не гребуючи жодними засобами, олігархічний клан Медведчука-Суркіса намагався провести свою людину, а саме — Суркіса, на цей пост. Надто ласим був столичний пиріг, де комунальна власність оцінювалася майже у три млрд. американських доларів. Тоді проти нахабства олігархів повстав увесь Київ — Омельченко отримав понад 70 % голосів тих, хто прийшов на виборчі дільниці. За часів головування Омельченка у комунальну власність переведено кілька великих "прихвизованих" чи розвалених дотла підприємств. Промисловість міста почала набирати обертів.

Отже, по-перше, київська комунальна власність стояла і стоїть перед очима ненаситних. Заради неї і затіяно всю непривабливу метушню.

По-друге, прийти до влади можна через наступні вибори. Шанси в Омельченка бути повторно обраним значні. Тим більше, що він знає і вміє використовувати так званий адміністративний ресурс, потенціал і можливості якого у столиці надзвичайно потужні. Єдиний вихід — відлучити його від цього ресурсу і від бюджетних коштів, які при бажанні завжди можна використати на вибори.

По-третє, Омельченко був чи не центральною постаттю в організації відставки колишнього першого віце-спікера Верховної Ради Віктора Медведчука, одного з олігархів та лідера СДПУ (о), а заодно — одного з найамбітніших претендентів на президентську папаху. І нб тобі — позбувся такого необхідного завжди, а надто тепер крісла. Такого олігарха не прощають.

По-четверте, без Президента впоратися з могутнім столичним мером, який до того ж очолює Асоціацію українських міст і має певний вплив на регіони, олігархи не змогли б. А заручитися підтримкою гарантa було не складно: він уже сам давно точив зуб на норовливого, надто самостійного столичного мера, який з кожним днем набрав і сили, і авторитету. Ще під час минулих виборів київського міського Голови вдаваний нейтралітет Президента був спрямований на підтримку кандидатури Суркіса. Але краплиною, яка переповнила чашу терпіння не менше норовливого Президента, стало очолення Омельченком української партії

ПОГЛЯД ВІТАЛІЯ КАРПЕНКА

"Єдність" (точніше — свідомість свого часу з ініціативи "Вечірнього Києва", ця партія влилася в "Союз" Матвієнка) та організація практично на голому місці однойменної депутатської фракції. До речі, партія росла, як на дріжджах, і за короткий термін кількісно перевищила 80 тисяч членів — ці темпи могли демонструвати хіба що азарівські "Регіони". Це вже не абищія, а цілком реальна політична сила, яка набирала ваги. Терпець гаранта увірвався, як завжди у таких випадках, коли чийсь рейтинг перевершував його власний. Згадаймо, як він прибирав одного за одним прем'єрів, які мали необережність перевищувати його в популярності, — Марчук, Лазаренко, Ющенко... В одному інтерв'ю, ще задовго до початку передвиборної кампанії, він не стримав емоцій: "Скажіть, хіба це правильно, щоб мер Києва створював свою фракцію? За три місяці до виборів! А завтра що? Губернатори Донецька або Львова стануть формувати свої фракції? ...Коли кажуть, що мовляв, треба захищати інтереси Києва — так уже від Києва треба країну захищати!"

Ось звідки "ноги ростуть". У цьому світі було зрозуміла репліка Л. Кучми, кинута на тюменській землі з приводу спротиву столичного мера, який не захотів звільнитися у відпустку: "Такої влади, яку зосередив у своїх руках Омельченко, немає в жодному регіоні України. Це питання вимагає додаткових рішень".

Це може означати ніщо інше, як фактичний вирок київському меру. Схоже, що певні сили в Україні уміло використали Президента для розправи з грізним і непокірливим противником. А мо-

химої недемократичної держави, всездозволеності, правового нігілізму і, вибачте за русизм, але в нашій мові точнішого слова немає, "беспредел". І, що найгірше — крізь блаженку словесно-демократичну одіж нинішніх найвищих можновладців уже проглядаються хижі ікла тоталітаризму. А це вже небезпека не тільки для України і її народу, але й для сусідів.

Віталій Карпенко
13.02.2002

P.S. Після повернення Президента з поїздки у Росію, конфлікт, пов'язаний із "звільненням у відпустку" київського міського Голови, не знайшов свого вирішення. Президент, зробивши паузу-витримку, все-таки прийняв Омельченка. Двогодинна розмова нібито ні до чого не привела — Президент не скасував свого указу, а Омельченко не погодився на відпустку. Однак тон кожного змінився: куди й подівся бунтівний пафос у мера, зникла категоричність у висловлюваннях Кучми. Вочевидь, перший побоюється крутого норову швидкого на розправу гарантa, а другому у нинішній ситуації зовсім непотрібні зайві іскри, від яких може спалахнути протестне полум'я в столиці. Було схоже, що вишукується прийнятний публічно вигідний компроміс, розмінною монетою якого, звичайно ж, буде вплив у Києві під час парламентських виборів, а точніше — використання потужного столичного адмінресурсу. Що ж, торгами між владою часто закінчуються найскладніші колізії. Потерпілою стороною при цьому завжди залишається простий люд — його інтереси використовуються тільки для агітдемагогії.

Як стало відомо, переговори між Банковою і Хрещатиком закінчилися компромісом, але суть конфлікту залишається незмінною. Гарант наступив на горло "власній пісні" і скасував свій попередній указ про "звільнення" у зв'язку з виборами, а мер із добре потовченими амбіціями і заборонаю займатися великою політикою знову обійняв обидві свої посади.

Неважко здогадатися, що за такі компроміси треба буде дорого розплатитися. Вочевидь, Омельченкові доведеться поділитися сферою впливу під час передвиборної кампанії з пропрезидентським блоком "За ЄДУ!" та його союзниками, зокрема, в мажоритарних округах. А не виключено, — що і здати блок "Єдність" тим же заєдинщикам або вже тепер, або у майбутній Верховній Раді, відмовившись од власної фракції.

Але поживемо — побачимо...

В. К.

20.02.2002

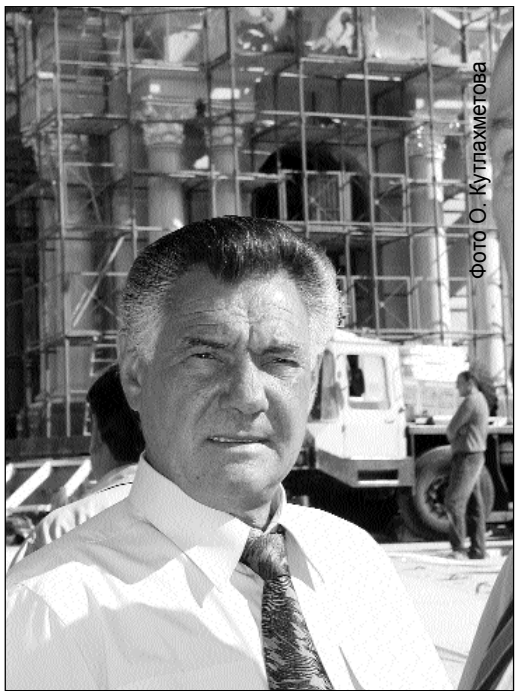

фото О. Кутлашметова

Новобудови — стихія
Олександра Олександровича...

розпочалася "війна розпоряджень". Більшість юристів, політиків і журналістів сходиться на тому, що Президент перевищив свої повноваження — звільняючи Омельченка, він порушив щонайменше чотири Закони і Конституцію України. Київському меру нічого не лишалось, як піти в банк — у прямому ефірі радіо "Свобода", він назвав те, що сталося, кадровим переворотом у Києві. Спікер Верховної Ради Іван Плющ обережно наголосив: крапку у цій справі має поставити не Президент, а Закон, та не втримавшись, прокоментував по-народному: це рішення не від великого розуму. Правда, не уточнив, у кого саме його бракує, — у тих, що готували проект указу, чи у того, хто його підписував. Враховуючи українські реалії, можна припустити, що за такої необережності, можливо, доведеться розплачуватися...

Сам же мер має намір ще апелювати до Президента, перекладаючи вину на конфлікт на Кабінет Міністрів. Але, схоже, то дарма: у Президента амбіції не менше. Омельченко не зміг поговорити з гарантом, посилавшись на поганий зв'язок з Тюменю. Зате інші, вочевидь, змогли подолати цю перешкоду, бо Леонід Данилович з далеких країв прорік: "Омельченко — не Президент, подобається йому чи ні, він повинен виконати це рішення. Виконуючим обов'язки призначено іншу людину".

Що ж стоїть за всією цією катасією, здійснюють чи то Кабміном, чи то Банківською, чи то спільно обома на замовлення

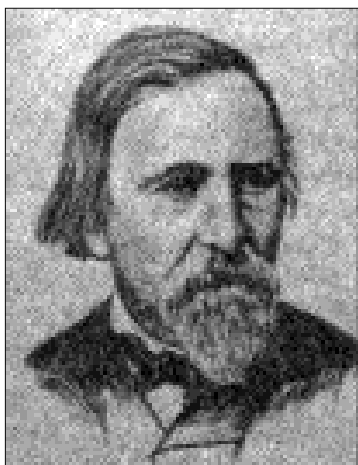

Президент сказав: "Хай Омельченко займається господарством, а не політикою..."

же — інтереси тих сил збіглися з бажаннями та інтересами Леоніда Даниловича, чого виключати також не можна.

Та хоч як би там було, сподіватися на милість гарантa Омельченкові нічого. Хіба що передбачуваний розвиток ситуації і рішуче слово киян на його захист можуть внести свої корективи в намічений сучасними політехнологами сюжет і примусити гарантa поступитися та повернутися у правове поле. Та поки що народ мовчить...

Загалом же в усіх передвиборних конфліктах, чорних піарівських технологіях проглядається гірка логіка кланово-олігар-

Н. Орда

Трапляються в цьому житті, дорогий читачу, особистості, котрі служать немов унікальним ферментом для своєї епохи, — брав уроки у Шопена, вдосконалюючи свою майстерність гри на фортепіано, малярську освіту здобував у славетній студії п. Жерара в Парижі, де в середині 1840-х років був директором Італійської опери. Написав і в 1873 році видав “Граматіку музики”, надзвичайно високо поціновану С. Монюшом. Та що казати — лишень про його безкорисливу дружбу з А. Міцкевичем написати можна блискучий роман! А ще ж цей чудовий композитор — добре відомий су-

ЕПОХА, ВІДТВОРЕНА ОРДОЮ

часникам — піаніст, педагог, художник жив у Австрії, Швейцарії, Італії, з 1833 — у Франції... І скрізь лунала добра слава про нього — безкорисливого, людського.

Малодосліджена сторінка його життя припадає на Віленський університет — юнака виключили звідти за участь у таємному студентському товаристві “Зоряне”. Виключення лишень прискорило подальший розвиток подій: участь у збройному повстанні 1803—31 рр., поранення, втеча за кордон після придушення народного невдоволення, змужнення й становлення особистості. Отож лише про цей період можна створити прекрасний бойовик.

Ім'я й прізвище цього митця таке ж рідкісне, як і його доля — Наполеон Орда. Народившись у с. Вороцевичі Пінського повіту Мінської волості (тепер Іванівський район) у родині інженера-фортифікатора 11 лютого 1807 року, назавше пов'язав творче своє життя з Україною, хоча вірно любив Литву, Білорусь, Польщу, які платили йому такими ж вірними друзями, а Вільнівський університет допоміг здобути

прекрасну освіту. Його романси й пісні на слова С. Вітницького й А. Плуґа співала вся Європа, а Ліст і Шопен захоплювалися мажурками, полонезами й вальсами композитора. До речі, гроші, виручені від продажу виданого ним “Альбому творів польських композиторів” маестро Наполеон роздав менше влаштованим друзям — умів допомагати всім, вважаючи щедрість душі найви-

щим благом, яке дається людям.

Як художник, Орда найбільше відомий своїми замальовками архітектурних пам'яток, місцевостей, пов'язаних із життям і діяльністю видатних людей тієї епохи, — на теренах України, Білорусі, Литви й Польщі. Для того, щоб їх зафіксувати, сховавши усю Волинь та Берестейщину. Архітектурні замальовки художника

виділяються точністю й документальністю, що має неоціненне значення, власне, для історії архітектури. А взагалі й нині замальовані Ордою пам'ятки, що не збереглися до наших днів — замки в Ольшанах, Крєві, Пінську, Камінецька вежа, садиби і палаци в Бугановичах, Молодові, Ружанах, монастирі, серед яких особливо виділяється картезіанський — у Березі Картузькій та багато інших, мають неабияку історичну цінність.

Плідний період у малярстві Наполеона Орди припадає на Волинь, батьківщину матері, де він працював домашнім учителем у нащадків гетьмана К. Острозького. Доля багатьох картин цієї пори — 60-ті роки XIX ст. — невідома. На диво врівноважений, бадьорий, мужній, він завжди був зразком душевності й витримки. Помер у Варшаві 26 квітня 1883 р., поїхавши провідати хворого друга.

Нащадки волинських вихованців Орди могли б і відгукнутися — нещодавно минуло 195 років з дня його народження.

Картезіанський монастир в Березі Картузькій. З малюнка Н. Орди, XIX ст.

ДОРОЖНІ НОТАТКИ

Чесно кажучи, перша асоціація, що виникла при назві “Пінськ”, була саме такою — “Пінські болота”. Глибока білоруська провінція, — подумалося стереотипно. Та все ж вирішила поїхати в ті краї: вперше ж бо вирушала до Білорусі.

Отож, болота болотами (справді, неподалік — унікальний заповідник, який збирає екологів чи не з усього світу), але Пінськ справляє враження охайного міста. Історично ж Пінщина на Поліссі мала неабияке значення в часи і Київської Русі, Великого Литовського князівства, і пізнішої Зрештою, українська родова гілка Рюриковичів походить, як твердять знавці, саме з турово-пінських князів. Принагідно додалася також, що слово “пінчук” — це територіальна назва населення пінського (пінського, — як подає Енциклопедія українського мовства) Полісся.

До сьогодні обличчя Пінська визначилася (далеко не вся, звісно) католицька архітектура. Домінантою міста є фундаментальна споруда єзуїтського колегіуму над річкою Піною. Тепер там — краєзнавчий музей та хореографічна школа. Незвично було застати вчорашній день у магазинах Пінська. Дивним було повернення до минулого і в гімназії, де ми побачили червоні прапори із зірками і старими гаслами. Щоправда, відчувалося: симпатичні, гостинні вчителі й учні просто мусять терпіти ідеологічну атрибутику вчорашнього дня. А я подумки молилася, щоб у нас ніколи не було повернення до старого.

Між іншим, у найкращому шкільному закладі Пінська мова викладання — російська. Білоруська вивчається з-поміж інших предметів як англійська...

Думала, що ніде вже не почую білоруської. Так, на вулицях Пінська, хоч як нашошувала вуха, таки не вчула цієї чудової мови. Але на конференції, куди запросили мене як журналістку, було чимало виступів і реплік по-білоруськи. Знову-таки, це певне культурне гетто, — подумалося мені. Чи в нас у Києві, приміром, краще? Про східну Україну мовчу...

До слова, білоруські колеги перепитували, чи все було ясно з виступів їхньою рідною мовою? “А хіба ви не розумієте української?” — відповідала запитанням на запитання. Коли ж поверталася додому, та й у Києві пізніше, все наздоганяли мене білоруські слова і вислови. Щоб знати мову,

необхідне повноцінне середовище, треба, аби мова на кожному кроці оточувала нас, відлунювала в свідомості й підсвідомості. Зрозуміло, чому новопосталі кафедри української мови в університетах Польщі або Чехії мають постійний недобір охочих вивчати її. “Навіщо нам така мова, коли нею не розмовляють самі українці?” — не без резону пояснюють студенти...

* * *

лися за ґратами, і їхнім нещасним матерям.

Причини цієї соціальної біди, як і наркозалежності, — різні. Деякі з жінок потрапили в тюрму, доведені до відчаю знущанням над ними чоловіків-п'яниць. Дійшло до найстрашнішого — вбивства...

У “Калегіумі” спробували зазирнути “в корінь”. Ось що розповідає голова об'єднання Надзя Авсієвич: “Ми, кілька молодих жінок із Пінська, вирішили заснувати в місті культурно-творчий осередок. Готува-

школах. Потім вирішили провести конференцію, куди запросили ініціативних людей з інших провінційних міст Білорусі. І що ви думаєте — охочих виявилось так багато, що мусили декому й відмовляти. Невже й справді так зацікавили людей гендерні стереотипи? На самій конференції я пересвідчилася — справді так. Було чимало соціальних педагогів, працівників дошкільних закладів, учителів, правників. Звісно, запросили й журналістів.

Головне — сперечатися, дискутувати, обговорювати проблему, а не замовчати

БІЛОРУСЬКИЙ МОТИВ

ПІНСЬК, «КАЛЕГІУМ» І ШВЕДСЬКИЙ

Але повернімося до Пінська. Саме там я зустрілася з напрочуд ініціативними молодими людьми, які гуртуються навколо громадсько-освітньої організації “Калегіум”. Завзяття дає їм змогу працювати в різних напрямках, але переважно це освітньо-соціальні програми. Наприклад, розповсюдження інформації і тренінги — як уникнути наркотичної залежності. “Drugbox” — так називається програма, яку впроваджують у Пінську разом із двома шведськими організаціями. У “Калегіумі” чимало волонтерів, які оволоділи методами і прийомами переконувати — і навчають інших. Підключається і Центр психологічної служби — все це не завжди “галочки”, а на совість.

У “Калегіумі”, як можуть, опікуються жінками, позбавленими волі. У Гомелі — єдина в Білорусі жіноча тюрма. Тут також перебувають і діти ув'язнених, яким ще не виповнилося трьох років. “Коли б не однаковий одяг на всіх мамах, дитячий будинок колонії нагадував би звичайний дитячий садок”, — сумно розповідають ті, хто побував там. Враження — різні, головне ж — по-людськи допомогти і дітям, що опини-

ли вистави, концерти, разом мандрували. Але зіткнулися з тим, що нас не сприймали всерйоз. Бо ініціативність жінок — явище незвичне у нас. Отож, ми почали задумуватися: чому активність вважається прийнятною для чоловіків, але не для жінок? Чому малим дівчаткам завжди дарують ляльок і посуд, а хлопчикам — машинки, зброю, конструктори? Чому на телебаченні бачимо жінку-красуню, надто в рекламних роликах, а щодо чоловіків — то камера здебільшого показує їхні розумні очі? Тобто, в чоловікові цінується інтелект, а в жінці — її сексуальність”.

Ось звідки ноги ростуть — зі стереотипів. Вони визначаються як гендерні: чоловік — сильний і годувальник сім'ї, жінка — пасивна й непомітна. Стереотипи, як заборони, обмежують особистість. Бо диктують і чоловікам, і жінкам неписані залізні правила: “Часто ми про це навіть не здогадуємося — чому нам дискомфортно у світі, де має бути “правильний чоловік” і “правильна жінка”. І страждаємо. Словом, робота “Калегіуму” почала розгортатися і в цьому напрямку — просвітницько-інформаційному. Виступали на радіо, ходили по

во. Справді, Марія, як і інші, які приїхали до цього Інституту, вміло, спонукали її до цілого ряду проблем.

Але ж і білоруси виявилися напрочуд сприйнятливими до нового бачення ситуації в суспільстві.

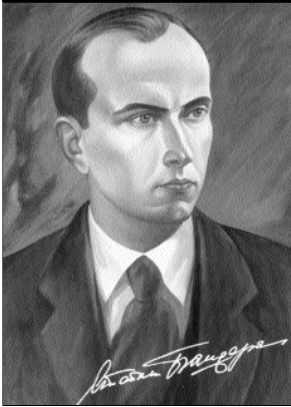
Загалом же, мене особисто просто вразила не лише традиційна гостинність білорусів, але й їхня настанова на зміну мислення. Здається, я очікувала чогось протилежного. Але зустрілася саме з такими людьми, за якими — майбутнє. Так само приємним було спілкування з гостями із півночі — відкриті, щирі, вони готові допомогти торувати нові дороги. Не назвала ще Сесілію Реймерс, менеджера зі Шведського Інституту, котра, як і її колеги, зруйнували мій стереотип щодо холодної замкнутої людини з півночі.

Отож, поверталася до Києва оптимістично налаштована — цей настрій передався мені від колег-білорусів та їхніх партнерок зі Швеції. Що ж, така реальність: хтось — мало не молившись на “бацьку” Лукашенку, а інші (нехай цих людей і менше) усе-таки будують нову Білорусь. І вона, хочеться вірити, все ж постане.

Людмила ТАРАН

СИМВОЛ НАЦІЇ

Чому Бандера досі залишається українським "Сфінксом"? Є анекдот, що демонструє найширше знання і уявлення про нього. Заходить Бандера з кулеметом у трамвай столиці. "Котра година?" — питає. Тиша. Питає знову. Мертвіша тиша. Нарешті встає, тремтячи, негр і каже: "О пів на шосту, батьку!" "Сиди, синку. Так бачу, що не москаль!.." Щоби трохи збагатити уявлення людей про "батька", пропонуємо на їхній розгляд бібліографію праць — особисто його та про нього. Подаємо у цьому контексті також спробу узагальнити діяльність провідника... Думайте — читайте.

1. *Московські вбивці Бандери перед судом.* — Мюнхен, 1961.
2. *Московські вбивці Бандери перед судом (мюнхенське перевидання).* — Львів, 1991.
3. *Бандера Степан. Перспективи української революції.* — Видання ОУН. — 1978.
4. *Бандера Степан. Перспективи української революції.* — Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 1998.
5. *Бандера Степан. Перспективи української революції.* — Київ: Інститут українського державотворення, 1999.
6. *Дужий Петро. Степан Бандера — символ нації.* — У 2 т. — Львів: Галицька видавнича спілка, 1996 — 1997 рр.
7. *Кук Василь. Степан Бандера — провідник ОУН.* — Київ, 1999.
8. *Вбивство Степана Бандери.* — Львів, 1993.
9. *Петро Мірчук. Степан Бандера — символ революційної безкомпромісовості.* — Нью-Йорк — Париж, 1961.
10. *Пастух Роман. Родина Степана Бандери.* — Стрий: Щедрик, 1995.
11. *Мудрик-Мечник Степан. Революційна ОУН під проводом Степана Бандери (причинки до історії).* — Стрий: УВІС, 1993.

1 січня мало б виповнитися 93 роки з дня народження одного з видатних українських діячів ХХ століття — Степана Бандери, чие ім'я на сьогодні в Україні ще, на жаль, продовжує викликати неоднозначну реакцію.

Очолювана ним, найдієздатніша тодішня українська організація — ОУН — активно і послідовно розгорнула у 1940—50-х рр. боротьбу, розріст і сила якої стали не тільки однією з причин "Холодної війни". Захід вдало подекуди спекулював українськими інтересами, щоб послабити східного ворога, реально боячись розмаху бандерівського руху. Усіх свідомих українців або мешканців Західної України вороги називали іменем Бандери — бандерівцями.

Він мав репутацію революційного, безкомпромісного політика.

Свою принциповість проявив ще під час Варшавського і Львівського судових процесів 1935—36-х рр., примусивши тим самим поляків визнати існування української проблеми у Польщі, а світ — заговорити про неї. Під час Другої світової війни своєю відмовою відкликати Акт про відновлення незалежності України від 30.06.1941 р. не пішов на компроміс із нацистською Німеччиною, по закінченні війни виступав проти намагань США та Великої Британії звести визвольний рух СРСР на "перебудовні" рейки.

З іншого боку, опинившись за кордоном, С. Бандера налагодив контакти зі США та Великою Британією. Власне, від цих країн наприкінці 1940 — на початку 50-х рр. надходила допомога ОУН у формі спеціальної підготовки вибраних членів Організації задля відправки їх на допомогу підпіллю в Україну. На Батьківщину ті групи ОУН добиралися як каналами Організації, через Польщу або Чехословаччину, так і безпосередньо за допомогою США та Великої Британії. Зокрема, з використанням літаків, як це сталося наприкінці травня 1951 р., коли в Україну було закинуто 3 групи оунівців. В одній з них керівником був сотник Громенко, а в іншій перебував представник ЗЧ ОУН В. Охримович. Крім цих маршрутів, групи висаджувалися морським шляхом з кораблів або підводних човнів на морське узбережжя Польщі і т. д.

Крім того, з його допомогою створюється спільна організація "поневолевених СРСР народів" — Антибільшовицький Блок Народів (АБН).

Українці були однією з найактивніших націй, яка боролася проти Радянської імперії. Через це неодноразово організовувалися замаху на С. Бандеру. 15 жовтня 1959 р. радянському агенту Богдану Сташинському (хоч як це трагічно — українцю) за другої спроби вдалося вбити лідера української нації.

Його ім'я є символом борця для українців, а в світовій історії стоїть поряд з такими постатями як Кромвель, Гарібальді, Вашингтон.

РОМАН КОВАЛЬ СТВЕРДЖУЄ, ЩО ПОВЕРТАЄ УКРАЇНІ ДУШІ ГЕРОЇВ

Цю людину знавцям вітчизняної історії представляти не треба. Президент історичного клубу "Холодний Яр", автор кількох книг документальних досліджень про отаманів Холодноярської республіки, пристрасний публіцист Роман Коваль став авторитетним носієм героїчної історії спротиву українського селянства більшовицько-російській окупації України 20-х років ХХ століття. Переважна частина тих подій, про які пише у своїх книгах Роман Коваль, відбувалася на території Кіровоградщини — Олександрівський, Знам'янський, Новомиргородський, Кіровоградський райони. Герої його книг — реальні люди, наші з вами земляки, захисники Вітчизни, якими б пишася будь-яка інша держава, а в нас багатьох із них і досі не реабілітовано...

— **Пане Романе, донедавна в Україні знали Вас як політика, автора контрверсійних політологічних праць. І раптом, здається, Ви відходите од попередньої діяльності і поринаєте у дослідницьку працю. Як відбувається перехід з однієї якості в іншу?**

— У середині 90-х я написав книгу "Політичні портрети самостійної України" про людей, з якими зустрічався, співпрацював, — Левко Лук'яненко, Михайло Горинь, Степан Хмара, Валентин Мороз, інші. Переглядаючи остаточний варіант свого рукопису, я зрозумів, що цю книгу поки що не можна видавати, бо вона несе великий негативний заряд. Коли пізнаєш відомих людей зблизкою, часто вони втрачають ореол. Україні не обійдін зовсім інші, позитивні герої. Серед сучасників таким для мене став Зиновій Красівський. Він завжди залишався на недосяжній для багатьох моральній висоті.

Думку про те, що Україні потрібен позитивний герой, а не деморалізуюча правда, допомогла мені сформувати донька великого українця Юрія Липи — Марта. Ще в 1991 році на одній із конференцій у Львові вона зауважила, що та правда, яку я подаю в своїх книгах, виступає — обеззброює. Це зауваження глибоко засіло в моїй душі. У якийсь момент мені потрапила до рук книга Горліса-Горського "Холодний Яр", видана львівським видавництвом "Червона калина". Вона настільки схвилювала, збентежила мене, розгарячила мої почуття, що на черговому з'їзді "Державної Самостійності України" я запропонував резолюцію про вшанування холодноярських героїв. Що ми робимо й досі.

— **Ви зараз не голова ДСУ?**

— Голова. Але наша організація зараз відійшла від активної політичної діяльності. Те, що ми робимо,

для України зараз цінніше. Поставили меморіальний знак у Холодному Яру, я налагодив контакти з краєзнавцями з Черкаської, Кіровоградської областей. Коли вийшла перша книга "Героїзм і трагедія Холодного Яру", не уявляв, який безмір роботи ще попереду. Уже вийшло шість книг. Але це має бути велика серія. Якби я мав надійного спонсора, який би матеріально забезпечував ці видання, міг би готувати по дві-три книги на рік. Матеріал величезний. Значна частина його не закрита для дослідників, певний масив досі ще не розсекречений. Другою була книга "Кость Блакитний — отаман Степової дивізії". Мене дуже вразив чин двадцятидворічного юнака, що зумів зібрати двадцятитисячну (!) дивізію (це за більшовицькими даними), яка від Херсона до Черкас не мала жодної військової поразки. Навіть не стільки здивував факт його бойової зв'язки, скільки те, що цей юнак примудрився прогнати, вдягнути, забезпечити зброєю двадцять тисяч повстанців! Наступною була книга "Записки повстанця", потім "Отамани гайдамацького краю: тридцять три біографії", "Отамани святих і страшних". Мій товариш по клубу "Холодний Яр" Костя Завальнюк видав довідник про повстанців Поділля "Лицарі волі". Олег Шатайко із Тального написав книгу про Юрія Тютюнника. Про отамана Семена Заболотного під несправедливою назвою "Останній гайдамака" (він таки був не останній) вийшла книга в Одесі... Свою роль зіграв цикл радіопередач "Отамани гайдамацького краю". Історичний клуб "Холодний Яр" проводить зустрічі, вечори пам'яті отаманів у різних містах, не лише в Києві — у Кривому Розі, Чигирині, Черкасах, Миколаєві. Їх відбулося вже понад п'ятдесят. У цьому ряду стоїть і фільм, знятий разом з кіровоградцями Миколою Хомандюком та Володимиром Мошинським "Незасимий вогонь Холодного Яру" (його презентація відбулася в Києві і в Кіровограді). Це — вимога сьогодення, бо люди зараз менше читають, а більше дивляться. Якби фільм мав хороший резонанс, а творча група — зацікавленість у продовженні цієї теми, ми могли б Кіровоградською телерадіокомпанією зняти фільм про Юрія Горліса-Горського, про отаманів — уродженців області. Ця тема — лише привідкрита.

— **Не виникає бажання залишити її?**

— Ні. Тепер знаю: я прийшов у цей світ, щоб повернути Україні душі загиблих героїв. Коли працюю — вони обступають мене. У моїй кімнаті висять портрети

отаманів, є деякі їхні речі. Все це створює атмосферу маленької української фортеці у київському мегаполісі.

Смисл мого життя сьогодні — створити величезну галерею українських героїв, яка може стати однією з підвалин патріотичного виховання майбутніх поколінь. Усе це ще й дуже цікаво. Детективні сюжети, бої, зради, підступи, пригоди. Це те, що приваблює молодь, те, що вона бачить на інших зразках — англійських, російських. Але ж є своє! І якби ж держава або громадські інституції взялися допомогти (власне, тим, чим займаюся я, мав би займатися Інститут історії), можна було б зробити набагато більше.

— **Поки що Ви такої підтримки не відчували?**

— Є зацікавленість. Підтримка моральна на рівні громадськості, окремих осіб. Наприклад, цикл передач на радіо "Отамани гайдамацького краю" протегував Іван Драч. На час виборчої кампанії вони припинені, хоча в мене немає жодних амбіцій у цьому плані. А після виборів я планую продовжити ці радіопередачі.

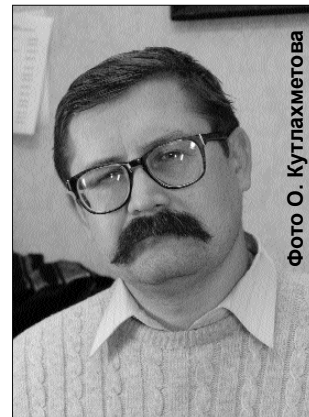
— **Пане Романе, чи не закидають Вам пропагування анархії у формі "отаманства"?**

— Наші історики, науковці, взагалі, інтелігенція, формувалися під кліше, що отамани — це символ анархії, розбрату, руйни. Чимало відомих науковців дуже ревниво ставляться до моїх досліджень, їм важко переступити через свої стереотипи.

Але ж селяни отаманів часто називали батьками, бо ті забирали в більшовиків награбоване і віддавали людям. Взагалі, якби не було прихильного ставлення населення до повстанства, воно б не існувало. Це — однозначно. Українське повстанство діяло аж до 29-го року. А в 30-му році піднялася нова хвиля національно-визвольної боротьби на ґрунті розкуркулення і колективізації. Так звані волінки. В Україні відбувалися сотні повстань.

— **Але ж ми ніби знаємо, що в ті часи не було ніякого спротиву...**

— Мені приємно, що я

Роман Коваль

фактично спричинився до деміфологізації історії, нав'язуваної більшовиками. Міф про те, що проти загарбників боролися лише західняки, а східняки мало не з хлібом-сіллю зустрічали російські окупаційні війська, потребує розвінчання. Боротьба була масштабніша, гостріша.

До речі, Василь Кук, заступник Романа Шухевича, нині почесний президент клубу "Холодний Яр" — чітко й однозначно стверджує, що ОУН і УПА — продовження повстанського руху на Східній Україні. На мій погляд, це справедливі слова.

Героїчні вчинки, які знаходимо в нашій історії, слід лише належним чином подати і розтиражувати. І тоді з'явиться зовсім інше покоління українців. Світоглядна еволюція можлива навіть у сімдесят. Так, недавно отримав листа від свого слухача Івана Ромашка із Маріуполя Донецької області. Він пише, що все своє життя прожив яничаром, але ті передачі на радіо перевернули все в душі.

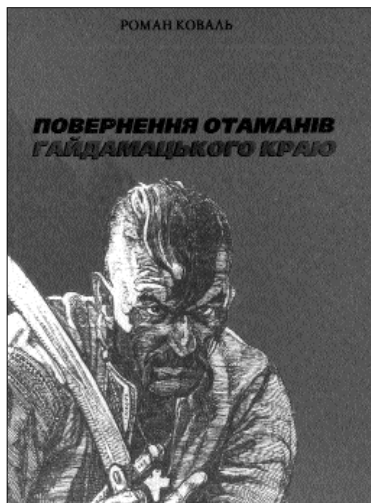
Поки що наша непевна інтелігенція тримає в своїх руках вогник національної ідеї. Але є величезна прірва між цією інтелігенцією і народом. Ми мусимо її скоротити, мусимо знайти такі слова, такі факти, які дійдуть до серця народу.

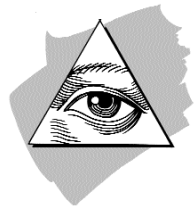
— **Дякую за розмову.**

З гостем розмовляла
Світлана ОРЕЛ

Від редакції. Нещодавно побачила світ нова книга Романа Ковалю "Повернення отаманів Гайдамацького краю", яка вийшла у видавництві "Діюкор". Книга є збіркою радіопередач авторського циклу "Отамани Гайдамацького краю", який у 2000 — 2001 роках прозвучав на Першому каналі Національного радіо.

Повертаються імена непересічних провідників революційного козацько-селянського руху 1917—1920 років, який довгий час незаслужено носив клеймо "бандитського" та "анархістського".

Продовження. Початок у
ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7 (2002 р.)

НАША ДАВНИНА — НАШЕ КОРИННЯ

...І згадується, як молочар, напруживши віжки, зупинив коней біля братської криниці, всі спішилися, — а це були люди похилого віку, дідусі та бабусі, в домотканих сорочках, що білили проти місяця, босонігі... Стали біля криниці, очима до схід сонця і неголосно прочитали “Отче наш...” Журавель занурився разом із кованою баддею в темний отвір криниці, з-під цямриння вийнявся рука-тий корець, і по черзі ми почали пити зоряне небо, яке похитувалося перед очима разом з іконою, що була прицяхована до ноги високого степового журавля. Кожен ковток виповнював моє ество зоряним небом. Я пам’ятаю подосі смак тієї води. Він незіста-вимий з іншими водами, які випадало пити. І я тепер розумію, що справа не в суб’єктив-ності мого сприйняття чи об’єктивної пори літа. Ні, вся реальність була пронизана пев-ним суб’єктивно-об’єктивним мерехтінням ночі. Мені зрозуміла думка Вернадського про те, що жива речовина, як йменував Вер-надський людину, є єдиним земним явищем, у якому часопростір виявляє себе незвичай-ною силою в особливих ситуаціях. Про це свідчать, наприклад, космонавти, для яких у космосі не існує таких понять, як низ — гора, ліве — праве. Є лише невагомість, якої до-сягає і творча людина у своєму подихові, стаючи людиною-космосом або ж космосо-людиною... І саме в такому стані стає най-розумілішим минуле наших пращурів та минуле нашого народу.

І кожна річ з глибини віків: чи то кам’яна сокира, чи то копійка еллінської або римської доби, вивергнута з рідного ґрунту, стає голограмою українського істо-ричного часу. Або ж зернята пшениці, по-чорнілі від віків, або ж рештки колосся та соломи, знайдені у глиняних відбитках Трипільської доби, — це є знаки не минув-шини нашої, а нашої невмирущості...

Ось чому ми занурюємося в давнину, в доісторичну добу.

Відомий дослідник національних космо-логосів Георгій Гачев стверджує: для того, щоб дошукатися національного, потрібно занурюватися в глибини віків, які в розтині виявляють одну тенденцію — збереження “заповітів пращурів”. Він же звертає нашу увагу на одну закономірність: вивчення по-буту та мислення, міфології народів протя-гом останніх двох сторіч — виявили пара-доксальну закономірність: чим глибше за-нурюєшся в давнину, тим однотипнішими, загальними для всіх є і знаряддя праці: со-кири, голки, гончарні вироби, і майже одно-типними є міфи про постання землі та неба, про походження людини, а сюжети казок збігаються майже по всіх зонах розселення людства. Можливо, і так. Але мене цікавить саме відмінність, самотність — тому, що я переконаний: підвалинами історії того чи ін-шого народу є історія його трудів по перет-воренню природи, серед якої він живе. Це, як відомо, двоєдиний процес: людина про-сякає собою надовкілля, і проймається наскрізь цим надовкіллям. І ознакою націо-нального є історія цієї взаємодифузії: люди-ни і світу, людини і Космосу.

І тоді нам стане зрозуміло, чому нам Бог вділив золотого плуга. Чому ще доне-давна проти Різдва заносили плуга до хати і клали під різдвяний стіл. А на самий Но-вий рік ходили за плугом, імітуючи оранку, і співали відповідні коляди. Чому до хати за-носили Дідуха. Чому на 1 листопада випа-дало свято Плуга, коли з’являлося сузір’я Оріону, яке зникало 25 грудня, що означа-ване було, як падіння плуга на землю.

За Геродотом, культ Золотого Плуга ви-ник у скіфів за 1500 років до нашої ери. Субстанціональна сутність нашого народу зберігалася протягом тисячоліть, що дало підстави відомому українському історик-у, археологу та лінгвісту В. Петрову ствер-джувати: ми повинні зважити на те, що на-ша автохтонність на нашій землі не була наслідком лише самої біологічної зміни по-коління, а наслідком суворих випробувань історії, у бурхливих зламах і змінах якої витворився єдиний український народ, якому належить багатаюча спадщина семи тисячоліть історії європейської цивілізації.

3 ЕНЕРГІЇ ВОГНЮ

Наука впродовж усієї історії оперує ка-тегоріями виключно матеріальними. Але в самій матерії відсутня творча сила. Лише тоді, коли на неї діє жива енергія, створю-ються фізичні предмети. Ось чому матерія в своїй, так би мовити, сірій формі є прихо-ваною енергією Всевишнього, або ж, у ви-падку наших пращурів, енергією Верхов-них Сил. Тому, власне, все і починалося з ритуалу, з молитви, з казання.

Щоразу, коли думаємо про енергію, ми неодмінно думкою приходимо до її джере-ла, а таким джерелом енергії для праукра-їнців були Сонце, Місяць, Зоряне небо. То-му така насиченість нашого національного орнаменту елементами згадуваного вже со-лярного та зодіакального і люнарного зміс-тів.

Енергія не самовладна, вона ніби пе-ребуває під контролем Всевишнього. Тому, наприклад, згадуваний уже тривестер на-був магічної сили через своє ототожнення з тим чи іншим енергетичним проявом.

А слово з цієї ієрархії впливу віддавна ототожнювалося з самим Богом або ж з йо-го незчисленними іменами. Знак на глині, на металі, на дереві, на камені — ними позначена наша земля на всьому обширі: від Передкавказзя до Сянщини...

...Пригадую, як у дитинстві нам старші заказували божитися, щоб не показувати слову дорогу... Тому навіть просте “Грім тебе (мене) побий” рідко було вживаним. Чистота мислення супроводжувалася чистотою мови... А “Цур йому, пек” вихоплю-валося з вуст лише за певних ситуацій, аби відшукати од себе щось лихе або ж, навпаки, “переадресувати” цю невідому силу на когось... І лише згодом ми довіда-лися, що бог Тепла і бог Світла, як два близнюки, є персоніфікаціями двох енерге-

да” етимологічно пов’язані з богом Веле-сом — Волосом, а “власянниця” була своє-рідною кольчугою касти воїнів, і випліталася з волосся кінських хвостів та грив.

З часом власянниця набула іншого куль-тового призначення: власянниця для упоко-рення плоті схимника: однаково, що в іуда-їзмі, що в християнстві чи мусульманстві, де течія школи “суфізму” (від слова “суф” — кінський волос) мала величезний вплив на всю ісламську культуру.

СПОРІДНЕНІСТЬ, ПЕРЕДАНА КОСМОСОМ

Еволюція образу Тура-Велеса: від бога місяця до скотарського божества так само довготривала, як і зміна Дажбога на Бога єдиного, єдиносущого Ісуса Христа. Еволюційний шлях богозмінування відби-тий у всесвітньовідомому Збручанському світовидові, якого тривалий час називали Ідолом, де Велесу відводиться найнижчий ярус, у той час, як богу війни Перуну відво-диться вище місце, з відповідним сусідс-твом коня і меча. Еволюція міфологічних образів — річ надзвичайно цікава, і саме за рудиментарними ознаками ми можемо здогадуватися про вік того чи іншого на-родного твору. Ось, наприклад, у досить давньому замовлянні присутні вже новітні

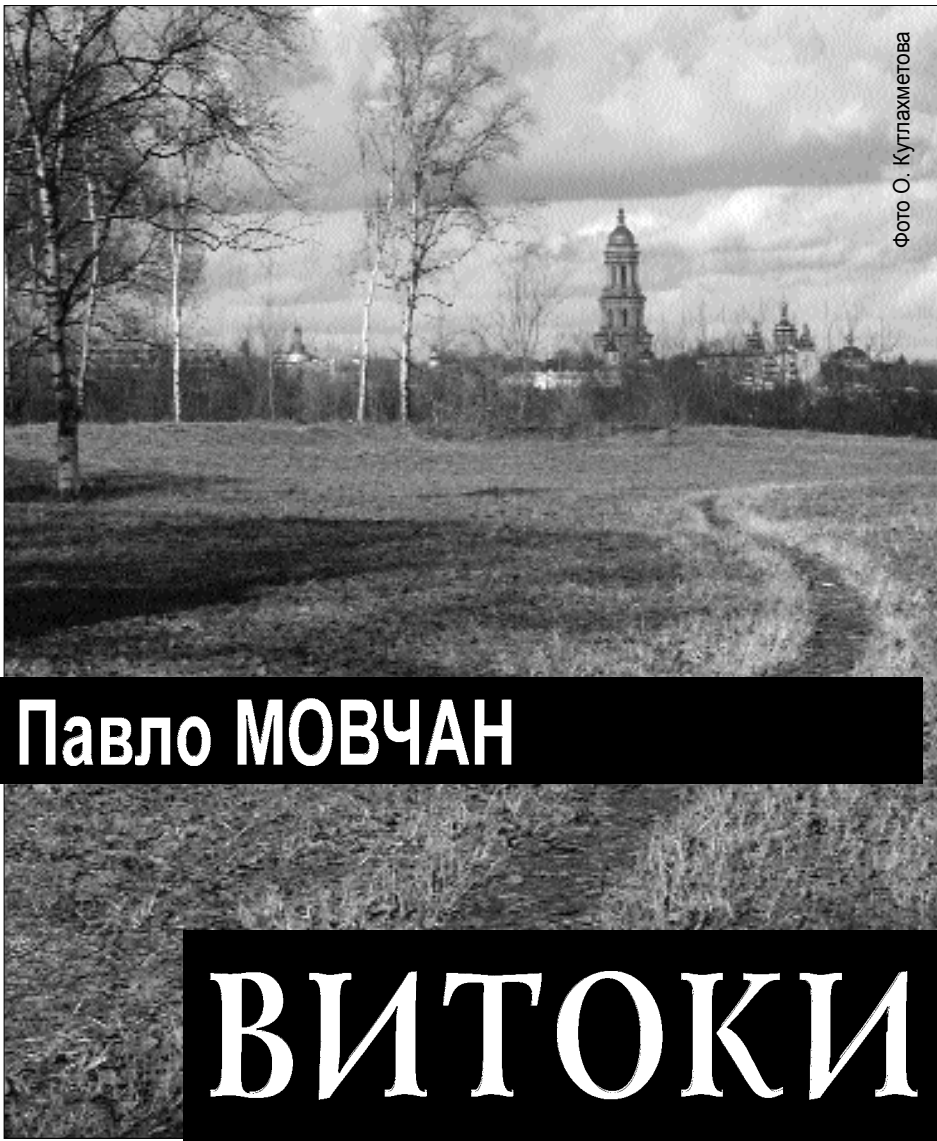

фото О. Кучукуметова

Павло МОВЧАН

ВИТОКИ

тичних проявів вищого Божества — бога Вогню. Адже без вогню не існувало самот-тійних енергетичних джерел ні у тепла, ані у світла. І нашим пращурам на ранній ста-дії розвитку необхідно було відокремити нижчі енергії від вищих. Земля, вода, во-гонь, повітря, ефір, серце, розум.

Сварожич — це одне, а Дажбог — це інше. І субординація тут чітка і безсумнів-на. Хоча з перебігом віків Дажбог посіда-ме виключно найвище місце. І вже в панте-оні Володимира ми Сварога не знаходимо. А в “Слові о полку Ігоревім” поет називає наших пращурів вже “Дажбожими внука-ми”, що свідчить про довготривалий культ предків. Хоча культ вогню затримався на нашій землі ще до ХХ ст. Пригадаймо ша-нобливе, ні, вельми особливе ставлення до ватри у гуцулів.

Професор Мирослав Попович ствер-джує, що культ вогню, переживши сторіччя християнства в широкому селянському се-редовищі, узгоджується з припущенням про наявність у слов’ян, — ще одне найме-нування нашого народу, — “потужного стану жреців...”. Зі зникненням цього стану, з винищенням княжої влади, а по тому з прийняттям християнства, таємничі езоте-ричні знання згасають майже безслідно, залишаючи лише невідразні відблиски у свідомості землеробів”.

До речі, слова “власник”, “власть”, “вла-

нашарування: “Стоїть дуб, під ним прадуб, а під ним корінь і пракорінь, / на ньому гіл-ля і прагілля, / на гіллі листя і пралистя...”

Під тим пралистям сидить Власій чистий.

Харлампій Власій держить патерицю, Щоб розганяти чорну кровию...

Зрозуміла річ, що до Власія, тобто Ве-леса, долучилося вже християнське ймен-ня Харлампій... Але, вслуховуючись у це, без сумніву, правдівне замовляння від на-пастей на худобу, ми можемо почути дій-сно глибинні словесні формули, де особ-ливий наголос ставиться на правдівності, що давало підстави академіку Рибаківу здогадуватися про існування у наших пра-щурів особливого шару “старих богів”, які проступали крізь змістові та мовні нашару-вання.

Тоді до згаданої пари Цура і Пека дода-ється історичний паралелізм Леся і Поле-ля — дітей-близнюків богині Лади... У ру-диментарних формах вони збережені ли-ше в дитячих скороговках або ж колісан-ках: “Ой піду я Лельом-Полельом”. Або в обрядових піснях: “Ой див Ладо витопчем-витопчем... А ми просо сіяли, сіяли... Ой див Ладо сіяли, сіяли...” Або: “Благослови, мати Ладо, мати, весну закликати...” (Лада — богиня-мати втіленої води Лелі та втіле-ного світла Полеля, ототожнювалася із зо-лотою Панною, матір’ю бога Сонця).

До сьогодні у нас збережені назви річок Лада та Ладва. Перша є притокою річки Танви (в ній чувається — Данва), а друга — Дністра. Проте ще Геродот, не раз згаду-ваний нами, зазначав, що Лада є верхов-ною богинею гіперборейців або пеласгів-лелегів, яких Олександр Знойко ототож-нював з трипільцями, священним тотемом яких був птах-лелека або ж Бож, або ж Бу-сол, або ж гайстер, або чорногуз. Ореол святості цей птах не втратив і донині, дару-ючи людям найсвятіше — дітей... І я прига-дую, з яким особливим нетерпінням чекав, коли прилетять лелеки до нашого кутка. І була якась особлива і взаємна радість зустрічі з цими небесними птахами: вони всі-далися на старій клуні і, закинувши голову до неба, розсипалися клекотом. А ми, діт-лахи, підстрибували, плескаючи в долоні і вигукуючи: “Чорногуз, чорногуз, продав батька за гарбуз, а матір — за дино, купив господино...”

Разом з ними приходила тепла весна, земля прокидалася і виповнювалася знову безліччю істот, комахи дзижчали, жабі ква-кали, джерелянки кумкали, вужі шерехтли-во повзали, ховрахи по балках висистува-ли, жайворонки вимірювали своїми пісня-ми височінь неба, кози мекали, телята рев-ли, коні іржали, відра біля криниць набира-лися срібла, корба торохло крутилася, лан-цюг дзеленчав, бджолі дзінькотливо-с-трімко проносились над головою, а джмелі особливо довірливо щось проказували до розцвіченої синенької кропиви... Який ба-гатий світ: спориш, пробивши шкірку після зимового бруду, зворушливо зеленів дріб-несенькими листочками, червонясті язички кінського щавлю ловили тепле проміння, палія наставляли свої гострі списи проти неба, а на оболоні, залитій ще холодною водою, де жовтіла калюжниця або куряча сліпота, походжали на певній відстані один від одного, поважно переставляючи свої циби, лелеки...

Яка дивовижна спорідненість усього з усім: розплитих вод річки Раківки, жовтизни кушуватої калюжниці, зеленавості остріш-куватих купин, погойдування розквітлх вербових крон, що струшували жовтуватий пилко на дзеркала вод.

І ти посеред стежки з цілушкою хліба, натертого цибулиною, в руці, задивлений на своїх рідних буслів. Тобі кортить підійти ближче і погладити їх по чорно-білих пе-рах, доторкнутись до червоного перчато-го дзьоба, до лискухих шкіряних чобітків... Але заказано. Ані торкатись, ані вилазити до гнізда, ані брати до рук їхніх синюватих яєць, ані пускати з рогатки камінчики... Свята птиця, яка за кривди може відімсти-тись, кинувши на солом’яний дах жарину, яку вона дістане з нічного неба... Вони по-вернулися з вирію, країни далекої, незна-ної, яка невідь-де: чи то в Африці, чи в Америці, чи за сімома морями. Але дуже-дуже далеко... За краєм землі...

Щадун, натягач, верниоко, дивокіст, ро-мен, первоцвіт, чабер, нечуй-вітер, нехво-рош, трой-зілля, лепеха, бугиля, мишії, лип-чиця, гусниця, повитиця, калачниця, калюж-ниця, буркун, блекота, шириця, чорнобиль, не годе-не, суп-тупно зі-о квасці, лачики... ос трав і язнявся, еред них ті, то по-живності... І коли їх пригадаєш, то ніби ви-ликаєш з уяви давно призабутих друзів дитинства. І вони всі, поіменно названі і неназ-вані через забудькуватість, — встають пе-ред внутрішнім зором у своїй неоповторчості, витворюючи національний земний космос.

З одного боку, над тобою — Віз, Квоч-ка, по науковому — Плеяди: Волосожар, Берегиня, Зоря, тобто Венера, Коза (Капе-ла), Плуг (Оріон), Хрест (Лебідь), Борона (Касіопея), Пасіка (Мала Ведмедича), Во-лопас, Вістунка, Чумацький шлях — ні, їх всіх також не перерахувати, як і всіх рос-лин, але означити їх необхідно було, аби споріднитися з ними через рідне слово.

Опановуючи верхній, небесний світ і нижній земний, наші пращури паралельно творили ще один космос — через слово, витворюючи свій самотбутній і загально-визначальний космологос.

І знову ж таки — вкотре! — дивуєшся розпросторенню цього праукраїнського ко-смологосу на величезній території: від вито-ків Десни на півночі аж до самісінького Чор-ного моря, від Передкавказзя аж до Пося-ння. Це свідчить про те, що на уніфікаційний, тобто уподіблюваний, процес в антрополо-гічному, ментальному, генетичному планах потрібен був величезний часовий проміжок. Тому і не дивно, що Україна має феноме-нальну особливість, яка рідко зустрічається в світі. Від найдавніших часів Геродота до-нині територія України розглядалася як

ФІЛОСОФІЯ РУХУ І ЛІНІЇ

Це не важливо, що він такий скромний, це не важливо, що він такий непомітний, — це дрібниця для вбогої української мистецької сучасності, що його ніби й виділяли, і знайшли, і звертались до нього з міщансько обережними дифірамбами...
Михайль Семенко. "На зламі світів"

Леся Курбас

Загалом усе відбувалося доволі спокійно. Лець ремствував народ, лагідно пручалась інтелігенція. Ніщо не натякало на жахи у наступному, двадцятому столітті. Ані декоративність революційної весни, ні національні бродіння. Стефаник, Коцюбинський, Леся Українка, Драгоманов, Франко. Обрій ледь окреслювала постать Олександра-Зенона Степановича Курбаса.

Народився митець двадцять п'ятого лютого 1887 року в місті Самборі на Галичині. Сім'я потомствених священників. Дід, прадід... Батько, Степан Янович ламає родинну традицію, обирає театр, професію актора (грав у трупі галицького товариства "Руська бесіда"). Театральна атмосфера живила малого Леся...

Далі — філософський курс Львівського університету, талант поліглота (польська, німецька, російська, англійська, норвезька). Тим не менше цього замало для народження генія. Треба чогось іншого. Чогось подібного до перетворення личинки на метелика чи зростання перлини... Що треба для народження чуда? Таланту, інтелекту, темпераменту, "натиску і бурі" емоцій, амбіцій, честолюбства?.. Чи достатньо цього для народження великого режисера-реформатора, який має перетрусити затхле шмаття театральних реkvізитів, придушити традицію епігонства, завітчаного хуторянства і створити принципово нове явище — Молодий театр, розгалужену сітку експериментальних студій, своєрідну театральну академію, де навчалось близько 250 чоловік одночасно... У поточному житті Курбаса драматургії не менше, ніж у театрі. Розповідали, що Лець був закоханий у К. Рубчакову — талановиту актрису, значно старшу від нього і заміжню. Нещаслива любов, спроба самогубства, Львівський госпіталь... Може, саме цей драматичний момент остаточно скристалізував перлину? Домисли, гіпотези. "На істину ніхто патенту не має".

Тодішні реалії української сцени: провінційне безкровне м'ясо. Фальшива пластика пасторальності: затиснуті в корсети пристарілі канарки вимучують пісню "Полтавку". Щось іншого — трупа Садовського. Зарубцювавши шрами кохання, Курбас робить спроби реалізуватись, як актор. Занадто екстравагантний, занадто індивідуальний, занадто екзот.

Покидає Київський театр Садовського. Організовує власний. "Молодий". "Мистецтво, особливо театр, мусить повернутись до своєї первовиди — релігійного акту". Мало кого на той час цікавили фундаментальні речі акторської психології. Складність "первовиди" розуміли одиниці. Решта бавилась у "наївне" мистецтво. Себто у "мильну оперу", у безкінечний латино-хохляцький серіал. А тут ще й "пролетарське іскуство" підступало з усіх сторін. "Мистецтво пролетарське буде мистецтвом нації, яка вся пройшла семикласну школу. Терещенка і його натхненників російських слід поставити у куток, або засадити за книжку азбучних істин", — нотує митець у щоденнику. Хто знає, чи бодай хтось розумів тоді Курбасову філософію "руху і лінії"? Нічого дивного, що у великого реформа-

тора почергово відбувались злети й падіння. "Можна, на-решті, сказати в житті раз слово, позбавлене ілюзій: я невдаха, типовий невдахадурень. Сидимо без грошей і в боргах. Безпросвітність перспектив і непевність завтрашнього дня. І це в той час, коли російським спецам платять колосальні суми за "халтуру" українською мовою. О, проклята доба Христовщини. Обивательщина провінціальних хахлів і дурість, дурість безпросвітня". Майже століття минуло від написання цих рядків у щоденнику митця, а день сьогодні-

Молодотеатівці на відпочинку

нішній — кліше того, давноминулого. Натякає нам на нерухомість часу українського. "Висока" естетика реконструйованого Хрещатика, шарварківщина, російські гастролери. "Київ — мати городов руских"...

У тридцять третьому його арештували. Семенко, Хвильовий, Єфремов, Слісаренко, Підмогильний, Курбас... "Розстріляне відродження". Але й на Соловках він займається улюбленою справою. У 1936-1937 роках ставить п'єси Сухово-Кобиліна, Погодіна, Бернарда Шоу. "Сказано десь: досягнена на підйомі ступінь осяяння не пропаде. Вона навіки наша власність. Навіть у калюжі вона до нас повернеться, на неї ми будемо сліпо і по-мацки йти". Потім Північне море, баржа, тисячі в'язнів, впритул один до одного. За мить відкриваються кінгстони.

Кор.: Як виникла ідея створення Центру Леся Курбаса?

Неллі Корнієнко: Сказати б, виникла вона на трагічному парадоксі. Один з найкращих інтелектуалів Європи ХХ століття, режисер театру і кіно, актор, драматург, перекладач-поліглот, педагог, громадський діяч, благородний лицар української модерної культури, Лець Курбас все ніяк не міг реально повернутися у зруйнований простір нашої культури, попри всі намагання окремих "відважників". Манкурти знали, що робили — без усвідомлення себе сучасником, духовним колегою чи спадкоємцем Лесі Українки чи Хмельницького. Довженка чи Стефаника, Бортнянського чи Вишньовського, Сковороди чи Курбаса і т.д. і т.п. — немає народу і нації... Сором і відчуття вини стали стимулом того, що у 1989 році ми створили такий Центр у Канаді і США. Туди увійшли провідні вчені — Ю. Шерех-Шевельов, Валеріан Ревуцький, Роман Сербин, Романа Багрий та ін.

Це був початок. 1994 року Постановою Уряду було створено і в Україні Державний Центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса, який реально почав працювати у 1996 році. Ми створили його як гуманітарну установу нового покоління... У нашому доробку — 4 фундаментальні науко-

ЧЕРГОВА МІСТИФІКАЦІЯ ТЕАТ-

Неллі Корнієнко — директор Центру Леся Курбаса, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Автор близько 300 наукових праць у галузі соціології мистецтва, мистецтвознавства, культурології, герменевтики, численних монографій-досліджень творчості Леся Курбаса.

ві роботи (одна номінувалася на Шевченківську премію), 18 проектів-вистав, що побували у 6-7 країнах і здобули там визнання; 9 наукових конференцій, 2 великих культурологічних проекти. Але ми й досі на вулиці. Без будь-яких коштів на статутну діяльність, без телефону і комп'ютера... І так усі шість років.

Кор.: Як, на Вашу думку, проекти Центру є найбільш привабливими і цікавими з експериментального погляду?

Н.К.: Гадаю, сам Центр. Живий, енергійний, теплий, молодий. А в ньому, ну хоча б вистави Дмитра Лазорка і Володі Карашевського: у перекладі Ірванця "Чайка", яку запросила Франція, та "Настасія Філіповна" за Достоевським-Вайдою... Це — спроба театру нової мови і нового пластичного середовища, коли текст класика, як-от у першому випадку, випробовується настальнійною "кінострічкою пам'яті" — про інші, тепер такі далекі обличчя ніби якоїсь зниклої цивілізації, й інше розуміння частя — забутого відчуття гармонії і радості... У другому випадку класичний текст зустрічається з могутніми реальними стихіями Вогню, Води, Землі, Різних Просторів, які кожного разу по-новому тлумачать Кохання і Смерть... Тонку і поетичну виставу "Зачарована Десна" Довженка у постанові Богдана Струтинського з Василем Башею було нагороджено дипломом Швейцарського Фонду. Вся вона просякнута запахами і поезією степу, аутентичними звуками унікальних давніх українських інструментів. Трагедія Довженка ви-

никає через тему відчуження од своїх джерел, від материзми.

Ми будуюмо ніби сучасну фреску української культури. Як культури європейської. Тіні забутих предків повертають нас в її колообіг. І тут важлива для України, на нашу думку, роль проекту "Майстер-класи світової режисури — Україні. Спроба духовної вертикалі". Найкращі режисери з усіх континентів провадять у нас свої майстер-класи. А, сказати б, внутрішнім стрижнем цієї будови є проект Вільної Інноваційної Академії Театру, який вже перейшов свій третій семестр...

Кор.: ...кілька слів про сучасний стан українського театру?

Н.К.: О, кількох слів не вистачить...Якщо дуже коротко, то, на мою думку, ми переживаємо своєрідний курбасівський "молототеатрівський" період — нам знову треба, як колись, за три-п'ять років повернутися у світовий театральний простір як класним партнерам. Нарівні. Без мазохізму. Іде пошук сучасної мови. Нових художніх ідей. Нової тиші. Пам'ятає, як композитор-авангардист Кейдж "відміняв" звуки і творив тишу-паузу?

Якщо говорити, скажімо, про пошуковий театр, то він відверто висловлює недовіру Слову як такому. Під цей сумнів підпадає й уся вербальна і, передусім, класична культура. Це — факт і досить промовистий. Взагалі театр сьогодні радше схожий на інші мистецтва — зокрема, на музику і поезію. Так уже колись було — живопис раптом став уподібнюватися більше до поезії Рембо і Малларме, ніж до

власне живопису... Не можна описати сучасний театр старою мовою. Щоправда, для цих вправ ще залишилися "старі" театри. А Андрій Жолдак і Олег Ліпчин, і Богомазов, і Лазорко, а із "традиціоналістів" — Стригун і Ступка як керівники — крутять педалі своїх велосипедів. Театр рухається, набирає оберт. Нам не личить поспати голову попелом.

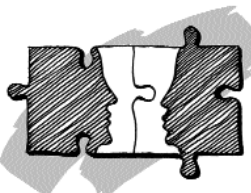
Кор.: Як ви вважаєте, у яких стосунках знаходяться сучасне життя і театр?

Н.К.: Це — чи не найбільшочіший момент. Історія знає приклади, коли театр був у суспільстві своєрідним парламентом — саме про такий театр мріяв Курбас. Нерідко саме театр упереджував сильні духовні програми суспільства, пропонував йому поведінку, підтримував ті чи ті цінності, "страхував" суспільну думку од "відчуження" моралі. Так, скажімо, в Радянському Союзі в добу атеїстичної стерилізації передусім театр перебрав на себе роль релігійного партнера — з'явилися тонкі сповідальні драми, очищувальні ритуали на сакральні тексти тощо. Прикладів можна навести безліч — адже те, що вміє робити мистецтво, не вміє робити жоден інший інститут у державі...

Після того, як на початку 90-х наш театр відтворив життя-чернуху (за сучасними п'єсами), він ніби переселився на іншу планету — не помічає реальності, не вступає з нею у прями стосунки. Він говорить про реальність через класичні тексти. Але як?! Він перетворює їх на іронізм, на кіч, на полкультуру. Чому так, ще треба дослідити, адже театр — це не просто театр. Театр діагностує суспільство. І суспільству, гадаю, слід задуматись над такою його поведінкою.

А може, це — чергова містифікація Театру?

Розмову веде

БАНКОМАТИ ЗБУДЖУЮТЬ І не тільки зацікавленість мирян, а й підприємливість злочинців

Полишивши солідну тишу мурових холів у презентабельних фінансових установах, гроші виїшли на вулицю і нині позирають на перехожих очима своїх банкоматів. Дивимось й ми на цю електронізовану калитку при вході до універмагу "Україна" чи на людних перехрестях. Гроші — просто на вулиці! Це стимулює.

Чи не боїтеся? — запитав, зателефонувавши до кількох банків. Мало хто з моїх співрозмовників хотів розмовляти на цю тему. А от голова пресової служби "Приватбанку" Костянтин Ремизовський не залишив банкоматним злодіям жодних шансів: "Ми використовуємо оригінальну систему безпеки, розроблену фахівцями спецслужб нашого банку. Система має комплексну багаторівневу структуру захисту і повністю виключає можливість несанкціонованого доступу до грошей".

Чи у нас грабують ці вуличні комп'ютерні сейфи? Відповідальні правоохоронці наразі ухиляються од відповіді на це делікатне запитання. Проте крадіжки грошей на електронному рівні починають набувати поширення, причому, не тільки за кордоном, а й у нас.

Минулого року Дніпровський районний суд м. Києва виніс вирок у справі панів Р. і К., котрі "провернули" операцію електронного вилучення грошей в системі НБУ на суму 80 млн. грн.

Для цього, крім високого рівня особистої комп'ютерної підготовки, злочинцям не обійшлося також підглядіти пароль, під яким керівник підвідділу входив у програмний комплекс "Операційний день банку", скопіювати ключ електронного підпису,

вийти на внутрішній банківський рахунок "Емісійні банкноти" (читай: готівка) і сформувати кілька окремих пакетів фіктивних електронних платіжних документів для того, щоб забезпечити переведення внутрішніх банківських операцій у зовнішні — міжбанківські, а далі — на рахунки фірм, які погодилися "увійти в долю".

Після того, як гроші "уплили", слідчим знадобилося майже десять місяців, щоб зрозуміти технологію пограбування і "вирахувати" одного зі злодіїв, якому спочатку нічого не можна було довести...

Це — приклад, так би мовити, "кабінетного" електронного пограбування. Інша справа — вуличне електронне пограбування. Тут виявляється дещо інший "фах" і тип злочинців.

Троє молодиків протягом трьох місяців поцупили з банкоматів Вроцлава 300 тис. злотих (близько 76 тис. доларів США). Злодії сконструювали нехитрий пристрій, що на короткий час накладався поряд щілини для введення карток, зчитував магнітний запис із карток клієнтів і передавав по радіо до мікроавтобуса неподалік. Навпроти банкомату підвішували рекламу, або якийсь щит чи кронштейн, ніби для освітлення, на якому закріплювали мініатюрну телекамеру; через неї дізнавалися про індивідуальний пароль клієнта.

Виготовлення ідентичних карток-дублікатів, за допомогою яких вилучалися гроші, виконувалося безпосередньо в мікроавтобусі, обладнаному відповідним устаткуванням і апаратурою.

За підробку платіжних карток польське законодавство передбачає покарання до 25 років ув'язнення. Тобто рівно стільки ж, скільки й за фальшування грошей. Як правило, за цією статтею не роблять жодних

НЕ В ГРОШАХ ЩАСТЯ

пом'якшень. Для порівняння: вищезазначені пани Р. і К. отримали у нас по 4 роки. Та й чи відсидять вони повністю — це також питання.

Отже, вигідний "бізнес"? Я підійшов до банкомату, що стоїть збоку від турнікетів на станції метро "Площа ім. Л. Толстого". У скриньці поряд — очевидно нікому не потрібні — сертифікаційні квитанції по виконаних операціях клієнтів. Прочитав одну з них:

ПРОМІНВЕСТБАНК
УКРАЇНИ

ТЕЛ. + 380 44 229 5161

ДАТА : 06 — 02 — 02

ВРЕМЯ : 23 : 44 : 30

АТМ : АТМ00034

НОМЕР КАРТЫ: 4 . . 7443
(VISA Cards)

КОД АВТ : 081597 / 100685

СУММА : 50.00 UAH

ВСЕГО ХОРОШЕГО!

Ні, я не збираюся грабувати банкоматів "Промінвестбанку України". І тому всі ці цікаві реквізити мене абсолютно не цікавлять. Натомість мене дуже цікавить, чому це ук-

Фото О. Кутляхметова

раїнське патріотичне керівництво цієї поважної фінансової установи України так зневажливо ставиться до української мови, що навіть святее слово "Україна" переписує російською?

Звичайно, якийсь росіянин, приїхавши до Києва, радітиме цій "дрібниці". Почуватиметься так, неначе й державного кордону не перетинав.

Тому дуже сумніваюся, що від такого осучаснення грошових операцій буде "всього хорошого". Бо хоч "сумма" подається тут в "UAH", проте саме завдяки ось таким "дрібницям", поданим по-російськи, нашу гривню багато хто досі називає **рубльом**.

Тому не тільки цікавість викликають банкомати, а й зрозуміле здивування.

• **Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ**

НАШІ ПРАВА

Так, кожен. Тільки, поки що, не у нас, а в Польщі. І практично будь-яку, крім службової документації спеціальних установ — безпеки, війська, вищих органів на мобілізаційний або особливий період тощо.

Від 1 січня 2002 року набрав сили прийнятий польським Сеймом Закон від 6 вересня 2001 року "Про доступ до публічної інформації", що поширюється не тільки на громадян Польщі, а й на будь-кого зацікавленого. Більше того, державний службовець, до якого звертаються по інформацію, не має права цікавитися, з якою метою і чому хтось хоче отримати ці відомості. Ст. 2 Закону визначає чітко: "Від особи, яка користується своїм правом на інформацію, не можна вимагати юридичних або фактичних підстав зацікавленості". Згідно із законом доступ до інформації — безкоштовний, хіба що відповідна інституція зазнала витрат, наприклад, пов'язаних зі способом переказування інформації (зокрема виготовлення фільмів, касет, дисків тощо). Для порівняння нагадаємо читачам, що в Україні в державному бюджеті на 2002 рік у частині "Надходження до бюджету" є спеціальна стаття (поз. 241210) — "Плата за послуги, що надаються бюджетними установами — 3,8 млрд. грн.". Тобто 8,5% всіх надходжень до бюджету держава прагне стягнути з громадян та організацій за їхню зацікавленість життям держави, в якій вони живуть. Причому стягнути на рахунок бюджетних установ, які вже й так існують коштом громадян і організацій. Цей абсурд може зматися хіба що з абсурдом нашої податкової системи, зокрема з її одіозним ПДВ (податком на додану вартість).

Оце вам різниця між відкритим і закритим суспільством. Відкрите суспільство — це держава, службові особи якої служать громадянам, а закрите — де службові особи вважають, що громадяни повинні їм платити за відкривання інформації, призначеної для всіх. Цікаво, що вказана стаття прибутку бюджету України — "плата за послуги, що надаються бюджетними установами" — у півтора раза перевищує такі

бюджетні надходження, як "відрахування від сплати за транзит газу через територію України" (поз. 24061 бюджету). Не кажучи вже про те, що будь-яку інформацію чиновник в Україні може просто не дати, навіть якщо вона не являє собою жодної таємниці. Я ладен припустити, що й згідно з офіційним запитом — і за гроші! — він може крутити носом. А от "неофіційно" продати інформацію (про гроші ми, наразі, промовчимо) — це вже викликає зацікавленість. Тут вже є певний паритет: вашу зацікавленість еквівалентно міняємо на нашу зацікавленість. І тут, як кажуть, усе таємне стає явним. От як, наприклад, списки акціонерів АТ "Славутич" — з домашніми адре-

Будь-яка державна інституція зобов'язана надавати інформацію про свій правовий статус і функції, предмет діяльності і компетенцію, принципи діяльності, які вона веде, реєстри й архіви, а також способи й умови надання інформації про них. Не таємними вважаються також: тексти виступів і оцінки, які дають посадовці, інформації про стан держави, місцевого самоврядування, їх організаційних і структурних одиниць, майна, правові й майнові аспекти інституцій, організацій і їх функціонерів, розмір державного боргу і місцевих органів урядування тощо.

Щоб не було підстав для усунення од відповідальності за невиконання цього За-

ІНФОРМАЦІЮ ОТРИМАЄ КОЖЕН!

сами, номерами телефонів і кількістю акцій на рахунках.

Не будемо зараз розглядати питання — як ці списки потрапили до рук "інвесторів"-перекупників. Головне, що завдяки саме цим спискам деяким метким хлопцям удалося викупити у бідних акціонерів кілька великих пакетів за безцінь, тобто фактично забрати собі їхню власність, їхнє реальне майно. А майно — це вже не папірці. Його ціна, як мінімум, на порядок вища.

Натомість у Польщі громадяни нині чітко розуміють різницю між державною, особистою чи комерційною таємницею і публічною інформацією. Охороняється таємниця кореспонденції, таємниця даних про психічне здоров'я, банківська і лікарська таємниця, таємниця сповіді і бюлетені для таємного голосування. Але якщо службовець виконує публічні функції, він зобов'язаний дати інформацію про ці функції. Тому кожен має право доступу не тільки до урядових документів, а й до участі в засіданнях колегіальних органів влади, обраної на загальних виборах.

кону, в ньому подано перелік типів, видів, інституцій, які зобов'язані безумовно відповідати на запити громадян, починаючи від Сейму і уряду до керівництва та функціонерів профспілок і політичних партій.

Для оприлюднення всього об'єму несекретної інформації в Інтернетовому "Бюлетені публічної інформації" створюється спеціальний "Урядовий телеінформаційний публікатор".

Відповідь на запит громадянина кожна інституція чи установа має надати не пізніше двох тижнів з дня подання. Увесь цей цікавий Закон видано в газетах, а також в Інтернеті (www.rzeczpospolita.pl/gazeta/wydanie-011217/prawo/prawo...)

В умовах України можемо, наразі, хіба що усвідомлювати, яка прірва відділяє нас від цивілізованих держав. І що вже говорити про права пересічних громадян, якщо навіть професійним інформаторам суспільства — журналістам буває надзвичайно важко "докопатися" до суті подій на кухні влади.

Голова Національної спілки журналіс-

тів України Ігор Лубченко добре розуміє наші реалії:

"Тут бачимо два боки проблеми. Перший: правильних законів, постанов, доручень багато, але їх виконання (чи, скоріше, невиконання) — це ніби зовсім інша справа інших людей. Зокрема, більшість положень Указу Президента України від 9.12.2000 року, яким передбачено додаткові гарантії діяльності ЗМІ, досі не виконано."

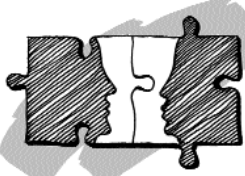
Другий: життя в Україні давно вимагає зведення окремих нормативних актів у єдиний всеохоплюючий комплекс законів про інформацію і її використання, в якому слід відобразити інтереси всіх членів суспільства, в тому числі: журналістів і ЗМІ. У нас досі не розроблено навіть Основ державної інформаційної політики. То що вже говорити про те, хто і на яку інформацію має право, а хто не має права ігнорувати запити громадян."

Упродовж двох років "крутяться" в різних інстанціях кілька варіантів "інформаційних" законів. Поки що безуспішно. Але час не втрачено, бо вже не тільки визріває усвідомлення необхідності, а й опрацьовується в Держкомінформполітики другий варіант Інформаційного Кодексу, на який ми подали свої зауваження і пропозиції.

Очевидно, що розгляд і прийняття цього Кодексу буде прерогативою нового складу ВР. З приходом Івана Сергіювича Чиж на посаду голови Держкомінформполітики, можемо сподіватися, що роботу над Інформаційним Кодексом буде успішно завершено. Він динамічна людина і йому однаково близька практика парламенту і журналістика".

На мій погляд, такий Кодекс сьогодні потрібен Україні як повітря. Бо він учить громадян шанувати себе, а службових осіб — насправді служити людям.

Євген ГОЛИБАРД

КУЛЬТ І БЕЗКУЛЬТУР'Я НА ТЛІ ВИБОРІВ

Історія, як наука, існує тільки тому, що майбутнім поколінням доводиться потім розплутувати те, що понаплутували покоління сьогоднішні. Інакше вона була б хронологією.

PR-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ПОГЛЯД

Комерціалізація всіх складових суспільного життя створила в сфері ЗМІ потужну конкуренцію між **совістю і політикою**, між **мораллю і грошима**. Писати правду в Україні стало небезпечно; натомість брехня, котра спирається на грошовитий фундамент, отримала офіційне визнання, як PR-технологія, а отже, невідласто і його носії стали мало не на чолі інформаційного харчування громадян.

У цих умовах поняття плюралізму набуло значення плювалізму (від слова *плювати*), а пошук “смажених фактів” став обов'язком пишучої братії. Тому американську трагедію було сприйнято у багатьох ЗМІ, як знахідку, як чудовий інформаційний привід; такий собі “подарунок долі” для писак-невігласів, які радо почали “розкривати” подію і її наслідки, смакуючи деталі і не шкодуючи прикметників.

Через деякий час читач втомився від повторення цифр про чисельність загиблих, матеріальні втрати компанії і уповільнення темпів розвитку американської економіки. Звик. Проте дехто з газетярів вважав, що тему не вичерпано і її можна продовжувати “доїти” далі.

І тоді з'явилися публікації “аналітиків” з так званим **нетрадиційним поглядом**. В одній із них, розглядаючи причини готовності людей до самопожертви в ім'я ідеї (нехай навіть хибної і злої), автор, змішуючи грішне з праведним, дописався до того, що прівівняв християнство до політичної діяльності:

“Кожна релігійна конфесія... прагне до неподільного панування над душами вірників (так у автора — Є. Г.), над духовним світом якомога більшого числа людей. Сутність прагнень: панувати, керувати, верховодити, порядкувати, розпоряджатися, ватажувати... У цих своїх діях Церква застосовує “неіржавіючу зброю” — гасло про “благо народу”. За ширмою подібних гучних фраз, між тим, проглядається виразно і власний інтерес...”

І все це подається цілком серйозно, з прагненням переконати читача. А пише це, як читаємо поряд із прізвищем автора, заслужений працівник культури України (!). Не знаю, чим він прислужився українській культурі, але можна легко зрозуміти на кого, на чий антиукраїнський інтерес працює цей “нетрадиціоналіст”:

“Якщо партії, зазвичай, не приховують своїх мети, одверто і відкрито проголошують своє намагання прийти до влади, то пастирі релігійних конфесій реалізують своє жадання владарювати над душами людей тонко і потаємно... Не останнє місце посідає величне шикарне оформлення храмів, часто до цього залучаються високопрофесійні митці”.

Отже, завдяки заслуженому для української культури авторові, ми тепер знаємо, що всесвітньо відому перлину архітектури — базиліку св. Петра у Римі зведено не на подяку і хвалу Богу, а для того, щоб “верховодити, панувати і ватажувати”, а Святийший Отець Іван Павло II приїздив в Україну не для благословення нашої землі і її народу, а для “потаємного владарювання над душами.” (!)

НОРМАЛЬНЕ ІДОЛОПОКЛОНІННЯ БЕЗ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ

Коментуючи поведінку бабусі в тро-

Фото П. Гончара

А де Божа заповідь “Возлюби ближнього”?

лейбусі, яка перехрестилася, коли проїжджала повз храм, заслужений працівник культури пояснює: *“Вона не може інакше! Бо перебуває в психологічній залежності... Як наркоман, беручи в руку шприц, до якого придивляється...”*

І тут-таки, для підсилення своєї “наркотичної” аналогії, ностальгічно збивається на типовий совєцький жал: *“...призбута класична формула: “релігія — опіум для народу” — не така вже й хибна...”* (!)

Між іншим, “формула” ця ніяка не класична, а диявольсько-більшовицька, або, якщо більше подобається, — комуністична. І належить вона одіозній і, по своєму, нещасній особі, тіло якої, замість по-людськи поховати, досі використовують на Красній площі у Москві як один з імперіалістичних (а принагідно і комуністичних) символів російської величчя.

Водночас, до кам'яного ідола із зображенням цієї особи на Бессарабській площі в Києві цілком нормальні на перший погляд пані і панове, без видимих ознак наркотичної залежності, продовжують покладати живі квіти. Живі квіти до холодного кам'яного ідола, до “величного шикарного оформлення” якого було “залучено високопрофесійних митців”. Хоча чоловік, з якого цього ідола вирізьбили і культ поклоніння якому “святий” зберігається досі комуністами та “прімкнувшіми к ним”, ніколи в Україні не був, а тільки тим і прославився, що був засновником найпотужнішої за всю історію людства системи державного тероризму, у порівнянні з якою акції Бен Ладена видаються дитячими забавками.

Але шедевром думки заслуженого культуролога, який намагається представити нам культ Бога-Творця як політичне явище, є таке його пояснення фундаментальних догматів християнства:

“... поняття Бог..., рай і тому подібні поняття — суть ідеї, слова, що символізують й уособлюють світлі людські прагнення, надії і сподівання на краще. Ці поняття є елементами внутрішнього світу особи й реально існують лише “там”: у мозку і почуттях. І ніде інде їх не було, немає, не буде і в принципі бути не може.” (!) Чи не правда — до болю знайома категоричність?

Отже, приїхали: “Крой, Ванька, — Бога нет!” Це вже ми чули в сумнозвісну епоху московського більшовизму-тероризму. Під гаслом “релігія — опіум для народу” вони спочатку покидали хрести з храмів, а душпастирів запроторили до ГУЛАГу, а потім безбожно заморили голодом та порозстрілювали десять мільйонів ні в чому не винних людей.

БОГА ВИЗНАЮТЬ ЛИШЕ ТІ, ХТО ХОЧЕ ЖИТИ ПО СОВІСТІ

Звичайно, пан культуролог має право бути атеїстом. Тим більше, що цитує ст.35 Конституції України про відокремленість Церкви від держави. “Бог існує лише у вашому мозку”, — намагається переконати нас заслужений діяч культури України, сподіваючись, можливо, на те, що ми, темні, не читали нашої Конституції.

Бо в Конституції України, одразу після її назви, у преамбулі, стверджується від нашого з вами імені, шановні громадяни, з усією чіткістю, офіційністю і урочистістю: *“... виражаючи суверенну волю народу, ... усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми і майбутніми поколіннями...”*

А яке усвідомлення, яку відповідальність і перед ким нам нав'язує цей “нетрадиціоналіст”? Шило з мішка вилазить наприкінці: *“...не можна побудувати досконалого суспільства на основі неправди, якою, по суті, були і є різноманітні релігійні міфи... людиною високої духовності може бути і атеїст. Наближаються вибори до Верховної Ради...”* (підкреслення моє — Є. Г.)

О! Нарешті стає зрозуміло, в чому справа. Адже наближаються вибори до українського парламенту, а серед кандидатів є віруючі. Залишимо на совісті “культуролога” його занадто своєрідне використання слова *правда*. Головне, що він вважає, що “людиною високої духовності може бути й атеїст”.

А тут тобі Віктор Ющенко і Юлія Тимошенко, інші відомі в Україні і світі особи, що претендують на місце в парламенті, — якраз люди віруючі. Усвідомлюють відповідальність перед Богом. Але, виявляється, що Бог, як вважає заслужений культуролог, існує не на Небі, а лише у голові релігійних фанатів, а отже людей, м'яко кажучи, несповна розуму.

Між тим, об'єктивно існує Декалог — десять Заповідей Божих. У цих заповідях немає жодних конфесій і жодної політики. Вдумайтесь: вся юриспруденція (а вона всуціль атеїстична), з її кодексами, енциклопедіями і навчальними закладами, потужні правоохоронні системи, суди, прокуратура і в'язниці існують лише з однієї простої причини: люди не дотримуються Божих Заповідей.

Причому, не дотримуються не тільки ті, хто краде і вбиває, а й ті, хто їх ловить і судить. А тому частенько буває, що й не дуже ловлять, натомість нерідко переслідують невинних. За правом безбожників.

Охоронці права (правоохоронці!) пору-

шують право не тому, що погано вчилися у юридичних вузах, а тому, що Декалог не є для них Законом. Щоб абсолютний Закон Божий панував над недосконалими людськими кодексами, треба його вивчати ще в початковій школі. Бо це є справа моралі та особистих переконань, а не юриспруденції.

Свідомо не називаю прізвища заслуженого працівника культури України, який, зачепивши тему ісламських камікадзе на тлі американської трагедії, силувався викликати у читачів недовіру щодо віруючих кандидатів до ВР. Давайте дамо йому шанс подумати і — може, дасть Бог — дійти до **правди**, а не її облудного сурогату.

ХТО, КОГО І КУДИ “ПРОСУВАЄ”

Газету із зацитованою тут статтею було кинуто майже до кожної поштової скриньки нашого будинку. Тираж цього номера газети — у порушення Закону “Про засоби масової інформації (пресу)” — не зазначено. Натомість зазначено першого засновника газети — секретаріат Кабінету міністрів України. А поруч — традиційне: “Точка зору авторів може не збігатися з позицією редакції.” Отака вона — відповідальність. І перед Богом, і професійна.

Тож нащадкам-історикам буде що розплутувати з нашої нинішньої плутанини. Особливо у царині культури, де набралось дуже багато заслужених, чії знання межують із тим самим невідластом, котре постійно удосконалюється.

Адже достовірно відомо, що 2002 рік цілком офіційно оголошено в Росії роком України. Активну участь у реалізації планів Кремля (а нині ці плани щодо України — так само, як і факти впродовж століть — що завжди мають односторонню і цілком незмінну спрямованість) беруть ... українські урядовці (!) Причому, з досить чітко виражених промосковських позицій.

Зокрема, державний секретар Кабміну України В. Яцуба у доповідній записці від 24.10.01 № 1537997/97 на ім'я прем'єр-міністра А. Кінаха пропонує “працювати над подальшим просуванням питання про автономію УПЦ” (тобто тієї російської Церкви в Україні, яка “сором'язливо” викреслила літери МП зі своєї скороченої назви, щоб пересічному українцеві не впадало в очі, що це п'ята колона московського патріархату).

Серед інших заходів, відповідальний урядовець В. Яцуба вважає за доцільне “ініціювати будівництво спільного українсько-російського храму”. Отак, крок за кроком, через “спільні” економічні простори, “спільні” військові навчання, “спільні” полігони на території України, “спільні” підприємства (не кажучи вже про російські полігони, російські підприємства і майно, російські збройні сили, російських “радників-іміджмейкерів”, російські ЗМІ, російських гастролерів тощо — все це на території України), за допомогою спільної — без лапок — діяльності наших урядовців, у всіх на очах відбувається ліквідація української державності.

У цьому контексті зацитована вище стаття заслуженого культуролога з'явилася на шпальтах урядового видання цілком закономірно. А тому питання про те, чи збігається точка зору автора з позицією газети (як і з позицією Кабміну) тут уже не стоїть. Так само, як тут не стоїть питання про дотримання ст.35 Конституції України про відокремленість Церкви від держави. Тим більше, коли ця Церква є московською. Не стоїть питання, бо вже є відповідь реальними справами.

Євген ҐОЛІБАРД

Сьогодні виповнюється 370 років з часу створення Києво-Могилянського колегіуму — після об'єднання Київської братської та Київської Лаврської шкіл. Але минуло зовсім небагато часу і суспільство наше усвідомить, що відродження Національного університету "Києво-Могилянська академія" символізувало відродження суверенної України.

Магістеріум — як самостійна інституція НАУКМА — об'єднує в собі різні **програми поглибленої фахової освіти**, розраховані (за малим винятком, зокрема, — правознавства) на два роки **стаціонарного** навчання. За цей час, успішно засвоюючи науку обов'язкових та вибіркових лекційних курсів, практичних занять і науково-дослідних та педагогічних практикумів, написання й захисту магістерської праці, вони мають набрати від 60 до 75 залікових балів, аби отримати диплом магістра держзразка з акредитованого фаху, — неквапливо розповідає декан Магістеріуму НАУКМА, професор, доктор філологічних наук Володимир Моренець.

— **А якщо випускник перевершує відведений йому максимум? Якщо він виявляє не тільки неабияку сумлінність, а й прагнення сягнути висот науки? Магістеріум іде йому назустріч?**

— До теми "додаткових" знань, у нашому випадку — "сертифікатних програм" невдовзі дійдемо. Дозвольте поки про інше: ті з наших випускників, які виявили особливі успіхи, визначені "Положенням про диплом НАУКМА", отримують і диплом магістра НАУКМА, що засвідчує здобуття прийнятого у світі однойменного наукового ступеня за спеціалізацією даної програми. А диплом магістра державного зразка дає змогу нашим вихованцям працювати за фахом — як професіоналам вищого рівня підготовки, або продовжувати навчання в аспірантурі НАУКМА, інших освітніх закладах, у системі НАНУ. Оскільки ж диплом **нашої Академії** є конвертованим і визнається в більшості університетів Заходу, то він також уможливлює продовження навчання на різних зарубіжних програмах подипломної освіти (в університетах Європи та Америки). Вибір практично необмежений, — саме це для молодого фахівця, котрий чогось прагне, найважливіше.

— **Отже, Володимире Пилиповичу, Магістеріум прищеплює своїм підопічним смак до постійного самовдосконалення? Ви навчаєте вчитися?**

— Власне, лишень за такої умови й можливий нині справжній професіонал. Ми заохочуємо вступати до нашого Магістеріуму випускників інших українських та зарубіжних вузів, які зможуть освоїти бажану програму поглибленої професійної підготовки **під опікою** знаних у своїх галузях учених. Магістерські програми мають власну освітньо-професійну специфіку й відносно самостійність, — кожна з них запрошує до викладання відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, а заняття провадяться українською та англійською мовами. До речі, з цього року студентам надається змога безкоштовно обрати собі одну з нових сертифікативних програм додаткової освіти, а саме: **"Професійний переклад"** або **"Web-design"**.

Безперечно, порівняно з бакалавратом, де студенти беруть активну участь у формуванні власних навчальних планів, тут значно менше "поле свободи", бо науково-координаційна рада відповідної магістерської програми сама визначає перелік курсів, неодмінних для формування фахівця даного профілю, хоча маємо й

певну кількість **вибіркових курсів** та безкоштовних сертифікативних програм. Але ж наше завдання і полягає в тому, аби навчити фахівця — особистість! — не лише самотужки знаходити своє місце в суспільстві, а й бути потрібним йому на певному етапі становлення. Саме тому студенти Магістеріуму зобов'язані засвоїти певну кількість теоретичних та науково-практичних дисциплін (близько 20 курсів), написати й захистити магістерську тезу, що й дає їм змогу здобути диплом магістра держзразка і ступінь магістра НАУКМА, котрий на Заході вважається першим науковим.

— **А хіба в Україні не так само?**

— На жаль, в Україні він поки не є науковим. Та й взагалі наша освітня система спромоглася настільки спотворити цю ідею, що залишилася тільки назва, без сутнього змісту. Судіть самі: двоступеневість освітньої підготовки ніби й запроваджена — магістеріуми є і в інших університетах, але

професій, нових інтелектуально-виробничих потреб, що їх годі описати жодними "посадковими реєстрами". Та зовсім інша справа — магістр. Це — високого класу молодий фахівець, — науковець і дослідник, — що досконало орієнтується у проблематиці й тематиці своєї галузі, її сучасних наукових горизонтах. Для багатьох із таких талантів (близько 30 %) це обертається продовженням навчання у нашій аспірантурі чи на різних подипломних програмах (як прийнято казати, "докторатах") багатьох закордонних університетів. Хіба можна не пишатися подібними досягненнями? Особисто я розцінюю наявність наших випускників у навчальних закладах Європи та Америки як побільшення присутності України у світі, а не "викошування" вітчизняного фахового потенціалу. До слова, більшість таких згодом повертається в Україну з багатим професійним і життєвим досвідом. Я навіть схильний вважати, що чим більше часу в процесі наукового стажу-

нас на філологічній програмі читали й читатимуть свої авторські курси відомий у світі літературознавець і компаративіст із Румунії Магдалена Ласло-Куцук, професор, доктор філології зі США Іван Фізер, професор Роман Струць із університету в Альберті (Канада), Віталій Кейс із Ратгерського університету (США). А чого варті були заняття професора Віктора Китастого зі США — для всіх нас, хто знав цього прекрасного чоловіка й унікального вченого...

Зарубіжні колеги охоче їдуть до НАУКМА: їм імпонують особливий дух свободи, яким живе наш колектив, авторитет Академії, беручка талановита молодь. А взагалі Магістеріум зорієнтований на завтрашний стан розвитку галузі, тому ми й намагаємося запрошувати найвідоміших у своїй сфері вітчизняних та зарубіжних фахівців. Кожна магістерська програма глибоко спеціалізована, й ми гаразд усвідомлюємо, що "штатного ресурсу" завжди бракуватиме для досягнення ба-

ловина студентів першого набору проходила практику в американсько-українській експедиції у рамках міжнародної програми дослідження давньогрецьких колоній (Ольвія, Херсонес та ін.). Виняткової популярності безумовно зажила (і вже зажила!) наша, орієнтована у майбутнє, "Журналістика". Як Ви, певно, знаєте, світова практика давно довела, що справжній журналіст народжується не з кабінетно вирахованої суми суто "журналістських" знань, а зі спеціаліста певного профілю (природничника, гуманітарія, економіста, правника тощо) — лише в цьому разі журналіст може справді професійно висвітлювати оту відому собі з попередньої освіти життєву сферу. Звісно, маючи вроджений "талант до спілкування" і здобуту в ході дворічної підготовки суму необхідних фахових навичок.

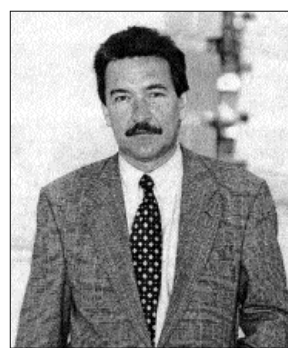
Успішно функціонує у нас своєрідна природничо-агрономічна програма "Екологічна наука та екологічна політика", перебуває в процесі формального становлення школа менеджменту та бізнесу, в майбутньому, безперечно, з'являться магістеріуми з хімії та фізики, — ми постійно дбаємо про розширення наших навчальних можливостей, незважаючи на дедалі гострішу конкуренцію. Так, ми зміцнюємо зв'язки з вищими школами Любліна, що ініціювали створення Колегіуму польсько-українських університетів у цьому місті, і віримо, що докторський ступінь (за європейським стандартом) там здобуватиме багато наших магістрів. До того ж ці докторати у перспективі здійснюватимуться не тільки в Любліні, а власне там, де пошукачка чекає найкраща професійна школа — у Франції, Німеччині, Італії... Якщо нам буде запропоновано лише 20—30 місць, то це також означає, що 12—15 % щорічного набору зможе продовжувати наукові студії в авторитетних дослідницьких центрах світу.

— **З усього видно, кількісний склад Магістеріуму досить обмежений, чи не так?**

— Звісно, адже наші матеріальні можливості залежать від бюджетного фінансування, — маємо певні обмеження як ліцензійного набору, так і держзамовлення. До того ж ми не хочемо втрачати на якості: кожну програму освоює 15—25 осіб, які бажають поглибити й удосконалити свої знання, реалізувати свої науково-дослідні прагнення. А що до самого вступу, то все вирішують конкретні знання та конкурси: абітурієнти подають оригінальну наукову студію з даної галузі, складають письмовий іспит з української та англійської мов (переказ або тест), письмовий іспит зі спеціальності та співбесіду (за темою поданої студії). Випускники нашого бакалаврату, що мають середній рейтинг за 91 бал, приймаються без іспитів.

За наслідками конкурсу абітурієнти також можуть бути зараховані вільними слухачами певної магістерської програми і, якщо їм не поталанило цього року, спробувати вступити до Магістеріуму наступного (і коли вони таки вступають, то дисципліни, успішно опановані ними як вільними слухачами певної магістерської програми, будуть зараховані їм у виконання цієї програми). Охочі прослухати тільки якість окремі курси можуть стати нашими вільними слухачами. Тим, хто бажає детальніше ознайомитися з усіма цими можливостями, регламентованими відповідними положеннями НАУКМА, рекомендуємо звернутися до секретаря приймальної комісії по Магістеріуму за тел. 417-51-55 і дістати вичерпну відповідь на всі запитання. Від імені нашого невеликого, але самовідданого деканатського штату **гарантуємо всім уважне й топерантне** ставлення. Єдине, на чому хотілося б наголосити: навчання в

ВОЛОДИМИР МОРЕНЕЦЬ: «НАШ ДИПЛОМ ЦІНЮЮТЬ У ВСЬОМУ СВІТІ»

все там зроблено так, щоби якнайменше змінювати, не порушуючи сам принцип формування виконавця певної функції. Яка присутня відмінність між "магістрами" й "спеціалістами", коли вони часто вчать в одних академічних групах, а відрізняються лишень тим, що перші захищають диплом, а другі складають держіспити? Хоча кожен професіонал знає: для підготовки сучасного науковця, — магістра без лапок, — потрібно два роки стаціонару за спеціальностями! Це ж перевірено світовим досвідом — людьми, які не звикли викидати марне жодного цента, бо час — це гроші. А наші державні інституції (Міносвіти, Мінекономіки тощо) все ще є вельми консервативними й побоюються радикальних кроків в усталеній системі освіти. Незрідка вони тільки імітують т. зв. "рух уперед", а всі реформи зводяться до комп'ютеризації старих інструкцій. Ми ж намагаємося втрутитися іншим шляхом, що дозволяє молодій людині модифікувати, коригувати або й змінювати первісно обраний напрям освіти.

— **Якими ж Ви хочете бачити студентів Магістеріуму Києво-Могилянської академії, на які вимоги вони мають орієнтуватися?**

— Запровадивши двоступеневість освіти в НАУКМА, ми чесно визнали тим самим, що бакалаврський рівень — **окрім широкої гуманітарної чи природничої освіти** — це передовсім добре володіння державною та англійською мовами, комп'ютерними знаннями, навичками науково-дослідницького й творчого пошуку. Це — філософ, культуролог, філолог тощо, котрий може знайти себе далі в "рідному" полі так само, як і в якомусь іншому (приміром, адміністративному, рекламному, політологічному, журналістському, інформаційно-технологічному тощо), котрий готовий до швидкого освоєння нових функцій та набуття нових практичних навичок. Кому від цього гірше? Кому гірше від того, що здатність такого бакалавра вища, ніж у випускника іншого університету? Тільки не державі. Бо держава нидіє, захищається без активної, справді творчої напаштованої молоді, яка перебуває на бистрині виникнення нових

вання молодий фахівець проведе на Заході, тим швидше він відчує "потребу у Вітчизні": це делікатні матерії, але саме невідання слугує генератором сибаритсько-пазитарних уявлень, що **"там"** — за кордоном — "медом мазано". Насправді там — важче. Та й таке: коли людина пройде певну школу зрілості, вона починає розуміти, що краще бути першим у Києві, ніж другим у Римі.

— **Володимире Пилиповичу! А чи маєте Ви рацію, вважаючи, що саме англо-американський спосіб магістерської освіти найпридатніший в Україні?**

— Коли поважно трактувати магістерський ступінь як науковий, то я би на цьому наполягав. Коли ж ставитися до здобутого студентом права вбратися у мантию та бонет як до ще однієї "освітньої декорації", то, звісно, можливі інші версії. Ми обрали англо-американську модель дворічної підготовки магістрів тому, що вона апробована часом і досвідом, що саме вона (а не, скажімо, французька), вже прижилася й довела свою ефективність у Польщі, Чехії, у скандинавських країнах. Там давно переконалися: дворічні магістеріуми дають змогу молодому спеціалістові набрати 60—75 кредитів, що передбачає вельми напружений навчальний режим. До того ж така система уможливлює людині з дипломом бакалавра або спеціаліста продовжувати освіту на будь-якій програмі Магістеріуму, себто, коригуючи її напрям, необхідно лишень скласти обов'язкові вступні іспити і тим підтвердити власну готовність до навчання на даній програмі. В Америці, до прикладу, вважається престижним закінчити бакалаврат в Іллінойському університеті, магістеріум — у Колумбійському, а докторат — у Гарварді. Це — клас! У такий спосіб здійснюється здобування справжньої освіти у тій галузі, яка для тебе самого поступово увочевиднюється як "справа життя".

— **Саме ця меті слугує і залучення іноземних викладачів?**

— А хіба б Ви відмовилися послухати лекції вченого, якого знаєте з оригінальних або перекладних публікацій? Приміром, у

жаної глибини та всебічності знань, а тому широко практикуємо запрошення на викладання тих професіоналів, котрі "сидять у матеріалі" і люб'язно погоджуються поділитися результатами своїх досліджень з новою генерацією — внесок таких наших "сумісників" і "візитуючих професорів" годі переоцінити. Зрештою, це — єдиний спосіб досягти гучно декларованої на кожному кроці єдності науки та освіти. Дотримуючись державної номенклатури напрямів освіти, ми водночас запроваджуємо власні спеціалізації і все робимо для того, аби зайняти власну "нішу" в пребагатому освітньому полі України. Володіння ж комп'ютером, іноземними мовами, найсучаснішими технологіями робить наших студентів конкурентоспроможними, диплом — конвертованим, авторитет академії — високим і стабільним. А звідси й перспективи...

— **Передбачаєте відкриття нових магістерських програм?**

— Розважливо й поступово — так. До вже відомих і почасти згаданих тут програм "Порівняльна політологія", "Культурологія: теорія та історія культури", "Економічна теорія", "Теорія, історія літератури та компаративістика", "Соціологія", "Соціальна робота", "Філософія: історія філософії", "Історія" тощо додалися й вже запрацювали "Археологія та давня історія України", "Інформаційні управлінські системи та технології", "Журналістика". Влітку 2002 р. здійснюватимемо перший набір на однорічну магістерську програму "Правознавство"; в перспективі 2003 р. запровадження нової програми з галузі комп'ютерних наук — "Інтелектуальні системи прийняття рішень". Крім того, як я вже згадавав, слухачам усіх магістерських програм пропонуються безкоштовні сертифікатні програми "Професійний переклад" і "Веб-дизайн" (вибіркові). Кожна з випускових програм має свою особливість і, сподіваюся, привабливість. Скажімо, наша археологічна програма унікальна не тільки тому, що вона чи не єдина в Україні (її розробив і веде відомий учений Леонід Залізник, який згуртував тут знаних науковців із системи НАНУ): торік по-

Сьогодні, так само, як і до своїх учнів майже дві тисячі років тому, Ісус Христос звертається до кожного з нас: **“Ви — сіль землі... Ви — світло світу”** (Мт 5, 13а; 16). Як розуміти ці слова?

Знаємо, що з давніх-давен сіль використовується як харчовий консервант, вона зберігає продукти. Отже, нашим завданням є вберігати оточуючих нас людей і середовище від ушкодження і зіпсуття.

Сіль здатна розтопити лід. Нам слід бути уважними, щоб помічати замерзлі серця, щоб допомогти їм “відтанути” через пізнання ними суті Божої любові.

У дуже солоній воді неможливо потонути. Нашим обов'язком є підтримувати ближніх у бурхливому морі життя.

І, нарешті, сіль настільки необхідна, що, в разі нестачі її в організмі, людина може навіть померти. Тому ми не маємо права “звітрити”, бо ж сказано: *“Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити?”* (Мт 5, 13б). Як людина потребує солі та світла, щоб вижити, так і наш світ потребує наших активних дій. Їжа без солі не має смаку, тоді як добра страва удобрює серце людини.

Проте настав час, коли варто відкласти добрі страви задля добрих справ. Розпочинається Великий піст, який триватиме: для християн римо-католицького обряду — з 13 лютого до 30 березня, для православних і греко-католиків — з 18 березня до 4 травня.

Піст — це особливий час наближення до Бога. З цього приводу Ісус Христос дає такі поради: *“Коли ж ви постите, не будьте сумні, як лицеміри: бо вони виснажують своє обличчя, щоб було видно людям, мовляв, вони постять. Ти ж, коли постиш, намасти свою голову й умий своє обличчя, щоб не показати людям, що ти постиш, але Отцеві твоєму, що перебуває в тайні; і Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі”*. (Мт 6, 16а; 17-18).

Великий піст розпочинається у Попільну середу і триває 6 тижнів (40 днів) до Великої (Страсної) п'ятниці. У Попільну середу кожному вірному священик посипає голову попелом і каже: “Пам'ятай, людино: ти є порох і в порох перетворишся”, або “Навертайся і вірте в Євангелію.”

Число 40 є символічним і вживається у Святому Письмі багато разів. Пророк Ілля, тікаючи, рятує своє життя. Бог наказав йому мандрувати 40 днів і 40 ночей, щоб серед пустелі дати йому особливе завдання. Також сам Ісус, перед початком своєї місійної діяльності, постив 40 днів і 40 ночей.

Дехто з християн вважає, що головним змістом Посту є утримання від деяких видів їжі. Це помилкове судження.

святкувань і гучних розваг, від м'ясної їжі і жирів, а головне — приймаємо для себе якусь важливу постанову: зрікаємося шкідливих звичок, забороняємо собі вживання алкоголю, тютюну, діти можуть постановити відмовитись на цей період від вживання цукерок, а всі разом — від перегляду телевізійних програм, дозволяючи собі лише слухання релігійної музики.

Така наша жертва допомагає наблизитись до відповіді на поставлені запитання. Бо навіть найменше відречення, позбавлення себе звичного задоволення, через упокорення і смирення, через духовне поєднання зі стражданнями Ісуса Христа наближає нас до Бога, до розуміння Його задуму.

У цей період маємо не тільки прагнути

розмірковуємо над окремими моментами Хресної Дороги Спасителя, переживаючи Його страждання та смерть.

Великий піст — час заглиблення в себе, відкриття правди про себе і, водночас, правди про Бога.

“Ось піст, який я люблю: кайдани несправедливості розбити, пута корми розв'язати, пригноблених на волю відпустити, кожне ярмо зламати, з голодним своїм хлібом поділитись, увести до хати бідних, безпритульних, побачивши голого, вдягнути його, від брата твого не ховатись. Тоді світло твоє засяє, як зірниця, загойтись нехай твоє рана, спасіння твоє буде йти поперед тебе, Господня слава — слідом за тобою”. (Іс 58, 6-8).

Великий піст — це велика нагода для роздумів і досягнення праведності.

ВИ — СІЛЬ ЗЕМЛІ

Головна мета, а отже й суть Посту полягає, передусім, у праці над удосконаленням самого себе, у пізнанні й усвідомленні фундаментальних істин, закладених Богом в організацію життя людства і детально поданих у Новому Заповіті.

Піст — це певна система обмежень, які добровільно накладає на себе віруюча людина, щоб принади і спокуси мирського життя не заважали зосередитись на важливій справі розсудливого заглиблення і розмірковування в простому, на перший погляд, запитанні: “Для чого я живу, який сенс повинно мати моє життя для мене, моїх близьких і всієї людської спільноти?” Намагаємося зрозуміти жертву Ісуса Христа, жертву Бога, який віддав Сина на муки і смерть, щоб ми отримали життя вічне.

Тому протягом Великого посту створюємо собі дискомфорт для тіла, щоб ширше відкрити душу для Божої благодаті. Утримуємося від радісних

позбутися поганих звичок, а й також не забувати про обов'язок ліпшого пізнання Бога через добрі вчинки. Молитва за інших, піст, милостиня, інші форми благодійності — це добрі вчинки, до яких обов'язково додається щоденне читання Святого Письма, особиста молитва, часта сповідь та участь у Службі Божій.

Великий піст — це час покаяння і великих роздумів. Роздумів про свої гріхи та навернення на дорогу істини, про кінцевий пункт нашої земної мандрівки, в якому Ісус Христос приготував місце для кожного.

Під час Великого посту щотижня, на спомин страждання і смерті Ісуса Христа, у храмах проводиться Хресна Дорога — особлива молитва, в якій відтворюються всі чотирнадцять етапів подій і дороги, якою Ісус сховався на Голгофу і ніс на собі Хрест — від засудження Його на смерть до зняття Розп'ятого з Хреста і покладення до гробу. Під час цієї молитви

КАЛЕНДАРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ НЕБЕЗПЕЧНІША ВІД

НЕСПОДІВАНІЙ РАКУРС

Ось вам питання зовсім не риторичне: яке сьогодні число? Не поспішайте вважати мене несповна розуму, а краще дайте відповідь. І не мені, а собі. Щоб вам легше було відповісти, запитайте про це у будь-кого, хто ближче до вас.

Отримавши відповідь, уточніть: “За яким стилем?” Не бійтеся, запитайте! Не гарантую вам відповіді на останнє запитання, але гарантую цікаві зміни виразу обличчя вашого співбесідника.

До речі, дорогий читачу, за яким стилем ви сьогодні зранку встали? За яким стилем вирядили дітей до школи? Зрештою, за яким стилем підете на пенсію, а хто вже пішов, то за яким стилем ви ту пенсію отримуєте? Відчуваєте різницю?

Бог створив людину як особу вільну. Можеш чинити розумне добро, а можеш злу глупоту. Твоє право. Звіт про виконану роботу складеш після того. Тобто після цього. На тому. Перед Христом.

А на цьому святкуватимеш Його Різдво. Народження Божого Сина, який прийшов на цей світ, щоб оголосити людям правду про той. Добру Новину про вічне життя. Євангеліє.

Це цікаве повідомлення поділило історію світу на дві ери: до Р. Х. і після Р. Х. Від 1 січня ми з вами живемо у 2002-му році після Р. Х. Чи не так?

Отже, фактом святкування 1 січня ви визнаєте не тільки факт настання чергового року (так са-

Фото О. Кутляк-метова

мо, як це було 1-го, 2-го і всіх 2002 років) після Різдва Христового, а й сам факт Різдва Христового, яке відбулося, відповідно, перед Новим роком. Бо саме після Різдва почався новий відлік часу.

Мабуть, дехто тут почуває собі потилицю. Співчуваю. Бо легше чинити глупоту, ніж її визнати. Тим більше, що — “менше знаєш, краще спиш” — як казали не тільки древні. А кожна глупота має властивість розмножуватися вегетативно. Тобто, якщо її не виправити, то вона, бісова, тягне за собою наступну.

А в нашому сумному випадку ви вже 1 січня хапаетесь за голову і з криком: “Як же ж так, он сьогодні вже Новий рік настав після

Р. Х., а ми ще не святкували Р. Х.!” — кидаєтеся виправляти становище.

І “виправляєте”. Відпочивши після свята Нового року і дещо підготувавшись матеріально до застілля та походивши для годиться на роботу (якщо вона у вас є) за новим стилем, сідаєте до столу через тиждень святкувати Р. Х. Щоб як у людей.

Але тут знову виникає колізія: виходить, що ви відсвяткували Новий рік 1 січня не після, а до Р. Х.! То в якому році ви тоді живете?!

Проте ви не здаєтесь. “Не біда, — кажете, — святкуватиму старий новий рік!” І знову черговий раз сідаєте за стіл через черговий тиждень при напоях і заку-

соні. Щоб як у людей.

Між іншим, у людей по всьому світі святкують один раз Різдво і один раз Новий черговий рік після Р. Х. І живуть за одним календарем. І впевнені, що ніякими аргументами цього (і того також) світу не можна виправдати подвійний вимір часу, як не можна жити у 25-му дні грудня і 7-му дні січня водночас!

Спробуйте пояснити комусь на Заході, що це за поняття **таке** — **старий новий** рік. Я вже пробував. Довелося повторювати кілька разів, після чого слухачі вирішили: якщо це не жарт, то тут хтось у чомусь із глузду все-таки з'їхав.

Правда є завжди одна. Двох правд водночас не буває. При звичаєність до двох правд, поступливість двокалендарному вимірові часу не є такою безневинною, як це здається на перший погляд. Бо за цією звичкою двовимірності, двологічності, логічно йде дворушність, подвійна мораль, одне кажу — інше маю на думці, обіцяю — не виконую...

“Какая різниця!” — кажуть деякі чорноризники з печерсько-лаврського форпосту московського православ'я. Але для нас різниця є. Різниця суттєва: або ми єднаємося з Богом у європейському і всесвітньому вимірі часу, або залишаємося заложниками азійсько-російських інтересів в Україні.

На жаль, ієрархи УПЦ Київського патріархату досі виявляють нерішучість, чогось вичікують, зберігають архаїчний юліан-

ський календар, який не має ніякого відношення до догматів Церкви. А зберігаючи, фактично грають на руку реакційній московській Церкві, яка в такий спосіб відриває православ'я України від усього християнського світу.

Я, шановні громадяни, боюся іншого. Боюся, що цю очевидну календарну глупоту першими скасують не ієрархи УПЦ КП, а московська “братія”. І зроблять вони це не стільки з метою усунути очевидну дурню двох календарів, скільки для того, щоб підставити Київський патріархат, який тоді просто вимушений буде... піти слідом за Москвою (бо тоді залишатися буде ще більшим глупством).

І цим засвідчити, наскільки незалежною (тобто наскільки залежною) є насправді Україна. Залежною не від Бога, а від Москви.

Час іде. І якщо ми залишимо все так, як зараз, то потім не тільки читачам цієї статті доведеться чухати потилицю. Бо календарна залежність України від Москви у цій делікатній сфері є не менш шкідливою за своїми наслідками, ніж залежність енергетична.

Євген ҐОЛИБАРД

Р. S. Не забудьте розставити лапки у заголовку.

БОРотьба 3 НАСЛІДКАМИ — БЕЗРЕЗУЛЬТАТНА

Доводиться визнати: загальнолюдська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколишній космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на щаблі еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямки цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

— **соціально-політичні** (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **соціально-економічні** (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);

— **медико-біологічні** (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);

— **біокосмічні** (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біовідходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істотою в Природі і, перебуваючи на Вер-

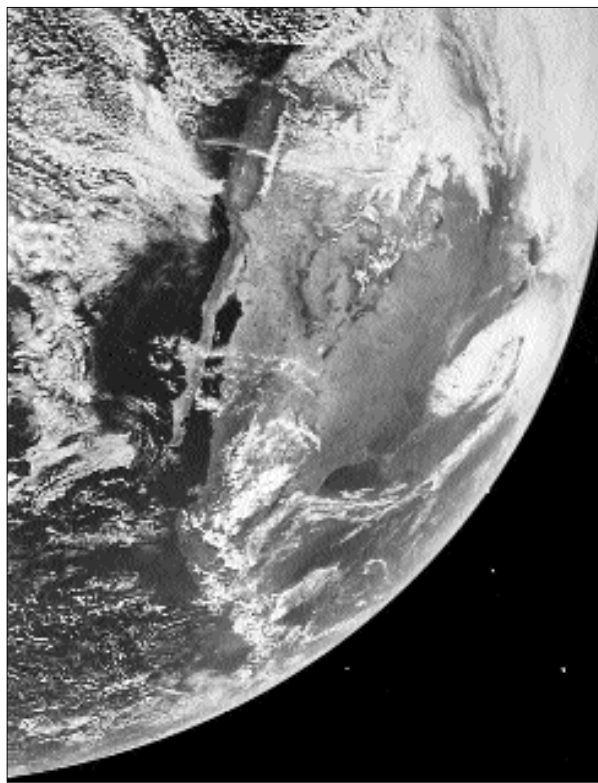
шині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з неоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого

ційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людини примітивної, але хитрої, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної, Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

II. Дія двох природних супе-

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ! РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ТЕРОРИЗМУ, КОНФЛІКТІВ І ВОЄН

владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хитре бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Протиприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволю-

речностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминуче породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й неперимірувана суперечність між свободою і необхідністю.*

На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за до-

помогою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невідновлюваного, а тому недосконалого, біологічного виду — Homo Gastro Faber (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: агресивності і хижості. При цьому завжди передусім знищуються розумні індивіди.** Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

Концепції активної еволюції, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, тобто якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям XX століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегулюючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминуче приведе її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

— значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;

— значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;

— значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істотою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкриє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

•

Віктор ЛУЦЮК,
академік Російської
академії Природничих наук,
автор наукового проекту
“Автотрофне природно-
генетичне
харчування — шлях

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Цюлковським, В. Ф. Купревичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні

Для кожного, хто не охолов до своєї історії, кому не байдуже “звідки пішла руська земля”, пам’ятні хрестоматійні слова: “Так почнемо ж оповідку цю... І було три брати: один на ймення Кий, другий Щек і третій — Хорив, а сестра в них була Либідь. Сидів Кий на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, котра нині йменується Щекавицею, а Хорив на третій горі, яку накликали за його ім’ям Хоревицею. І збудували містечко на ймення старшого свого брата та освятили його Києвом”. Правда ж, нині важко уявити нашу історію без цієї випадком збереженої духовної пам’ятки?

“Повість временних літ” дійшла до нас у двох літописах — Лаврентіївському та Іпатіївському. Перший, як вважають дослідники, створив (а було б точніше — переписав) 1116 року ігумен Видубицького монастиря Сильвестр; через два роки з’явилася ще одна редакція, ім’я укладача якої залишилося невідомим. Тексти, уміщені в цих літописах, переписані з первісного твору, автором і упорядником якого вважають ченця Києво-Печерського монастиря Нестора. Повість у первісному написанні, на жаль, не збереглася.

Чим же цінна пам’ятка? Насамперед історичним джерелознавством та художньою вивершеністю. На високому мистецькому рівні відтворено оповіді про виникнення східнослов’янських племен і їх писемність, дату заснування Києва та родовід давньоруських князів. Нащадки мають змогу дізнатися про міжусобицькі чвари, нелегку боротьбу, яку вели наші далекі предки з кочівниками. Щоправда, окремі події, пов’язані з історією Київської Русі, висвітлюються в “Повісті...” з деякою тенденційністю. Досить лише одного факту — взаємин великокняжої верхівки із сусідніми землями Древлянщини. Завжди вони були складними й суперечливими. Київські князі повсякчас намагалися упідлеглити древлян, нехтуючи елементарними нормами взаємовідносин.

У літописі в цілому об’єктивно висвітлено постать Ігоря. Його названо вовком, котрий “пішов до древлян по данину і збільшував до попереднього податку новим, і вчиняли насилля над ними вої його”. Однак у складній ситуації жорстокий вчинок Ольги (роком пізніше вона з численним військом оточила Коростень і спопелила його) літописець повністю виправдовує: “Захопила місто і спопелила його, міських старійшин полонила, а інших людей повбивала, ще одних віддала в рабство воям своїм, а решту залишила, щоб сплачували данину”.

Чим же заслужила в Нестора таку симпатію Ольга? Лишень тим, що підступно обдурила довірливих лісовиків, — сповістивши, що йде справляти тризну по чоловікові — і жорстоко розправилася з волелюбним народом. Літописець про ці факти, звісна річ, умовчує, оскільки був речником північної верхівки.

Хоч би як там було, але цікавлять насамперед фактичні матеріали з історії Київської Русі. Звівши їх у цілне художнє обрамлення — своєрідну повість, літописець у такий спосіб залишив своїм нащадкам першознавші студії про нашу сиву минушину. Це наводять на думку, що народженню такого твору неодмінно передували більш ранні літописи й художні житія, на ґрунті яких власне й міг з’явитися національний шедевр, але які з певних причин не дійшли до нас.

Про його автора знаємо мало. Роки народження, як і смерті, точно невідомі. Незаперечне лише одне: для свого часу це була високоосвічена людина. Щоб прислужитися своїй історії, він 1073 року постригся в ченці Києво-Печерського монастиря. Такий вибір був цілком виправданим, адже культурно-мистецьке і освітнє життя в ті часи зосереджувалося переважно при монастирських резиденціях. Маючи доступ до рукописних джерел, Нестор невипадково вивчав їх і, водночас, сам прилучався до створення духовного підмур’я вітчизняної культури.

Фото О. Кутлахметова

ЛІТОПИСЦЯ ВИСОКЕ ЧОЛО

ри. Як вважають дослідники, йому належать також “Читання про життя і згублення... Бориса та Гліба”, церковно-історичний твір “Житіє Феодосія, ігумена Печерського”.

Але найвизначнішою пам’яткою, безперечно, залишилася “Повість временних літ”, що датується 1113 роком. Подальші вістки про життя й діяльність літописця губляться. Цю дату прийнято вважати й роком смерті ченця. За тодішніми звичаями Нестора було поховано в Ближніх печерах Києво-Печерського монастиря.

Вітчизняна історіографія робила чимало спроб дослідити призерхлі глибиною віків віхи життя видатного діяча і письменника давньоруської культури. Проте в природі, на жаль, існує певна закономірність — втрачені на бурхливих історичних перехрестях “автографи часу” не завжди вдається повернути; особливо це стосується духовних пам’яток як найбільш уразливих.

Дослідників цікавило зокрема, яким був славетний охоронець історії? Ретельно змальовуючи “давно минулі літа” отчої землі, він не залишив по собі жодного документального портрета. Щоправда, грішне було б скаржитися на неувагу до цієї особи.

Починаючи з сімнадцятого століття, над відтворенням образу вітчизняного історика працювала не одна когорта митців.

До нас дійшла галерея персоніфікованих зображень Нестора, більшість з яких позначені високим рівнем художнього відображення літописця в графіці, живопису, гравірувальних та скульптурних композиціях. Усі вони, хоча й виконані на належному професійному рівні, не можуть, однак, претендувати на достовірність.

Сподіванки на “живу” зустріч зі славетним літописцем, здається, вже були нереальними. І ось у радянській криміналістиці з’являється новий метод, запропонований відомим антропологом, археологом і скульптором М. Герасимовим. Його практична цінність у тому, що будь-які м’які частини обличчя можна відтворити за допомогою черепа. Така пластична “операція” майже безпомилково “оживляє” первісний типаж людини. Завдяки саме цій методиці були реконструйовані скульптурні портрети Ярослава Мудрого, Андрія Боголюбського, Тимура, Улуг-бека, Івана Грозного, а також жителів трипільських поселень на території України. Відтак з’явилася надія зустрітися “зі справжнім” Нестором-літописцем, оскільки його останки добре збереглися.

Першими за цю нелегку й копітку справу взялися спеціалісти Інституту археології АН УРСР доктор біологічних наук О. Данилова та кандидат історичних наук С. Сегеда. Вони провели детальне антропологічне обстеження ос-

танків літописця і, на основі наукових зіставлень, створили, якщо можна так висловитися, автобіографічний негатив: Нестор був середнього зросту (165 сантиметрів), худорлявий, із явними ознаками астеничності, спина сутулувата, а вказівний на праворуччій пальці од надмірного фізичного навантаження морфологічно найбільш розвинений. Усі ці ознаки добре узгоджувалися з розумовою діяльністю людини. Нестор, як ми знаємо, впродовж багатьох років невтомно працював над рукописами, а отже, вів малорухоме життя. За допомогою антропологічних даних вдалося встановити й середній вік — 65 років, що цілком відповідає історико-літописним свідченням.

Залишилося провести антропологічну реконструкцію. Делікатну роботу доручили одному з учнів Герасимова — судово-медичному експертові при науковій лабораторії пластично-антропологічної реконструкції Інституту етнографії Імені М. М. Миклухо-Маклая АН СРСР С. Нікітіну. Після скрупульозно проведеної роботи невдовзі було виліплено бюст нашого найдавнішого літописця й просвітянина, з ім’ям якого пов’язана ціла епоха вітчизняної культури.

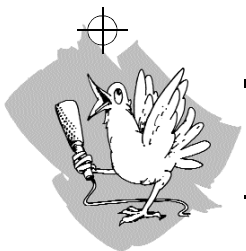
Наближений до реального відтворення бюст Нестора-літописця експонується нині в Києво-Печерському заповіднику. Саме тут вісім століть тому в історичному місці давнього Києва, схилившись над письмовим столом, він трудюбно поскрипував гусячим пером, вимережуючи безсмертні рядки, звернені до сучасників:

“Ось повість временних літ, звідки пішла руська земля”. Не помилимося, коли скажемо: без глибокого коріння родовідної пам’яті — а саме такою є “Повість...” — ми багато чого втратили б, духовно збідніли, недорахувалися і недооцінили б. Будь-яка людина, як і народ у цілому, не може існувати без свого генетичного коду. Саме тому до постаті нашого найпершого літописця завжди була прикута пильна увага з боку як вітчизняних діячів культури, так і наших зарубіжних ідейних апологетів. Декому хотілося б позбавити нас вітчизняної пам’яті, не тільки кидаючи тінь на нашу історію, а й піддаючи сумнівам достовірності літописів чи приписуючи їх собі. Не випадково прогресивні діячі науки і культури в 1873 році при Київському університеті створили науковий осередок “Історичне Товариство Нестора-літописця”, яке чимало посприяло і популяризації історичного минулого нашого народу. Протягом 1873 — 1917 років ця наукова установа доклала чимало зусиль, щоб якнайповніше дослідити давні пам’ятки.

Активна діяльність Товариства мала широкий розголос. Це підтверджує й той факт, що до його роботи були залучені відомі вчені не тільки Києва, але й Харкова, Петербурга. За 33 роки вийшло 24 томи “Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца”, в яких з’явилися праці І. Срезневського, М. Комарова, І. Лучицького, П. Єфименка, Д. Багалія, О. Левицького, Л. Падалки, І. Каміна. Праці відомих учених допомогли повернути із забуття чимало фактичного матеріалу, котрим користуються й сучасні дослідники.

Сьогодні, оглядаючи з нових позицій свою історію, інакше оцінюємо деякі критерії, котрі нерідко фальсифікувалися або навмисне замовчувалися. Тому варто з більшою увагою поставитися й до нашого найпершого літописця. Одним з таких виявів могло б бути присвоєння його імені музею “Історії Києва”, при якому б годилося створити гурток палких дослідників нашої історії. Адже саме з містом над Дніпром пов’язана діяльність Нестора.

Через вісім століть знову повернувся до нас літописець. Експонований бюст дає змогу уявно перенестись углиб на кілька епох історичного літописання, уважніше придивитися до мудрого погляду, високого чола як символу пам’яті нашої історії, котра нагадує: діяння людини безсмертні, якщо вони служать народові!

«Я ГОРДИЙ ТИМ, ЩО УКРАЇНЕЦЬ ЗРОДУ»

Всеукраїнський мистецький конкурс юних поетів та композиторів

Всеукраїнський мистецький конкурс юних поетів та композиторів «Я гордий тим, що українець зроду» започатковується і проводиться Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Т. Шевченка спільно з Національною спілкою письменників України та Національною Всеукраїнською музичною Спілкою, Асоціацією діячів музичної освіти і виховання.

Метою конкурсу є:

- утвердження української мови як мови чільної нації, основи її духовної та художньої культури;
- популяризація поетичної та пісенної творчості серед молодого покоління;
- активізація творчого потенціалу дітей та молоді;
- виховання любові до рідного слова;
- залучення дітей та молоді до активної участі у мистецькому житті держави;
- формування творчої еліти

України.

Завдання конкурсу:

- патріотичне виховання дітей та молоді засобами українського мистецтва;
- виявлення і підтримка талановитих та обдарованих дітей та молоді України.

Загальне керівництво підготовкою та проведенням конкурсу здійснює ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка, затверджує склад Оргкомітету та журі конкурсу, що триває з 9 березня по 1 жовтня 2002 року. До участі запрошуються діти та молодь віком від 6 до 17 років.

Учасники мають надіслати на адресу Оргкомітету конкурсу текст поетичних творів або пісень, ноту музичних творів та їх аудіо-запис.

Оцінювання робіт проводитиметься за трьома віковими категоріями: 6–10 років, 11–13 років та 14–17 років. Журі конкурсу на по-

чатку жовтня ц.р. повідомить його учасників про результати творчого змагання.

Для відзначення переможців конкурсу у кожній із двох номінацій встановлюються грошові премії:

6–10 років: I місце — 200 грн. II місце — 150 грн. III місце — 100 грн.

11–13 років: I місце — 250 грн. II місце — 200 грн. III місце — 150 грн.

14–17 років: I місце — 300 грн. II місце — 250 грн. III місце — 200 грн.

Запроваджено також дві спеціальні премії по 350 грн.

Переможцям конкурсу присвоюються звання лауреатів та дипломанти конкурсу з врученням відповідних дипломів.

Мистецьке свято з підведення підсумків та відзначення переможців конкурсу приурочується до Дня української писемності та мови і відбудеться 9 листопада

фото О. Кулмашова

2002 року в Києві.

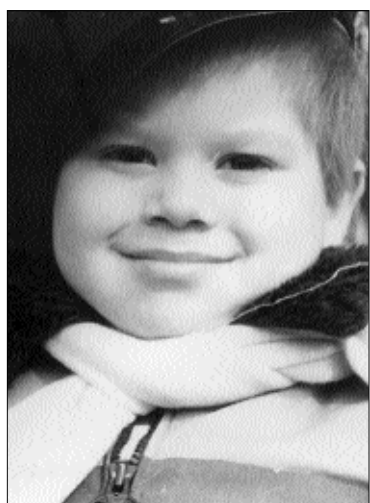
Твори лауреатів конкурсу зазвучать зі столичної сцени, дипломанти — отримають заслужені нагороди, кращі твори будуть надруковані в «Слові Просвіти».

Витрати, пов'язані з перебу-

ванням у столиці гостей свята, беруть на себе його організатори.

Роботи на конкурс слід надсилати до 1 жовтня 2002 року на адресу Оргкомітету: 01001, м. Київ — 1, пров. Музейний, 8, ВУТ «Просвіта імені Т. Шевченка»

КОНКУРС УСМІШОК

Доброго дня,
шановна редакціє!

Загальновідомо, що не головне перемагати в спортивних змаганнях чи конкурсах, а брати участь. Отже, я теж відгукуюся на ваш заклик надсилати фото з усмішками. В мене їх доста, бо люблю фотографувати усмішки дітей та жінок, дівчат, хоча й правдиві плівки використовую, такий же папір, хімікати теж. Як мовиться, що Бог дав.

Про себе. Член Національної

Спілки письменників рідної України. Пенсіонер мікрорайонного масштабу. За жанром творчості — гуморист, ще й сатирик.

Є пропозиція: конкурс фотографів і надалі продовжувати, а тем — хоч греблю гати.

З найщирішими побажаннями — бувалий просвітянин — рядовий фотограф

● **Андрій КОЦЮБИНСЬКИЙ,**
м. Павлоград
Дніпропетровської області

Давно збиралася написати вам листа і подякувати за «Слово Просвіти».

Коли знайомлюсь із матеріалами, які публікуються у вашій чудовій газеті, відчуваю, що її світ творять добрі і щирі душею люди. Тому і в газеті є душа, вона гарна і світла, вона ділиться з читачами позитивною енергетикою. Спасибі вам за працю!

Читаючи кожен номер газети, завжди звертаю увагу на наклад. І так прикро, що він невеликий, адже хочеться, щоб таке видання потрапило до багатьох громадян нашої держави, бо не вистачає в наш час патріотичного живого слова. Ваша газета особлива, тому, як можу, намагаюсь популяризувати її. Надсилаю на конкурс кілька фотографій. Бажаю «Слову Просвіти» і надалі бути світочем для читачів. Добра і щастя вам, добрі люди!

● **Валентина ГРИБЕНКО,**
голова осередку «Просвіти» м. Прилуки

НОВЕЛИ НОЧІ

I. СНОВИДІННЯ БЕЗ ПРОДОВЖЕННЯ

Вона не вміла сама собі цього пояснити: чому їй снівся такий сон, після якого душа не могла довго заспокоїтись.

Уже кілька років вона любила одного чоловіка, який був далеко від неї, але його образ завжди у її мріях виникав як ідеал.

Так буває у ранній юності з дівчатами, коли приходить захоплення вчителем музики, кіноактором чи співаком. У її віці — віці «бабиного літа» це стало прекрасним стимулом для віднайдення в собі енергії життя, змоги крутитись між буднями і святами, не присідати надовго, щоб не прислухатись де болить і не дивитись у дзеркало, яке жорстоко виявляло нові зморшки і старі печалі.

Чоловікові вона подобалась така як є. Якщо живеш разом понад двадцять років, то зникає свіжість сприйняття, емоції, а подружжя єднають почуття спокійні і рівні, що не виходять з берегів, а влевнено і надійно течуть у своєму руслі...

Але вночі все було інакше. Чомусь їй снівся третій. Це був її товариш, з яким вона часто бачилась. Вони мали спільні професійні інтереси, він навіть розповідав їй про своє колишнє захоплення. Ні вона, ні він ніколи не переходили межі дружніх стосунків, хіба що жартома деколи зривався з його уст теплий комплімент, а їй іноді хотілося почути його мелодійний голос.

У сні він приходив з великою ніжністю, починав виявляти свої почуття обережно і несміливо, але це її так тривожило і хвилювало, що вона будилася зі сну і довго потім не могла заснути.

А вдень, коли сні розвіювались, а їм випадало зустрітись, вона пильним і довгим поглядом дивилася на нього, наче чекала якогось продовження своїх нічних сновидінь.

II. ТАЄМНИЦЯ

РОЗКАЖІТЬ СВОЇ СНИ

Кожен по-різному ставиться до таємниці, але переважна більшість людей про свої особисті таємниці розповідати не буде. Хоча бувають такі випадки, які не вмієш пояснити сам собі, тоді хочеться почути, що скажуть про це інші, люди з більшим досвідом життя, або чи з ними щось подібне траплялося.

...Мені одинадцять років. Ми в гостях у цюточки Янки в сусідньому селі. Нарвавши вишень, посідали до вечері, але старші розговорилися так, що стало темно і вже було страшно йти через гору лісом додому. Отож нам довелося тут заночувати.

Вночі я прокидаюсь від страху, холодний піт заливає мені очі. Хтось стоїть наді мною і кладе холодну як лід руку на чоло. Я відштовхую з грудей крик, бо страх скував моє тіло, адже я розумію, що в кімнаті нікого нема. Хто ж тоді невидимий прийшов до мене і чому така холодна його рука?

Прокинувшись остаточно, відчуваю, як хтось відходить від мене і зникає, залишивши після себе холодний подув вітру.

Коли я зранку розповідала усім про цю нічну пригоду, усі в один голос сказали, що мені усе наснилося. А я після тієї ночі довго боялася спати сама в кімнаті.

Через кілька місяців я тяжко захворіла, майже була вже на тому світі, але судилося жити, бо через півроку видряпалась із хвороби.

Тепер, згадуючи дитячі роки, думаю, чи той нічний візит був насправді. Хто приходив до мене, щоб попередити про небезпеку? А може, увесь цей кошмарний напівсон не мав нічого спільного з моєю хворобою?

Далі буде

Марія ЛЮДКЕВИЧ

СЛОВО Просвіти

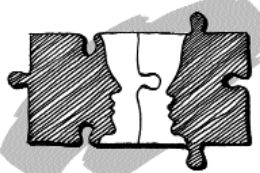
Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук та Олег Бесський.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Так, кожен. Тільки, поки що не у нас, а в Польщі. І практично будь-яку, крім службової документації спеціальних установ — безпеки, війська, вищих органів на мобілізаційний або особливий період тощо.

Від 1 січня 2002 року набрав сили прийнятий польським Сеймом Закон від 6 вересня 2001 року "Про доступ до публічної інформації", що поширюється не тільки на громадян Польщі, а й на будь-кого зацікавленого. Більше того, державний службовець, до якого звертаються по інформацію, не має права цікавитися, з якою метою і чому хтось хоче отримати ці відомості. Ст. 2 Закону визначає чітко: "Від особи, яка користується своїм правом на інформацію, не можна вимагати юридичних або фактичних підстав зацікавленості". Згідно із законом доступ до інформації — безкоштовний, хіба що відповідна інституція зазнала витрат, наприклад, пов'язаних зі способом переказування інформації (зокрема виготовлення фільмів, касет, дисків тощо). Для порівняння нагадаємо читачам, що в Україні в державному бюджеті на 2002 рік у частині "Надходження до бюджету" є спеціальна стаття (поз. 241210) — "Плата за послуги, що надаються бюджетними установами — 3,8 млрд. грн.". Тобто 8,5% всіх надходжень до бюджету держава прагне стягнути з громадян та організацій за їхню зацікавленість життям держави, в якій вони живуть. Причому стягнути на рахунок бюджетних установ, які вже й так існують коштом громадян і організацій. Цей абсурд може зматися хіба що з абсурдом нашої податкової системи, зокрема з її одіозним ПДВ (податком на додану вартість).

Оце вам різниця між відкритим і закритим суспільством. Відкрите суспільство — це держава, службові особи якої служать громадянам, а закрите — де службові особи вважають, що громадяни повинні їм платити за відкривання інформації, призначеної для всіх. Цікаво, що вказана стаття прибутку бюджету України — "плата за послуги, що надаються бюджетними установами" — у півтора раза перевищує такі бюджетні надходження, як "відрахування від сплати за транзит газу через територію України" (поз. 24061 бюджету). Не кажучи вже про те, що будь-яку інформацію чиновник в Україні може просто не дати,

собі їхню власність, їхнє реальне майно. А майно — це вже не папірці. Його ціна, як мінімум, на порядок вища.

Натомість у Польщі громадяни нині чітко розуміють різницю між державною, особистою чи комерційною таємницею і публічною інформацією. Охороняється таємниця кореспонденції, таємниця даних про психічне здоров'я, банківська і лікарська таємниця, таємниця сповіді і бюлетені для таємного голосування. Тут усе чітко: якщо службовець виконує публічні функції, він зобов'язаний дати інформацію про ці функції. Тому кожний має право доступу до урядових документів і

ПРАВО І ЛІВО

Причому будь-яка державна інституція зобов'язана надавати інформацію про свій правовий статус і функції, предмет діяльності і компетенцію, принципи діяльності, які вона веде, реєстри й архіви, а також способи й умови надання інформації про них. Не таємними вважаються також: тексти виступів і оцінки, які дають посадовці, інформації про стан держави, місцевого самоврядування, їх організаційних і структурних одиниць, майна, правові і майнові аспекти інституцій, організацій і їх функціонерів, розмір державного боргу і місцевих органів урядування тощо.

Щоб не було підстав для усунення од відповідальності за невиконання цього Закону, в ньому подано перелік типів, видів, інституцій, які зобов'язані безумовно відповідати на запити громадян, починаючи від Сейму і уряду до керівництва та функціонерів профспілок і політичних партій.

Для оприлюднення всього об'єму несекретної інформації в Інтернетовому "Бюлетені публічної інформації" створюється спеціальний "Урядовий телеінформаційний публікатор".

Відповідь на запит громадянина кожна інституція чи установа має надати не пізніше двох тижнів з дня подання. Увесь цей цікавий Закон видано в газетах, а також в Інтернеті (www.rzeczpospolita.pl/gazeta/wydanie-011217/prawo/prawo...)

На мій погляд, цей закон сьогодні потрібен Україні як повітря. Бо він учить громадян шанувати себе, а службових осіб — насправді служити людям. А поки що він дає нам можливість зрозуміти, яка прірва відділяє нашу країну од цивілізованих держав.

Євген ҐОЛИБАРД

ІНФОРМАЦІЮ ОТРИМАЄ КОЖЕН!

навіть якщо вона не являє собою жодної таємниці. Я ладен припустити, що й згідно з офіційним запитом — і за гроші! — він може крутити носом. А от "неофіційно" продати інформацію (про гроші ми, наразі, промовчимо) — це вже викликає зацікавленість. Тут вже є певний паритет: вашу зацікавленість еквівалентно міняємо на нашу зацікавленість. І тут, як кажуть, усе таємне стає явним. От як, наприклад, списки акціонерів АТ "Славутич" — з домашніми адресами, номерами телефонів і кількістю акцій на рахунках.

Не будемо зараз розглядати питання — як ці списки потрапили до рук "інвесторів"-перекупників. Головне, що завдяки саме цим спискам деяким метким хлопцям удалося викупити у бідних акціонерів кілька великих пакетів за безцінь, тобто фактично забрати

засідань колегіальних органів влади, обраної на загальних виборах.

Отже, згідно з польським Законом, громадянин має право доступу до документів, які вміщують:

- наміри законодавчої і виконавчої влади;
- проекти юридичних актів і норм;
- програми виконання громадських (суспільних, державних) завдань, способи їх реалізації і наслідки;
- зміст адміністративних ухвал і інших рішень, стосовно проведення і підсумків діяльності контролюючих органів, а також тексти виступів, обговорень і висновків;
- точки зору посадових осіб з питань, які мають громадський, публічний інтерес, відношення, наслідки.

У ТІНІ НЕДОВИКОНАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

ТОЧКА ЗОРУ

Зокрема, до таких слід віднести недовиконання плану надходжень від податку на додану вартість (89 % виконання плану, 1,27 млрд. грн. недонадходжень) та податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) - 82,4 % виконання плану, 1,38 млрд. грн. недонадходжень. Якщо врахувати акцизний збір з вироблених в Україні товарів (90,5 % виконання), в тому числі: нафтопродуктів (42,1 % виконання), то постає логічне запитання: чому торішнє економічне зростання, яке спостерігалось в Україні, не позначилося на доходах бюджету? Адже навіть показник виконання доходів від податку на прибуток підприємств склав за таких успішних економічних умов лише 95,2 % плану.

Воістину, реальне життя і бюджетний процес часто нагадують дві паралельні прямі, що, як відомо, не перетинаються.

Недонадходження по згаданих та інших статтях доходів загального фонду державного бюджету мали б скласти в 2001 році суму, що значно перевищує 4,8 млрд. грн. Але чимало статей бюджетних доходів були пере-

виконані, що дозволило скоротити відставання виконання доходів від плану. Зростання окремих статей доходів можна було б пояснити поліпшенням господарчо-фінансового клімату та сподіваннями на податкову реформу, яки не факт нагромадження й мобілізації коштів перед виборами до парламенту.

Саме тому рішення уряду про віднесення надходжень від приватизації до джерел фінансування дефіциту бюджету можна розглядати як позитивний крок. Зрештою,

бюджетний дефіцит є звичайним інструментом фіскальної політики, який, окрім іншого, стимулює джерела його покриття.

Скорочення надходжень до бюджету відбулося на фінансуванні культури, мистецтва, ЗМІ. Виконання видатків держбюджету по цих статтях у 2001 році (загальний і спеціальний фонди), згідно оперативних даних на 1 січня 2002 року, склало, відповідно, 64 і 79 відсотків. Тенденція недофінансування зазначених статей на державному рівні, на жаль, набула сталого характеру впродовж

останніх років. Становище певною мірою рятують місцеві бюджети, які традиційно перевиконують планові обсяги фінансування видатків на культуру та ЗМІ. Такий перерозподіл навантаження - 2001 року, скажімо, частка місцевих видатків у зведених видатках загального фонду бюджету була запланована на рівні 60,5 відсотка, а фактично сягнула 83 відсотків - цілком справедливий, враховуючи, що держава делегує місцевим бюджетам значну частину повноважень у сфері культури. Але й на місцевому рівні фінансування культури не є пріоритетним напрямком використання коштів і складає мізерну частку загальних видатків, що видно з наведеної таблиці.

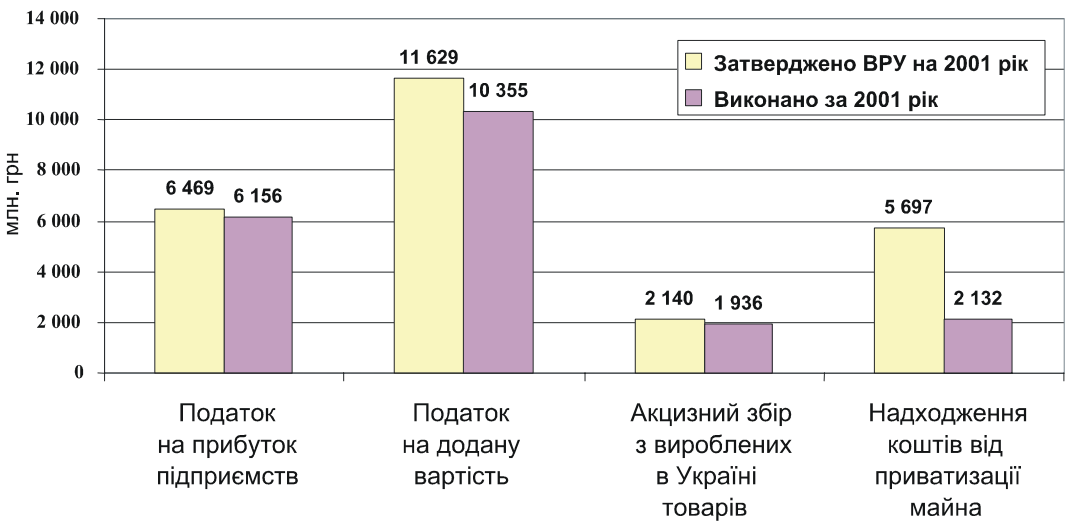
Переважаюча частина навіть цих обмежених видатків спрямовується на виплату надзвичайно низької заробітної плати та оплату комунальних послуг, а отже, зрозуміла та скрута, в якій перебувають практично всі культосвітні установи не тільки на сільському чи районному рівнях, а й у великих містах. Скажімо, львівська газета "Поступ" у числі за 29-30 грудня 2001 року вмістила статтю "Із наступного року українських книжок не буде", в якій навела інформацію, поширену на прес-конференції директором львівського видавництва Ларисою Федорів, про критичний брак грошей в обласному бюджеті на 2002 рік для потреб української книжки.

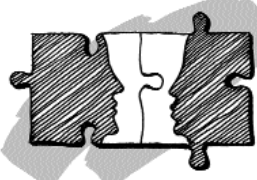
Олександр БУЦЕНКО

Динаміка видатків місцевих бюджетів України по функції культура і мистецтво у 2000 – 2002 роках

Виконання у 2000 році		Очікуване виконання у 2001 році		У проекті бюджету на 2002 рік			
				абсолютно		порівняно з 2001 роками	
млн. грн.	частка у видатках	млн. грн.	частка у видатках	млн. грн.	частка у видатках	млн. грн.	частка у видатках
422,7	4 %	546,5	4 %	322,5	2 %	– 224,0	– 41 %

Виконання основних доходних джерел загального фонду державного бюджету в 2001 році

ДЗЕРКАЛО, ЩО НЕ

АСИМІЛЯЦІЯ — СУПУТНИЦЯ ЗЛОЧИННОСТІ...

Статистика знає все. Але як відомо, потрібні нам відповіді з її безкінечних таблиць із цифрами? Виручити може наочне представлення інформації плюс пошук взаємозв'язків, взаємозалежностей предметів і явищ. От, наприклад, такі несимпатичні явища, як рівень злочинності у суспільстві й поширеність у ньому захворюваності на сифіліс. Правда ж, можна наперед сказати, що чим більше одне, тим більше має бути й друге?

Можна в цьому інтуїтивно не сумніватися, а можна визначити їх рівень "на душу населення", — намалювати карти з контурами областей. Область із найвищим рівнем згаданих явищ зафарбувати чорним, а інші області — сірим із густиною, пропорційною найбільшому. Вийдуть дві дуже зрозумілі картини:

Як бачимо, окреслені явища найпоширеніші на півдні та сході України, тобто — є зв'язок. Зв'язок підтверджує також графік справа, де по горизонтальній осі — відсотки злочинності, а по вертикальній — сифілісу. Якби зв'язку не було, точки були б або хаотично розкидані, або розташовувалися б паралельно якійсь осі. А у нас точки групуються біля діагоналі, що означає: чим більше одне — тим більше друге.

Це все були давно відомі тривіальності, потрібні для роз'яснення методу. А тепер нервових прошу добре сісти, щоб, бува, не впасти. Перед вами наступна пара карт: злочинність і... відсоток учнів, які навчаються в середніх школах із російською мовою викладання!

Діватися нікуди — розподіли досить схожі. У обох явно виражена "південно-східна дуга". Точки на графіку, де по горизонталі злочинність, а по вертикалі — згадана освіта, лягають на якусь криву. Крива злочинності починається не з нуля, що й має бути — незалежно від мови освіти злочинність є скрізь. Але чим більше одне — тим більше друге! Отже, є зв'язок: де більше російських шкіл — там і злочинність більша. Або навпаки. Але чому?! Зразу ж відкидаємо дурні здогади щодо певних націй — досить і того аргументу, що їх представників не так багато. Ще неприпустиміше думати про вплив російської говірки на схильність до злочинів і позашлюбних стосунків, які ведуть до сифілісу. Хто так мислить — хай звертається до лікарів.

Можуть заперечити, що якраз на сході найбільше міського населення, а чим більша урбанізація — тим більша злочинність, як і відсоток російських шкіл. Абсолютно згоден! Ось вам на підтвердження відповідна карта і графіки:

Хоч урбанізація найбільша на сході, але добре бачимо, що немає такої вираженої "дуги", — видно, що злочинність у центрі відстає від урбанізації. Тобто карти схожі й не схожі. Це означає, що, крім урбанізації, на злочинність впливає ще щось? Тепер дивіться графіки. На обох по горизонталі — відсоток міського населення, а по вертикалі — злочинність. На лівому — точки областей, де російськомовність шкіл менша 10 %. На правому — де більше. Видно, що розподіли явно різні. Зліва точки компактно лежать на лінії. Це означає, що тут ми бачимо майже чисту залежність злочинності саме від урбанізації: 1) лінія явно крутіше йде вгору, що означає випереджаючий урбанізацію ріст злочинності; 2) точки сильно розсіяні, отже на злочинність, окрім урба-

нізації, впливає ще щось. Таким чином, аргумент урбанізації не заперечує, а підтверджує, що зв'язок такий є. А коли він є, то і причини є. Їх треба шукати.

Очевидно, є третя причина, яка зумовлює одночасно і надмірну злочинність, і панування російської мови у школах цих областей, адже злочинність — це ненормально. Але ж, якщо порівняти з високорозвинутими країнами, то все-таки ясно, що навчання українців у школах неукраїнською — теж ненормально.

То чи не тому саме в "південно-східній дузі" поширеніша ненормальна поведінка?

Коли щось погано з нормальністю — говоримо про норми. У суспільстві норми — це закони і традиції. Відхилення від норми означає

само поступово забувають через те, що їх ніде застосовувати. Такого типу асимілянтів пропонується називати словом міграс — скорочення від слів міграція й асимілянт.

2. Країну хтось завойовує й аборигени починають пристосовуватися до мови й культури завойовників. Забуваючи при цьому свої. Такого типу асимілянтів пропонується називати словом абас — скорочення від слів абориген і асимілянт.

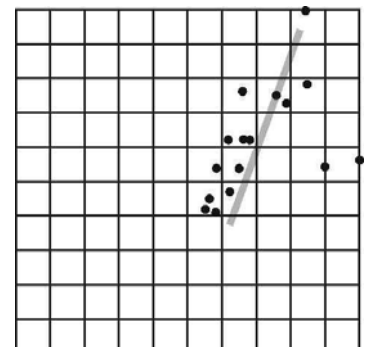
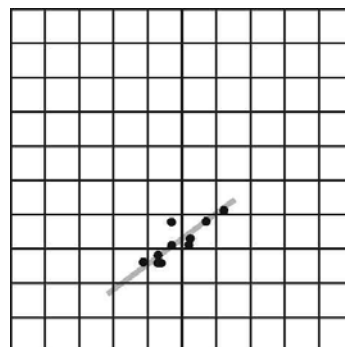
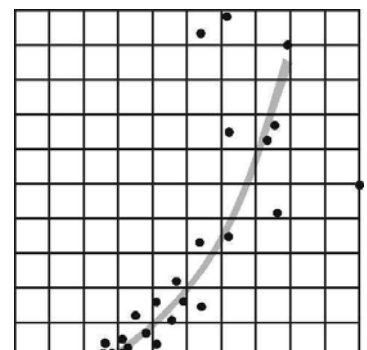
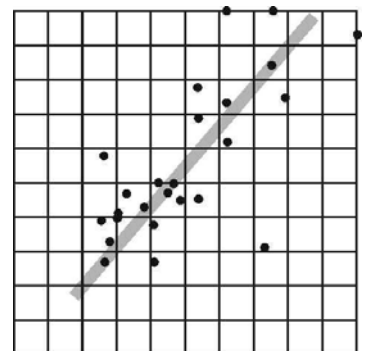
Ясна річ, у всіх країнах є якась кількість міграсів, а в деяких їх навіть забагато. У США це взагалі — більшість населення. Та поки що наведу один із варіантів вершини списку найрозвинутіших країн: Японія, Канада, Норвегія, Швейцарія, Швеція, США, Австралія, Франція, Нідерланди, Англія, Ісландія, Німеч-

буванням — симпатичні, демократичні (права людини!), прагматичні, а опоненти якісь "національна азобочення".

Отож і спробуємо вирахувати потрібний на підйом економіки. Для оцінки часу говоритимемо про культуру і про "яка різниця?" Адже культура — це не тільки купівля книг чи відвідування театру. Це і всі наші звичаї, традиції, мистецькі й побутові уподобання, релігія... Значення культурних традицій у нашому житті величезне. Уявіть собі, що зранку, щоб дістатися на роботу, треба спочатку самому збудувати дорогу, автомобіль, а щоб поговорити по телефону — спочатку прокласти кабель, зробити апарати і т.д. І так щодня. Правда ж — картинка страшна? Аналогічно стала б кар-

Яке відношення має до цього абасизм? Пряме. Адже у завойовників теж є звичаї. Причому, що важливіше, а опоненти якісь "національна азобочення". Що ще важливіше, вони хочуть, щоб було по-їхньому. Завойовані опиняються перед вибором: триматися своїх звичаїв, ризикуючи викликати невдоволення завойовників, чи перейти на їхні? Тут і з'являється "яка різниця?". Адже якщо з приходом асиміляторів люди почали думати: "яка різниця, робитиму я так, як учили батьки, чи по-їхньому?", то що їм заважало додуматися: "а яка різниця, буду я робити по-їхньому, чи так, як мені самому вигідніше?". Якщо було безкарним перше — "яка різниця", — то що зупинить маловидиме друге? Ніщо. Наслідок — падіння поваги до звичаїв взагалі.

У США асиміляція зовсім не та-

недостатню повагу до законів і традицій. Отут ми й підходимо до істотного моменту: недостатня повага до традицій може бути і буває, коли неясно — на які традиції орієнтуватися. А у народі така неясність завжди є, коли наявна асиміляція. Тобто така взаємодія етносів, у якій представники одного етносу засвоюють мову і культуру другого і повністю втрачають попередню етнічну приналежність. Визначення загальноприйняте, але на одному автор наголошує — асиміляція буває різна, і необхідно розрізняти як мінімум два її види:

1. Люди переїзять у якісь чужі краї, в яких є свої мова й культура, і поступово засвоюють їх, а свої так

чина, Данія, Фінляндія... Варіантів перших є багато, але пошукайте у списку — чи є там хоч одна країна, населена переважно абасами? Немає таких! Жодної!

...А ДЕНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПОРОДЖУЄ ДЕГРАДАЦІЮ

В Україні багато абасів, тут це русифіковані. В сучасних умовах їм зрідка-зрідка доводиться "оборонятися", що вони роблять по двох напрямках: 1) "яка різниця, як говорити, аби людина була хороша", 2) "от піднімімо економіку... не до того зараз". Другий напрям оборони в умовах перманентного відставання козирний. Вони аж світяться самолю-

тина людських взаємин, якби зникли традиції та звичаї. Нам довелося би кожен раз наново придумувати, як поведистися у тій чи тій ситуації. Кожен діяв би по-своєму, а наслідки були б жахливі.

Наші звичаї все це регламентують. Коли їх дотримуються, люди твердо знають, що, коли і як робити і що з того буде. Знають, а тому відчують "твердий ґрунт під ногами". До того ж за нормального розвитку суспільства саме традиції стають основою, із якої виводяться закони. Твердість традицій дає твердість законів. Повага до звичаїв — повагу до законів. А квітуча економіка немислима без хороших і твердих законів та поваги до них.

як, як в Україні або Латинській Америці. У США хазяї абсолютно не збиралися нехтувати свої мову і звичаї для зручності приїжджих. Тому емігранти теж мусили ті мову і звичаї поважати. Це річ абсолютно природна, це саме те, чого й чекає нормальний приїжджий. Хазяї говорять гостям: "будьте, як вдома!". А гості повинні самі собі сказати: "не забуваймо, що ми в гостях!" — і пристосуватися до порядків хазяїв. Це ази культури поведінки, що зовсім не зачіпає гідності емігрантів, не означає зради звичаїв. Навпаки, це виконання їх. Тому у США асиміляція йшла без того першого, зрадливого кроку "яка різниця". Відповідно не робились і наступні кроки — у

США не руйнувалася повага до звичаїв і до законів.

Інакше було в Латинській Америці, Ірландії, Україні. Хазяями тут стали чужі, а корінні почали старатися їм догодити. В надії на вигоду — в більшості випадків марній, від страху — спочатку дуже перебільшеного, а згодом і марного. Захистом від самоусвідомлення своєї рабської поведінки й була "яка різниця".

Так творилася в колонізованих країнах суміш людей, які не поважали звичаїв. Отже, створюється специфічна культура з перекосом у бік приземлених, корисливих звичаїв, спрямованих на суперництво і показуху, із занепадом традицій вищих, неповагою до них. Це — "перекошена культура".

Як зразок "перекосу" можна навести "притчу во язицях" — корупцію. Звичай нести підношення є у всіх без винятку народів. Це якраз один із тих звичаїв, що регулюють стосунки вищих і нижчих, владних і некладних. Оскільки звичай стосується таких речей — він безсмертний. Але якщо у народу є і достатньо шановані вищі звичаї, то серед них обов'язково знайдеться проти нього немало протидій і стримувань. І вони спрацюють! Саме шанованість таких протидіючих звичаїв і пояснюється істотно нижчий (але зовсім не нульовий!) рівень корупції в розвинутих країнах. У абасів вищі звичаї придушені, протидії слабкі. А якщо так, то наслідком і має бути ріст злочинності.

Всяка асиміляція — це пристосування. Але пристосовуватися можна по-різному. Можна так, як культурний гість до хазяїв. Можна й так, як раб до власника. У США був варіант гостя — міграція, а в Україні й Латинській Америці варіант раба — абаса. Сучасний стан в Україні схожий на те, що ми знаємо про Латинську Америку, континент абасів. Наша верхівка — теж переважно абаси. Схожі люди — схожа поведінка. Схожим буде і шлях розвитку України, якщо такі люди й далі будуть при владі. Тому-то чекати "от спочатку розберемося з економікою, а тоді..." доведеться страшно довго. Аж ніяк не обіцяні цими "прагматиками" кілька років, а мінімум кілька століть.

Успіх залежить і від того, які цілі перед собою ставити, які способи їх досягнення вибирати. Суспільство мусить мати відповіді на ці питання, а держава — відповідно до них діяти. Щоб вона діяла успішно, треба, щоб із цими відповідями була згодна більшість людей, від яких залежить реалізація дій держави. А для згоди найперше треба, щоб людям це все було не байдуже.

ПРИ ВЛАДІ МАЄ СТОЯТИ КУЛЬТУРА

Отут і ховається ще одна жорстока істина. Перекошена культура множить людей зі звуженим діапазоном інтересів, більше направлених на себе і на "своїх". Такі люди приходять і до влади. Тому, коли і в відповіді на необхідні питання, їх просто нікому почути, бо лідерам це байдуже, а небайдужих людей, які викликають у них неприязнь і заважають їм, вони намагаються ізолювати. Тому при владі стає менше людей, які знають, що і як треба робити.

Крім лідерів-організаторів, здатних сприйняти цілі, які стоять перед суспільством, потрібні ще люди, здатні ті цілі виробити, знайти відповіді на запитання, "що саме робити, коли і яким чином". Таких людей не вистачає на всіх рівнях, бо треба культури, щоб знаходити рішення, корисні для всіх і для кожного. А рівень культури жорстко пов'язаний із небайдужістю. Дебілу досить їжі, все інше — "яка різниця?". Висококультурній людині навпаки. Діапазон інтересів, небайдужості людини

— це і є міра культурності. Саме небайдужість, бо інтерес до театру, книг, картин і т.д. аж занадто легко імітувати, особливо коли є гроші. Прищеплюючи "яка різниця", ми примножуємо байдужість, котра душить культуру. Культура мстить тим, що мало стає людей, здатних правильно відповісти на питання: "що робити, коли і як?" Отже: гірша обстановка для роботи, більше людей, яким байдужі потреби суспільства, менше людей, які здатні ті потреби визначити.

Тут — секрет ніби незрозумілого зв'язку між відсотком російських шкіл і злочинністю з сифілісом, який розкриває себе на картах "південно-східна дуга" — це якраз місця найбільшої концентрації абасів. Можна шукати і знаходити для безлічі конкретних випадків безліч конкретних причин. А можна знайти спільні, які всю ту безліч і породили. Серед спільних "почесне" місце якраз і займає абасизм із його "яка різниця".

Прочітання може прийти до нас двома дорогами, як у Біблії — широкою і вузькою:

1. Широкою — бо не треба думати і щось робити. Просто йти куди йдеться, говорити про право кожного "самому вибрати язик абасенія" і чекати ще багато-багато поколінь, щоб абаси стали новим етносом. Так само, як утворилися в уже давні часи нові етноси на місці римських завоювань.

2. Вузькою дорогою — бо треба думати і працювати. Здійснювати "ресиміляцію". Тобто ліквідацію наслідків асиміляції. Повертати своє — мову, звичаї, повагу до них, здатність самому відчувати й розуміти, що соромно не тільки вийти голим на люди. Багато чого потрібно заново тренувати в детренованих душах.

Тут повчальний приклад євреїв, які хоча й були практично на 100 % мовно асимільовані (але саме як міграції!), у них скрізь і завжди були люди, які знали й берегли свою мову, а всі інші, хоч і не знали, сприймали її як святиню. Жоден єврей не сказав би про неї "жлобський язик", як говорять наші жлоби про українську мову.

Ближче до нас є чехи. У них ситуація була схожа з нашою — історично недавно вони мали майже повністю асимільовані німецькомовні міста. Процес ресиміляції виявився дуже корисним для духу народу. Мабуть, не випадково, що чехи тепер швидко покращують своє становище. В угорців інтелігенція теж онімечувалась, а потім позбувалась цього. І процес усвідомлення необхідності "рознімечитись" був корисним і теж люди зараз краще за нас справляються....

Північніше є вже цілком високорозвинуті фінії, які мали всі шанси стати хто шведами, а хто росіянами. Не схотіли. Є й естонці, латвійці, литовці, які одразу ж після розвалу Імперії взялися старанно витісняти абасизм. Та навіть поляки!

Тепер питання: якщо нищити у людей повагу до того, що їх відрізняє од інших, чи можна чекати від них солідарності? Але ж мова якраз і є найпомітніша відмінність! У нас, принаймні, бо у євреїв була ще їхня релігія. Причому не яка-небудь, а з жорстко регламентованим дотриманням саме своїх звичаїв! У нас немає спільної релігії, у нас тільки купа конфесій, до того ж найбільша з них — чужого й відверто недружнього до українства Московського патріархату.

Панове прагматики, це абсолютно прагматично, — для успіху всіх справ потрібні відповідні умови. Так само прагматичне й інше питання — що важливіше: право вам і вашим дітям жити в хорошій країні чи право бути абасами? Те і друге разом — не вийде. На планеті Земля таких країн нема. І не буде.

ЧОМУ Й ДОСІ ЗАНЕДБАНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ?

Упродовж десяти років побудови нашої держави мене переконують (я часто буваю в різних регіонах України): ми відриваємось од свого кореня, збилися зі свого шляху, подалися чужими манівцями — то на Схід, то на Захід. Спостерігаєш за політичними процесами в нашій державі — і душа не знає спокою, а розум шукає відповіді: чому так? Чому, — запитую гостя з Польщі, родича Станіслава, — й далі з недовірою дивитися на нас, українців? Маємо ж бо добрі стосунки з усіма сусідами... — Та хто ж зна, яку державу маєте? — відповідає пан Станіслав. Триматися свого слід, а не, як флюгер за вітром, хилитися — то на Захід, то на Схід, хто більше дасть

Прикро, але факт... Росія прибрала важливі стратегічні промислові об'єкти України, Захід ухилиється від своїх обіцянок (як і щодо Чорнобильської АЕС)... Ваше покоління, як на мене, каже Станіслав, приречене тоталітарною системою і може надіятися на повільну еволюційну систему розвитку, що визначає перехідний період у кілька разів довший, ніж у нас. Мусите налагодити чітку систему шкільного, вузівського національного виховання і сподіватися на молодих. Без цього у вас немає майбуття!

А й справді, читаючи проект "Національної доктрини розвитку освіти в Україні в ХХІ ст.", бачу, що Міністерство освіти і науки досі не має концепції **національного виховання**, натомість пропонує нам доктрину **громадського виховання**, яка може бути лише однією зі складових системи національного виховання. Окремі "академіки", які зросли на ідеології тоталітарної системи, пропонують світовий глобалізм як першозначимий у розв'язанні проблеми освіти, переконують, що ми повинні будувати не національну державу, а громадянське суспільство. Але хіба наші сусіди, маючи національні держави, не розвивають громадянське суспільство? Та, власне, світовий глобалізм і наша історія примушують триматися свого кореня! Бо хіба не національний дух уберіг нас від монгольського іга? Хіба не

НАШ ЧИТАЧ ЗАПИТУЄ

мета глобалізації — поширити зачатки національних культур? Сама назва проекту — "Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ ст." — не відповідає суті документу, бо написано "Національна доктрина", а йдеться про освіту, мабуть, космополітичного суспільства.

У розділі "Мета, пріоритети і принципи розвитку освіти", наприклад, сказано: "Система освіти має **забезпечувати виховання людини демократичного світогляду**", а не **національно-християнського**, яким горіли серця Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка. Хіба вони були не демократи?

У розділі "Національний характер освіти" написано: "Освіта спрямована на втілення в життя української національної ідеї". Але національна ідея — це, передусім, побудова Української національної держави. Ця ідея передавалася із покоління в покоління впродовж усієї історії українського народу. А в наступних абзацах цього ж розділу якраз і заперечується національна ідея українського народу, бо пропонується **будувати громадянське суспільство**.

Аж ніяк не є пріоритетним у проєкті **питання національного виховання**. Про нього навіть не згадується. Ми, старше покоління, сподівалися, що "Доктрина" докорінно поліпшить шляхи реорганізації освіти. Україна завжди була християнська духом, українська сутністю. І мають особливо вдумливо діяти ті, для кого це — справа честі, кому доля України, її освіта, її майбутнє — не разова кампанія-акція.

Можливо, нам допоможе новообрана Верховна Рада, яка стане Українською?! Можливо, саме з нею і ставлення до освіти зміниться докорінно? Адже це рано чи пізно мусить статися.

Степан БОЙКО

•

НЕ МОЖУ ВІРИТИ ПЛАЧУ Людмили ТОЛИЧ...

Важко охопити тверезим розумом усе те, що коїться в російській пресі стосовно розпаду російської імперії — обікрали бідолашну, обділили... Та й справді, приємно було походити по "нашому" Тбілісі й пишатися тим, що грузини також руськіє, ну, може, ще не зовсім, може, ще якась там крапелька картвельської крові залишилася...

Отож на чиєму боці правда? На боці несправедливих державних мужів, тобто Єльцина, Кравчука і Шушкевича, чи непогрішимої Людмили Толіч, яка щиріше сподівається, що злочинний Біловезький змові прийде край ("Русская жизнь", № 4)? Л. Толіч гірко ридеє, що в неї відбирають її споконвічну землю, а її перетворюють у "діаспору". Вона, бачте, вважає, що не українці є споконвічними насельниками таких українських земель, як центральні і східні області України, Крим і Новоросійський край, хоча ні Ленін, ані Сталін не сумнівалися в приналежності цих земель українцям. Це ж не хто-небудь, а українці випасали тут своїх коней, захищали цей благодатний край від нападів турків і татар, надавши Україні статусу "житниці світу". Однак точнісінько такі ж українські землі, — Кубань, Ростовщина, південні Брянщина й Курщина, а також Сирій та Зелений клин, — внаслідок загартницьких дій Московщини, чомусь опинилися поза межами української держави. А землі Далекого Сходу, повністю заселені та загосподарьовані українцями вже з початку ХХ ст.?

То де Ваша справжня батьківщина, пані Толіч? В етнічній Росії, яка охоплює волзький басейн, чи, може, в Україні, на землі якої переселилися якщо не ви, то ваші недалекі чи й далекі предки? Якщо це так, то саме ви є діаспорою, а не українці, які проживають на цих землях споконвіку.

Кажете, що ви в Україні споконвічні. Але читайте літописи, повчання, сказання, "Слово о полку Ігоревім"... У 1189 році помер від половецьких ран перелясовський князь Володимир Глібович. "І плакахуся об нем усія Україна", — пише літописець. Так де ж той Перелясов — під Москвою чи поблизу Києва? Я гадаю, що ви добре знаєте, коли предки приїхали в Одесу, але мовчите про це. Однак українці були насельниками цього причорноморського краю ще з доісторичних часів. Київський князь Святослав міцно стояв на сторожі південних кордонів України. На Москву й московську державу, дочірню Київській, тоді ще й нятяку не було. А хіба не предок Святослава князь Олег узав штурмом грецьку столицю Царгород? Не українські козаки палили південні окраї-

...СПРОСТОВУЄ

ни Турецької Порти протягом XVI – XVIII ст.? Де тоді були Ваші предки?

От із цього визначайтеся — тубільці ви чи зайди. Адже генетично українська нація принаймні до останньої третини ХІХ ст. була найпродуктивніша в усій Європі. Українці також мають свою багатомільйонну діаспору, — в Росії, у Європі, Америці та Австралії. Якщо Ви й опинилися у діаспорі, то нічого страшного чи соромного в цьому нема. Наші українці в діаспорі ревніше та ефективніше плекають свою культуру, ніж ми тепер на своїй Батьківщині. І це не тому, що в Україні українці гірші, ніж у США чи Канаді. Ні, це тому, що ми жили в Україні чимало століть на правах підневільної колонії.

Пора б уже Вам, пані Толіч, та іншим таким як Ви, перестати хизуватися великою Руссю, бо Ваша держава перетягла на себе цю назву, як стару ковдру, в ХVІІІ ст. за царювання Петра Першого, а до того називалася Московією, Московським князівством тощо. А щодо мовних проблем, то Вам слід переглянути спосіб їх розв'язання. Ніхто Вас із України не виганяє, хоч нам же емігрувати суворо заборонялося. А як переселяли, то тільки з московським конвоем. Дома жити не давали й у світ не пускали.

І не плачте та не істеруйте, що Вам ще подеколи доводиться чути українську мову. Нам у своїй державі у сотні разів гірше, ніж Вам на "чужині", проте сподіваємось вижити і стати на ноги. Годі плакати над тим, що в наших руках телебачення, радіо і преса. Усе якраз навпаки. То нам, а не Вам, треба плакати. Один приклад. Найтиражніша газета в Україні саме російська ("Бульвар"). Книг у нас українських у десятки разів менше, ніж у Вас, маю на увазі ті, що, незважаючи на економічну невідповідність, усе ж друкуються в Україні. Це за російськими книжковими, газетними та журнальними розвалами у наших розповсюджувачів друкованої продукції вже й носів не видно — наша держава дбає про Вашу вигоду. А Ви, якщо не гніваєтеся, то плачете... Геть уподібнюєтесь до тієї бабиної дочки, якій усього мало.

Марія СТЕБЕЛЬСЬКА,
бібліотекар

•

Повторні розкопки Успенського собору. 1988 р.
Археолог Ю. Лукомський

ВІН ЗНАЙШОВ КЛЮЧ ДО НАШОЇ ІСТОРІЇ

Видатний, хоч і призабутий, український археолог Ярослав Пастернак народився 2 січня 1892 року у містечку Хирові, що на Самбірщині, в родині греко-католицького священика. Його батько цікавився архітектурою, мистецтвом, добре малював і грав на скрипці. Саме він прищепив синові любов до рідної землі та її неоціненних історичних скарбів.

“Вступивши до Львівського університе-

ту, — пише Я. Пастернак у своїй автобіографії, — студіював археологію в професора Кароля Гадачека і антропологію у професора Яна Чекановського. Починаючи з 1912 року проводив фольклорні дослідження Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка”. Великий вплив на формування особистості майбутнього вченого мали лекції видатного українського історика Михайла Грушевського.

Влітку 1914 року, стверджує дослідник життєпису Я. Пастернака відомий львівський археолог В. Петегрич, Я. Пастернак як випускник Львівського університету брав участь у роботі археологічної експедиції під керівництвом Я. Чекановського, що досліджувала пам'ятки трипільської культури в печері “Вертеба” (с. Більче Золоте на Тернопільщині). Ці розкопки стали початком його наукової кар'єри. Під час польової практики з археології він проводив також цікаві антропологічні дослідження, наслідком яких стала вартісна наукова праця “Антропометричні дослідження українського населення південної Жовківщини”, що вийшла у світ аж у 1919 році.

На здібного студента звертає увагу В. Гнатюк, який дає йому рекомендацію на роботу до національного музею у Львові, де тоді директором працював відомий мистецтвознавець І. Свенцицький. За дорученням митрополита Андрія Шептицького молодий дослідник вивчає українську церковну старовину та збирає для музею цінні експонати. Але Перша світова війна і наступні події закинули Я. Пастернака в складі австрійської армії на Італійський фронт, де він дослужився до звання поручника. Після Листопадового зриву 1918 року переходить у ряди VII бригади Української Галицької Армії, а в складі Херсонської дивізії побував на Наддніпрянщині...

1 жовтня 1922 року він переїжджає до золотого Праги, щоб продовжити навчання в славетному Карловому університеті. Стрімке входження Я. Пастернака в когорту провідних археологів того часу, на думку дослідника “празького періоду” його життя, сучасного вченого зі Львова Т. Романюка, сталося завдяки дружній підтримці найавторитетнішого в тодішній Європі знавця історії та культури слов'янських народів, професора археології Любора Нідерле (1865—1944 рр.) Слухачами семінару з археології у всесвітньо відомого славіста разом із Пастернаком були такі знані пізніше вчені, як академіки Я. Філін, Я. Бем, Я. Хрбїч. Оцінивши здібного науковця з України як “пильного, совісного й амбітного робітника”, Любор Нідерле рекомендував його спочатку на посаду асистента археологічного відділу чеського Народного музею у Празі, а потім — асистентом Державного Археологічного Інституту. На підставі наукових досліджень в українських Карпатах Я. Пастернак публікує в 1925 р. працю “Прикарпатська Русь в молодшій кам'яній добі”, а згодом захищає дисертацію “Українські Карпати в археології” і 26 березня 1926 року отримує звання доктора філософії. Із гордістю за свою націю вчений пізніше напише у своїй автобіографії: “Я був першим українцем, який одержав доктора як археолог”.

Повернення Пастернака до Львова у 1928 році ознаменувалося появою однієї з однією кількох фундаментальних праць: “Гальштатська культура Закарпаття в його природ-

них межах” (1930 р.), “Нововідкриті римські пам'ятки в Галичині і Волині” (1931 р.), “Перша бронзова доба в Галичині в світлі нових розкопок” (1933 р.). А кожне нове число релігійного журналу “Богословія” за 1932 рік відкривалося розділами “Короткої археології західноукраїнських земель” (згодом вийшла окремою монографією). Усе це засвідчило, що історична наука України має першорядного майстра синтетичних студій. Більше того, наукові праці Я. Пастернака, створені в час наближення голодомору на Східній Україні і сумнозвісної “пацифікації” в окупованій поляками Галичині, задекларували рівноцінність українського історичного процесу із сусідніми народами від палеолітичної епохи до княжої доби, а в окремих ділянках господарського і культурного життя — навіть віковічні пріоритети українства.

Пастернак не займався політикою, та його жертвність українській археології прислужилася національній суспільній справі. Прості за викладом і дохідливі за логікою статті вченого в народних часописах “Новий час”, “Діло”, “Наша Батьківщина”, “Літопис Бойківщини”, “Життя і знання” будили в народі почуття любові до своєї минувшини та її історичних героїв. Його праця в музеї Українського мистецтва (1928—1929 рр.), керівництво музеєм Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка (1929—1939 рр.) збагатили скарбниці національних старожитностей.

Немалі заслуги дослідника і в царині педагогіки. За викладацьку роботу Я. Пастернак отримав у 1935 році звання доцента Українського Вільного університету у Празі, а в 1936 р. — професора археології Львівської Богословської Академії. Тоді ж для студентів-богословів учений написав посібник із біблійної археології — “Святе Письмо в світлі археологічних джерел”. У 1929 році його обирають дійсним членом НТШ, що, по суті, сповістило світ про народження нового українського академіка.

Протягом свого життя невтомний дослідник здійснив розкопки у понад 60 місцевостях Галичини, Волині, Закарпаття і Чехословаччини. Та навіть у цій спеціальній діяльності пріоритетною проблемою для себе і всієї тогочасної української археології Я. Пастернак визначив княжий Галич.

Чому саме таке завдання поставив перед наукою вчений, адже археологи торували дорогу до старого Галича вже близько 100 років перед ним? По-перше, розшукуючи місцезнаходження княжої столиці, ніхто із Пастернакових попередників не відповів конкретно на запитання: де ж розташовувалось втрачене місто? А по-друге, в історичній літературі нагромадилося так багато гіпотез щодо проблеми локалізації літописного Галича, що вони тільки заперечували одна одну. Тож Пастернак першим зрозумів, який грандіозний археологічний матеріал дасть відкриття міста і повноцінно

розкриє його історію там, де “літопис задвірками обійшов”.

Феномен археологічного відкриття Я. Пастернака, здавалося б, випливає із геніальної наукової інтуїції вченого. Справді, захопившись метою відкрити княжий Галич і маючи матеріальну підтримку з боку митрополита А. Шептицького, він у 1934 році вже мав обґрунтовану концепцію: “Старий собор мусив стояти в найближчому сусідстві сьогоднішньої церкви”. Все ж не стільки інтуїція, скільки ретельне вивчення найрізноманітніших історичних джерел привело Я. Пастернака до успіху. Як дослідник із високою європейською науковою культурою, він не просто простежив історію творчих злетів і невдач кожного із своїх попередників, а й віддав належне їхньому поступові в розв'язанні “проблеми номер один” української археології. Таким чином, уперше до систематизації і конкретного аналізу була залучена вся археологічна база з теренів княжого Галича, особливо в огляді історії досліджень архітектурних пам'яток. У літописних джерелах давньоруського часу Я. Пастернак знайшов “акцент” своєї концепції: і Успенський собор, і літописне місто треба шукати тільки на Крилоскій горі. А залучення архівних середньовічних матеріалів, що стосувалися історії Галицької митрополії і Крилоса, впритул наблизили вченого до його наукової мети.

Про те, як джерелознавство допомагало Я. Пастернакові робити сенсаційні археологічні відкриття, свідчать, зокрема, дослідження, проведені ним улітку 1935 року в південно-західній околиці крилоського лісу “Діброва”. Археолог знав про угорську хроніку анонімного писаря короля Бели, яка містить першу писемну згадку про Галич. Топоніми двох курганних поховань у лісі (Мадярські могили) спонукали перевірити версію іноземного писемного джерела. До того ж, окрім названих, Я. Пастернак послуговувався ще одним історичним джерелом, яке залишалося поза увагою дослідників княжого Галича. Якраз напередодні його приїзду в Крилос завершили свою роботу Лев Чачковський і Ярослав Хмельський, які систематично вивчали терени колишньої столиці й уклали детальну карту (із супровідним текстом) усіх укріплень та церков, що збереглися на терені сіл Крилоса, Підгороддя й Залукви. Саме тому відкриття Успенського собору 25 липня 1936 р. остаточно завершило багаторічну дискусію, де стояв Галич — одна із столиць княжої України-Русі. Велетенські розміри плану фундаментів (32,4х37,5), конструктивні особливості храму (великий чотиристовпний триапсидний храм, з трьох боків охоплений галереями), багатство кам'яного декору і розкіш внутрішнього інтер'єру переконали науковий світ: у Крилосі відкрито рештки однієї з найвеличніших церков середньовічної Європи.

Наступною сенсацією продовжених у 1937 році Я. Пастернаком у Крилосі археологічних розкопок

стало відкриття тлінних останків фундатора галицького кафедрального собору князя Ярослава Осмомисла. Цікаво, що роком раніше вчений передбачив майбутній науковий триумф, пишучи в одному із львівських часописів: “...і якщо саме в 750-річницю смерті Ярослава Осмомисла пощастило б знайти рівночасно й тлінні останки його, так це буде небувала щаслива подія не лиш для української археології, зокрема церковної, а й для цілого українського народу, і створиться святиня народної традиції, якої у нас досі не було”.

Я. Пастернак не довів дослідження собору до завершення, він лише окреслив на сторінках “Старого Галича” контури сенсаційної знахідки XX століття. Його талант археолога довершив також реставрацію картини історії галицької архітектурної школи. Адже, окрім Успенського собору, вченому належить відкриття фундаментів церкви Бориса і Гліба (XIII ст.) в селі Побережжя й дослідження Воскресенської ротонди (XIII ст.). Зрештою, всі розділи монографії мають настільки універсальний характер, що вона стала енциклопедією з археології княжого Галича. “Кринос став місцем відвідин, студій, прогулянок і прощ, — згадає учасник розкопок Дмитро Герчанівський. — Бували тут тепер вчені німці, поляки, українці..., а за рік на свято Успіння Пр. Богородиці біля церкви було близько 14—15 тисяч людей!”

Вінцем наукової діяльності Я.

Найкоштовніша знахідка з розкопок на “Золотому току” — золотий емальований колт

Пастернака стало капітальне дослідження “Археологія України”, видрукуване в Торонто у 1961 році. “Свою працю “Археологія України” передаю молодим археологам і любителям української старовини з побажанням добитися все нових і кращих успіхів у виявленні правди про ролю українського народу в Східній Європі, його повну національну і культурну окремішність уже з праісторичних часів і тим підтвердити його право на вільне, самостійне життя у своїй батьківщині”, — звертався в передмові автор до своїх читачів.

Продовжувач справи Пастерна-

ка, відомий фахівець у ділянці слов'янської і давньоруської археології Вітольд Ауліх, який, починаючи з 1969 року, продовжив стаціонарні розкопки на Крилоскій горі, ні на хвилину не розлучався з монографією “Старий Галич”. Не боячись переслідувань, з повагою говорив про наукове подвижництво славетного археолога і професора української історії Львівського університету Ярослав Кісь. Книга Я. Пастернака все життя була дороговказом і для доктора мистецтвознавства, професора Прикарпатського університету Михайла Фіголя.

Символічно, що саме в рік, коли Україна повернула собі державницьку самостійність, почалося повернення на Батьківщину Ярослава Пастернака. Восени 1991 року глава УГКЦ кардинал М. Любачівський звернувся до НТШ у Львові з проханням провести у крипті собору святого Юра археологічні розкопки. Дослідницьку групу очолили досвідчені фахівці М. Бандрівський, Ю. Лукомський і Р. Сулик, і 14 листопада вони зробили сенсаційне відкриття. Поряд із численними похованнями у південній частині крипти дослідники натрапили на диктовий ящик із тлінними останками. Супровідний документ повідомляв:

“Заява.

Отримавши під словом честі науковця, що приложені до цього письма кости — комплексний скелет старшого чоловіка — є ті самі, які я найшов у кам'яній саркофагу серед фундаментів княжої галицької катедрі в Крилосі. Це є тлінні останки основника згаданої катедрі, галицького князя Ярослава Осмомисла, що помер 1187 р., бо, як виказують основні історичні дослідження, тільки він один з усіх галицьких князів міг бути похований у катедрі княжого Галича...”

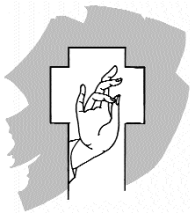
Доц. Д-р Ярослав Пастернак, директор музею НТШ, дослідник Крилоса”.

Очевидно, що, відчувачи наближення війни, археолог попросив у митрополита А. Шептицького дозволу захвати наїциннішу у його житті знахідку у святому і найбільш безпечному місці — крипті собору св. Юра у Львові.

А 27 вересня 1997 року львівська газета “За вільну Україну” розповіла про долю двох найцінніших набутків із розкопок Я. Пастернака: золотого колта, знайденого на “Золотому Току” в Галичі, і кістяної пластини з окладу ікони, на якій зображено бояра-лицаря із Пліснеська, що тривалий час вважалися втраченими для науки. Вирушаючи в еміграцію, вчений вивіз із собою деякі шедеври національної культури, та перед смертю через дружину заповів учениці Лілі Палій передати реліквії історії в Україну, коли та стане незалежною державою.

Повернення книги “Старий Галич” — теж перший крок до сповнення заповіту славетного вченого.

Ігор КОВАЛЬ

Назарій Яремчук

*Кожна людина
має свою адресу,
І все суще має час і місце,
І все це — безконечно...
Ірраціональний витвір історії
Теж мав час і місце кінця.
Слава Богу.
Буенос-Айрес, 1992 р.*

Чугіїв. У сутінках історії.
Ця розвідка покликана велінням душі, бажанням розібратися в темних хащах нашої буденності, визначитись і визначити, що ж було з нами, великим, добрим і працьовитим народом України. Що є і що буде...

А що ж було? Була історія, — трагічна історія, якої ми не знали, і яку нам до невпізнанності скривили. Як-що ми не знаємо своєї історії, то що вже казати про увесь світ? Вони тим більше й не здогадуються, хто ми. Що є, то є — ми знаємо, що маємо — те маємо. Багато чого було залежне від нас, але було і незалежне, бо, віддавши свою волю іншим народам, ми практично не належали собі, як і інші народи, що не належали собі, віддавшись іншим державам. Тобто: наш на-рід служив іншим народам, збагачу-вав їх, допомагав завойовувати інші, а наші генії представлялись геніями ін-ших народів. Емінеску, Порумбеску — румунський нарід. Є ж і угорський, чеський..., як і багато інших. Тому нам необхідно проаналізувати все, що сталося, і усвідомити, куди йти, що робити, — віднайти себе, повірити в себе, щоби знову не заблудити на пе-рехрестях третього тисячоліття.

З історії відомо, що здавен у IV–V ст. н.е. на берегах Дніпра-Дністра утвердилися слов'янські племена, ще до приходу варягів утвердивши й величну Київську Русь, яку новітні і-сторики назвали, щоб не було адреси Ки-ївська, Давньоруською державою. Так от: цей слов'янський нарід — волиня-ни, поляни, древляни, — під проводом великих київських князів сконсоліду-вав навколо "матері городів руських" усі інші племена, запровадивши в 988 році, при Володимирі Великому, хри-стіянство, і поширивши на всю вели-чезну територію давньоукраїнську пи-семність. Близько восьми століть від-бивав наш народ наскоки печенігів, диких половців, аж поки, після затяж-ної родинної міжусобиці, був завойо-ваний монголо-татарськими зайдами. Вони, до речі, не втручались у релігій-не життя, не проникали в общинне буття спільності, а брали ясак, пода-ток, забороняли помісним князям бу-дувати фортеці, формувати велике військо, залишивши у великих центрах своїх намісників і залогу. Коротше: не давали формуватись і відроджуватись як державі, хоча й не втручались у су-спільне життя — релігію, економіку, культуру. Що найгірше, були стерті з лиця землі городища, фортеці, що ле-жали на території Руси-України. Відмі-чено в літописах перші згадки з XI ст.

Протягом віків недоля чорним кру-ком кружляла над нашою славною ба-гатостраждальною Батьківщиною. Так сталося, що територія Київської Руси-України простяглася у своєрідному коридорі між Європою та Азією, через який відбувалося велике переселення

Вважаючи, що в українських народних піснях відбулася ба-гатогранна душа народу нашого, незабутній Назарій Яремчук і зробив цю спробу історичної розвідки. Ми не знаємо, які пл-ни виношував автор щодо її майбутнього, але вважаємо, що оприлюднення цих нотаток дасть Вам змогу, шановний читачу, ще більше полюбити пісні співака від Бога.

народів з Азії до Європи.

Національний етнотип українця

I. Історична розвідка:
а) початок нової ери;
б) розквіт Київської Руси;
в) запровадження христи-янства, роздроблення України-Руси;
г) монголо-татарська нава-ла;
ґ) післямонгольський пері-од;
д) розшматування України.
II. Диференціація націо-нально-соціального типу. Прин-ципи державотворення.
III. Феодалізм.
IV. Козацтво.
V. Панщина.
VI. XVII–XVIII ст. Репресії ре-

лігійні.

Києво-Могилянська академія

а) Лівобережна Україна;

б) Правобережна Україна;

Культура

в) Закарпаття;

Уніфікація

г) Буковина.

Релігія, освіта (Валуєвський, Емський укази)

VII. XVIII–XIX ст. Війни Росії — пе-рерозподіл (особлива тема — москво-філі!!!). Кінець XIX ст. — переселення в Сибір.

VIII. XX ст. Перша світова війна — перерозподіл України.

УНР, Кубанська Україна, Зеле-

У ПІСНЯХ — ІСТОРІЯ МОЄЇ НАЦІЇ

Спроба історичної розвідки

ний Клин, Курщина, Воронеж, Орел.

IX. 1917–22 рр. черговий перероз-поділ України.

Радянська влада.

X. Друга світова війна. Наслідки. Остаточний перерозподіл.

XI. Шевченко — письменство — чи не єдиний шлях відродження і утвердження української національ-ної свідомості. Уніфікація мов.

XII. Початок соціалістичного від-родження. Українізація (20-ті роки).

XIII. Примусове переселення: Си-бір, Казахстан, Зелений Клин.

XIV. Примусове заселення україн-ських земель росіянами, дозвіл нім-цям на південь.

XV. Більшовицькі переселення, примусова колективізація.

XVI. Голодомори. 1922, 1933, 1947 рр.

XVII. Знищення генофонду

1936 – 1937 рр.

XVIII. Друга світова війна.

XIX. Національно-визвольна гро-мадянська війна на Західній Україні — 1942 – 1953 рр.

XX. Спотворення образу України.

XXI. "Курка і яйце".

XXII. Малоросія — хохли, хохлян-

дія.

XXIII. Деформація світогляду мос-ковського царства від Івана Калити і далі.

XXIV. Месіанство.

XXV. XVII – XX ст. — створення ге-нотипу росіянина.

XXVI. Більшовицьке перехоплен-ня великоросійського месіанства.

XXVII. Спотворена історія Росії:

а) прибрання як своєї історії та і-сторичне походження укр.-руськ. періо-ду;

б) відповідне нищення перспек-тив окремішності України;

в) живлення всіма надбаннями ук-раїнської нації. Приховування, нищен-ня історії, вивезення реліквій;

г) заперечення усього українсько-го: історичних пісень і дум, християн-

ських традицій, національного спосо-бу життя.

1991 р. Великий Сов. Союз.

Свідомість гігантства, виключнос-ті, порівняний добробут, "залізна заві-са", армія, атомна зброя, фальшиве утвердження соц. ідеалів — свята, ге-рої, приказки, домінуючий інформа-ційний пресинг — ТВ, радіо, газети, журнали, книги.

Офіційно.

Неофіційно — анекдоти, чурки, чукчі, молдовани, хохли.

КГБ — викорінення інакомислен-ня. Прес розчавив індивідуальність, національну окремішність: "Мой ад-рес не дом и не улица...".

Теза — Єдиний Сов. народ, злит-тя націй, народностей, уніфікація мов. А насправді ж мови перебувають у ди-наміці, — одні завмирають, інші від-роджуються (Ізраїль — відродження).

1991 р. Глиняний циклоп внаслі-док т.зв. демократизації — розвалив-ся. Вакуум. Імперія розвалилась у критичній точці тиску національного, після чого — чистий гомо советікус. Незалежні держави — еволюційним шляхом, відносно, без краплини крові.

Отож — вакуум у душах людей, який почав на Заході України напов-нюватись тим, що віками забороня-лось. У серцях і душах мислячих лю-дей.

Свіжим вітром відродження історії, релігії, мистецтва стали заборонені ра-ніше справжні традиції, іде відновлен-ня в пам'яті сотень величних імен,

справжніх національних героїв.

Центральна і Східна, Південна Ук-раїна були настільки духовно понище-ні протягом століть, з деформованою психікою меншовартості хохла, мало-роса, з безмежно перемішаним насе-ленням і фальшивим утвердженням образу радянської людини.

Людина мислила гігантськи, її внутрішній світ — це 1/6 земної кулі, це соц. країни, які ми годуємо, і в ре-зультаті — радянське мікромесіан-ство.

Але в Москві думали мудріше. Во-ни спочатку висмоктали колосальні запаси газу, нафти — Шебелинка, Да-шава, вугілля Донбасу. Кожне підпри-ємство було так зорганізоване, щоби не мати замкнутого циклу виробни-тва.

І два пункти падіння всього циклу духовних цінностей. Відносна еко-номічна стабільність індивіда, падіння образу месіанства дали на тлі демок-ратизації, (а в нас це — вседозvole-ність, як особистості, так і масова), падіння рівня життя, розриву і ще не-встановлення повних економічних зв'язків та відлагодження економіки, бо вона ще живе за псевдосоціаліс-тичними, а певніше — невідомими за-конами.

Результат — незадоволення. Ре-зультат — незахищеність нашої людини перед новими економічними умовами. Коли раніше про все це думала держа-ва і її політично-репресивний апарат, який усе "спрямовував і організовував", то зараз — навпаки, і стосується це всіх постсоціалістичних країн світу, а най-більше — країн колишнього Радянсько-го Союзу.

ДУША НАРОДУ

Продовжуємо публікацію віршів представників кількох поколінь єв-ропейського літературного процесу, що відображають святе ставлення їх народів до національної мови.

Висловлюємо щиру подяку відо-мому літературознавцю **Володи-миру Яковичу П'ЯНОВУ** за підго-товку цієї і попередньої (ч. 4, 2002 р.) публікацій.

ГАБДУЛЛА ТУКАЙ

РІДНА МОВА

О рідна мово, батьківська,
яка ти ніжна і туга!
Я через тебе світ пізнав,
чудесна мово, дорога!

Цю мову я в колісці чув,
як мати пісеньку вела,
А скільки ж і бабуся теж
мені казок розповіла!

О рідна мово! Ще малим
сприймав я тонко у тобі:
Коли життя йде радісно,
коли ж в печалі і журбі.

О рідна мово! В перший раз
молитву я послав увись:
На матінку й на мене теж ти
пальцем, боже, не сварись.

Переклад із татарської
Павла ТИЧІНИ

ЯНКА КУПАЛА

РІДНЕ СЛОВО

Могутнєє слово, ти,
ріднєє слово!
Зі мною ти в сні й наяву.
Ти в серці моєму
озвалось громово
І пісню збудило нову.

Безсмертнєє слово, ти,
ріднєє слово!
Ти кривду й неправду змело;
Хоч гнали тебе,
накладали окови, —
Дарма: ти живеш, як жило.

О вільнєє слово,
ти, ріднєє слово!
Лунай сміливіш, веселіш!
Сичать хай гадюки,
кружляють хай сови,
Ти людям на славу дзвениш.

О гноблене слово,
ти, ріднєє слово!
Як грім, програми до усіх,
Що рідная мова,
хоч бідная мова,
Милиша від пишних чужих!

Переклад із білоруської
Максима РИЛЬСЬКОГО

НІКОЛАЄ КОСТЕНКО

МОЛДАВСЬКА МОВА

Мово моя рідна,
Мово мого краю,
Ти тривожиш душу
В маминих піснях.
Гомониш у полі
Голосом врожаю,
Між братами згоду
Кріпиш у віках!

Мово наша давня,
Грізна наша мова,
Ти на битву звала
В днину навісну,
А тепер у свято
Ти заводиш знову
Нашу славу дойну —
Казку чарівну.

Мово наша ніжна,
В пісні з солов'ями
Ти й тепер, як завше,
Линеш до небес.

Пронеслось багато
Лихоліть над нами,
Та ніхто не змусив
Змовкнути тебе.

Зберегли твій голос
Кобзарі й поети,
Від чужинців Штефан
Боронив його.
І баладі нашій
Не дано померти,
Доки в нас у серці
Палахтить вогонь.

Мово промениста,
Як тебе любили
Крянге, Емінеску
І Александрі!
З ними піднялася
Ти на дужі крила,
Поруч інших стала
На один поріг.

...
У тобі зійшлися
Й побратались вірно
Музика латинська
З гордістю слов'ян.
Ти — велика слава,
Слово наше вільне,
Ти — наш предковичний
Щастя океан!

Переклад із молдавської
Віктора БАРАНОВА

ІВАН ВАЗОВ

БОЛГАРСЬКА МОВА

О, рідна мово,
скарбе давніх днів,
В тобі народні
лихоліття й муки,
І материнський
колисковий спів,
Коли вона дитя бере на руки.

А є й такі, що в розкошах самі,
Не хочуть знатись
з рідною, з тобою,
Повзуть, як тварі, чорні і німі,
Твоє чоло тавруючи ганьбою.

Хто зрозумів красу
твоїх зірниць,
Могутню силу у твоєму слові,
І жар вогню,
і спалах блискавиць
Поміж розлук
і радості й любові!

Вчуваючи чужий
жорстокий сміх, —
Обплъована, зацькована
ти впала,
Ганебна зрада виродків тупих
Тебе, сердешна мово,
доконала.

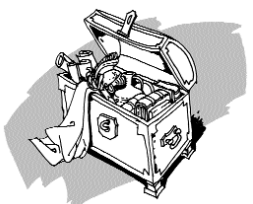
Брежали люто, криво, мимохідь:
— Які скарби знайде
у ній людина?
— Вона нездатна
пісню дзвеніть;
— Вона ж не мова, — лиш
балаканина!

Оцю брехню
і кривду й клевету
Я чув, відколи народила мати,
Тебе, ясну, співуче-золоту,
Немов святу хотіли розпинати.

Та я візьму
твій незвичайний жар, —
І спопелю потоки зла й огуди,
І горді будуть
з того наші люди,
Що рідна мова вибухне,
як жар.

А я тебе, прекрасну й молоду,
Візьму, як зброю
для свого краю,
І покараю виродків орду,
Й твоїх катів
нешадно покараю!

Переклав із болгарської

ОДА КАЛІГРАФІЇ

Присвячую
Петру Чобітьку

Чорнилка. Каламар. Каламос. Стилос... Зрештою, палець первісної людини, що позначила ним на вогкому глинищі межу своїх володінь. Скільки винаходів письмового приладдя зроблено людством за всі часи! Багато з них можна побачити тільки в музеях. Про деякі втрачено навіть згадку. В якому музеї стояти рідна сестра моєї біленької, з білою синьою смугою порцелянкової чорнильниці-нерозливайки, яку ще учнем розчерепив об стіну трансформаторної будки?

Моє перше спіткання з красивим письмом, яке тоді мало просту й буденну назву — чистописання, відбулося в першому класі школи. Мої "екзерції" в цьому предметі мало нагадували його назву. Але атрибути цієї нової, невідомої ще в моєму житті справи, викликали в моїй дитячій свідомості відчуття втаємниченості в якесь сакральне дійство, що існувало тільки для мене і аж ніяк не для тих тридцяти п'яти, що сиділи поруч мене. Починалося це дійство тим, що розкривалася стягнена шнурком брунатна торбинка, з якої виходила на світ Божий закутана в синю бавовняну ганчірочку моя красуня. Не знаю, чому мені весь час діставалося місце саме за тими партами, де виїмка під чорнильницю була менша від самої чорнильниці. Це мене не засмучувало, але дратувало. Та не надовго, бо головне було потім.

Другим номером на зелену парту, що виписувала кільканадцятим шаром олійної

Хронос, що поглинає своїх дітей. Ця алегорична скульптура із Санкт-Петербурзького Літнього саду колись затримала погляд тоді ще молодого Тараса Шевченка. Понад 150 років по тому зупинився на ній і мій погляд. Не маю права порівнювати себе з великою людиною, але порух душі від споглядання цієї скульптури в обох випадках, гадаю, був подібним.

Усе на світі поглинає ріка часу. Безліч речей, понять, держав, народів, звичаїв, цивілізацій знайшли безповоротно свій кінець у її каламутних водах. Але стоять ще в ній і будуть стояти нерушимими кам'яними брилами вічні загальнолюдські цінності, які існуватимуть, допоки буде живою бодай одна людина.

фарби, виходив пенал. Яка ж це була на ті часи дійсно гонорова річ! Букове його тіло було вагомим і твердим, як камінь, але таким гладким і теплим, що хотілося знов і знов притискати його до щок. А тугий хід його кришки свідчив про те, що сховане під нею має справді особливу вартість. Та й сама вона перетворювалась в моїй уяві то на міст, то на частину військової машини, то на стартову смугу для космічних кораблів. Фрагмент гуцульського орнаменту, вирізьблений на ній, здавався мені тоді напрочуд функціональним, тільки я ще не міг збагнути, що будь-який орнамент має функцію оберегу; розуміння цього прийшло через десятки років.

У нетрях цього букового дива було відділення для олівців, для ручок, але особливою повагою користувалося відділення для пер, найменше. Не зупиняючись на тому, що знали пера для ручок в іграх першокласників, мушу зізнатися, що магнетичний бронзовий відок нового, незайманого пера і насолода від його спостереження були одним з головних акцентів моєї містерії чистописання...

Нарешті всі приготування позаду. Всі очі зараз на вчительчиній руці з крейдою, під якою на дошці з'являється візирець. Так, там усе вправно, легко, це не її рука, це крило птаха, рухи якого незбагненні, недосконали, вивчені, божественні. А що тут, у зошиті? Моє витончене, моє ласкаве, моє веселкове перо стає в моїх руках справжньою потворою. Його сталевий блиск вже нікого не введе в оману. З його подвійного жала капає й бризкає, воно верещить, несамовито опираючись кожному моєму рухові. На поверхні аркуша, наче під потужним оком мікроскопа, виростають гори, що постають просто на шляху мого пера, витягаючи з нього одчайдушний зойк розпачу й болю. Чи ніколи мої крила не підіймуть перо, чи буду колись вільним, таким, як учителька, як усі дорослі люди?

Іноді під час цього титанічного напруження невидимий режисер дійства робив невеличке інтермецо: у когось з учнів закінчувалося чорнило, і тоді всі тридцять шість маківок флюгером поверталися до вікна, де височіла чорна пузата склянка. Граючи всіма веселковими барвами свіжих чорниль-

них натіків, щедро облита сонячним промінням, вона вабила своєю забороненою красою, головним чином тому, що вчителька не дозволяла до неї торкатися.

І в цю мить, коли вона наповнювала чинієм чорнильницю, її руки були моїми руками, її очі були моїми очима, її пальцями я відчував, як нагрілася із сонячного боку пляшка, який рельєф мають застигли напиви, що кольором нагадували мушине черво. Усі мої чуття клубочилися в просторі навколо жаданої посудини, крім одного. Випробування чорнила на смак я провів ще в дошкільному віці...

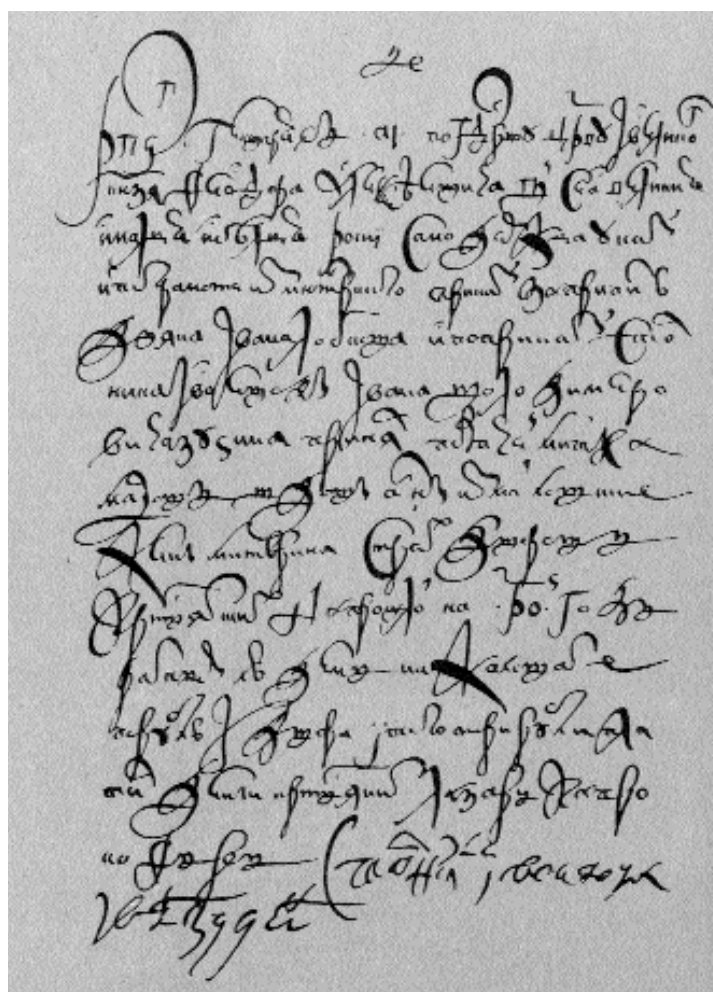
Минув час. Ще на мої шкільні роки припала велика кулькова революція. Сіла за парти нова генерація учнів, які не відтирали щоденно сині пальці сірниковими голівками, яким невідомі були такі речі, як чорнильниця, торбинка для неї, розчинні у воді чорнильні таблетки, перочистка. Їм невідомі були правила, які штрихи вести догори, які вниз, де робити натиск, а де перо мусить ледве торкатися паперу, як і коли тримати руку, щоб воно не дряпало папір, не бризало, як підкладати промокашку, щоб вона не заважала рухові руки. Виконання всіх цих та багатьох інших не згаданих мною тут правил формувало в людині певну дисципліну рухів, шляхетність пластики долоні і, насмілюся запевнити, вибагливість і охайність її духовного світу.

Мені можуть закинути: скільки невирушених зразків світової літератури написано друкарською машинкою, а скільки юдиних доносів та наклепів вийшло з-під класичного гусячого пера?

Але на мій погляд, ці полярні поодинокі випадки зумовлено іншими чинниками, не про них зараз мова. Я про ту невидиму і, думаю, небагатьом людям відчутну прірву між тими, хто бруднив чорнилом руки, виводячи свої перші палички і кружальця, і тими, хто приносив вчителю на оцінку майже стерильні зошити, вимережені стандартної товщини буквочками.

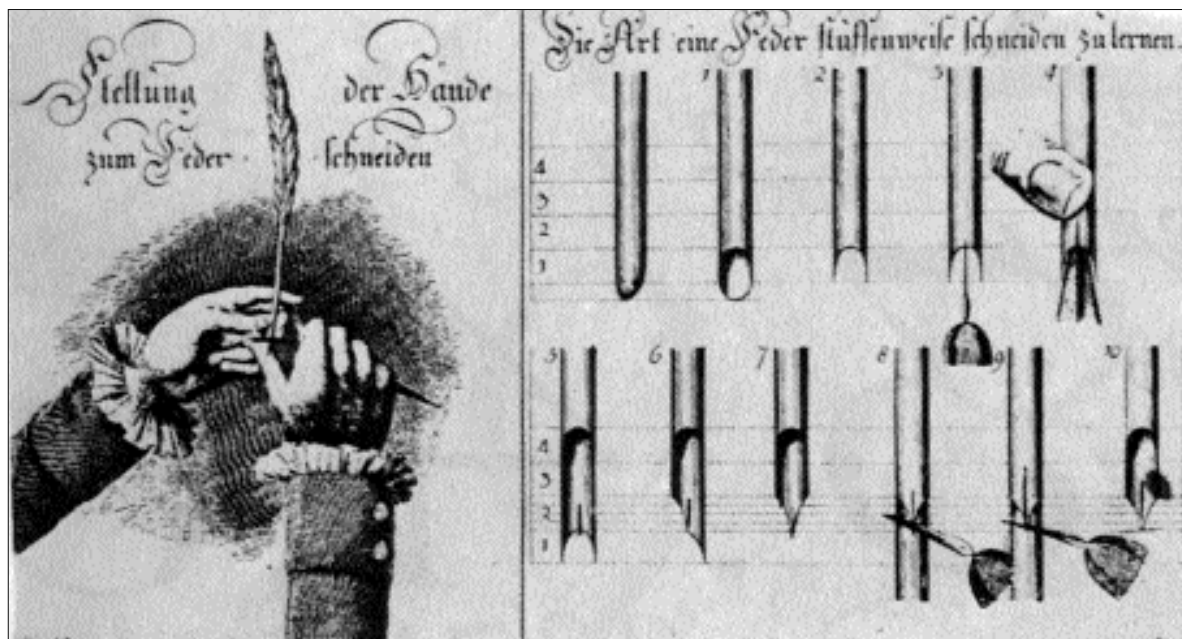
Є й такі речі, які нерозумне людство викидає на смітник історії, не оцінивши одразу їх істинної вартості. Воно втрачає їх, деякий час обходячись без них. Але всепереможна мудрість не дає загинути справжнім цінностям у бурхливому потоці часу. Настає момент, коли людини бракує покинутаго, воно конче необхідне їй, як ліки. Божя воля в останню мить спасає своїх дітей, даючи їм розум повернути втрачене.

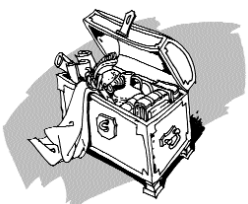
Цією публікацією починається цикл розповідей про ті добрі, делікатні, коштовні і дуже потрібні нам речі, що розгубилися на тернистих шляхах історії. Є надія, що погляд у вічне допоможе знайти їх нам і нашим нащадкам.

Кулькова самописка створила нову людину з її особливим лексиконом, стереотипами поведінки, естетичними уподобаннями і певними змінами моральних настанов. Можливо, це перебільшення, зважене на амбарних вагах, недоречне в такій делікатній царині, як духовність. Але не вибачаюся, бо дуже боляче. Болить не за те, до чого дійшли, а за те, до чого можемо не дійти, якщо не розкриємо очі собі, а особливо нашим дітям. Адже в найніжнішому віці в свідомість маленької людини закладається стільки ж інформації, скільки вона потім добирає з навколишнього світу впродовж усього свого життя. Хочу зупинитися на розгляді того, як формуються у дитини мовний апарат і мовні навички.

Немовля, що донедавна плавало в теплих первісних водах материнної утробы, не потребувало мовного вислову задоволення тим комфортом. І тільки перехід у світ людей змусив його засвідчити своє відношення до цього криком. Деякий час ця вправа залишалася чи не єдиною доступною мовною формою спілкування його з навколишнім світом. І тому я вважаю семантично хибним називати його немовлям. Цю спрощену мову супроводжували й такі ж примітивні рухи кінцівок, і я сказав би, що та каліграфія рухів цілком відповідала змісту "написаних", таким чином текстів. Із плином часу ці рефлексорні рухи ускладнювалися, і відповідно збагачувалася гамма звуків. Фахівець-логопед краще за мене, мабуть, розповість про зв'язок гнучкості долоні з мовною свободою. Я мав щастя двічі спостерігати це на досвіді моїх дітей. Пройшло майже два десятиріччя, і тільки тепер я усвідомлюю значення вибору іграшок для ді-

тей, того, як потрібно дитині мати можливість деякі з них зламати й розібрати на бісерного розміру частинки. Гадаю, що в педагогічній літературі можна знайти відповідні вправи для дітей різного віку. Але я впевнений зараз у тому, що найдосконаліші фізичні вправи, найсучасніші методики і тренажери не зможуть перевершити значення занять каліграфією.

Це є своєрідний синтез розвитку розумового і фізичного, духовності та гігієни, виховання волі, самоповаги і чіткості висловлення думок.

Другий раз у своєму житті я зіткнувся з каліграфією під час навчання в технікумі. Це була пора, коли я прагматично накопичував інформацію для своєї професійної діяльності. Я дивувався, гортаючи альбоми зразків старовинної книжкової графіки. Віртуозні вензели доби бароко, щедро орнаментовані готичні ініціали, витончена впевненість класицизму. Тоді ж мені стали відомі імена світових корифеїв каліграфії і мистецтва шрифту: такі як Капр, Екскофон, "наш" естонський Віллу Тоотс та інші. Уважно роздивляючись неперевершені аркуші їхніх каліграфічних композицій, я розумів, що це красиво, це вишукано, це віртуозно, але для чого все це зроблено і як я можу його використати, було для мене загадкою. Я перебував у великому захваті від робіт студентів Талліннської Академії мистецтв, учнів великого Тоотса, що були опубліковані в одному з мистецьких часописів, але на жаль, не було поруч людини, вчителя, що пояснив би мені істинну вартість і таємний зміст тих примхливих вправ, які, на мій тодішній погляд, були справою інтимною і непридатною для практичного вжитку. Під час студіювання доводилося робити копії кращих зразків. Це була дуже марудна, але корисна робота. Якось, виконуючи чергове завдання, я задумався над змістом тексту, що саме списував. Йшлося про імпровізацію в межах стилю і про те, що саме в ній виявляється індивідуальність майстра. Цей випадок і став тим поштовхом для глибшого проникнення в мистецтво шрифту.

Але найбільш яскравою і найпліднішою була моя третя зустріч, що відбулася за кілька

років після другої, вже під час навчання в інституті. Мені пощастило, бо викладав мені мистецтво шрифту саме випускник Талліннської Академії, саме учень славнозвісного Тоотса П. Чобітько. На першому ж занятті він звернувся до нас, студентів, із проханням написати йому листа в довільній формі. Прочитавши наші послання, він з кожним мав приватну бесіду. Під час цієї розмови я зрозумів, що переді мною незвичайна людина. Він тримав мого листа і, дивлячись на нього, говорив мені про непевність мого життєвого вибору, про значення інтуїції, що була в мене не досить розвиненою... Мене шокувала ця бесіда. Людина, що бачить мене вперше, каже мені такі речі, які я не наважувався виносити на обговорення майже ні з ким. Це нагадувало мені тоді парковий атракціон з ілюзіоніст-ом-графологом. Але з часом я зрозумів, що він мав на це право і мав рацію. Його цікава манера — ніби мимохідь кинути фразу, яка в ту певну мить здавалася недоречною або надто загальною, але згодом дуже актуальною, — викликала тоді моє справжнє захоплення. Через нього мені відкрилося багато нового. У ті часи якісну професійну інформа-

цію треба було збирати по крихтах, з різних джерел. Про закордонні подорожі мало хто мріяв — їх треба було "заслужити". Тому розповіді нашого викладача про його творчі контакти з відомими майстрами були нам справжнім вікном у світ. Після його лекцій здавалося, що отримав одкровення, що неможливе стає можливим. А чого були варті тільки теми заданих ним клаузур? Графічне відтворення музики, життя знаку, різноманітні трансформації, визначення межі читабельності — усе це не тільки з цікавістю виконувалося, але ще й підносило самооцінку.

Саме тоді я відкрив красу українського скоропису і його місце в світовій культурі. З розповідей Петра Чобітька особливо закарбувались у мій пам'яті його спогади про подорож до Японії.

Візит до майстерні найвидатнішого графіка-дизайнера Шігео Фукуди, творчими винаходами якого тоді марила краща частина студентства, інші епізоди оповідання не так запам'ятались, як той експеримент, що був проведений просто на вулиці японського міста. Мій учитель стояв на розі вулиць з планшетом, на якому були пір'я, пензлі, туш і стос паперу. До пересічних перехожих він вітався і просив через перекладача будь-що написати йому на аркуші. В дев'яносто відсотків людей виникло бажання скласти вірші з приводу цієї зустрічі, що й було виконано просто на місці в бездоганній каліграфічній формі. Багато аркушів мали таку довершену композицію, що, вставлені в рамку, вони стали б прикрасою будь-якого інтер'єру.

Після кожного такого вояжу відбувалася незапланована лекція з показом слайдів, на яку сходилися навіть студенти інших факультетів, саме з них і формувалися найфанатичніші

шанувальники японської каліграфії. Багато чудесних, навіть фантастичних відомостей надходило з далекого Сходу про розквіт високих технологій, науки, економіки, але мені це було не в дивовижу: В КРАЇНІ, ДЕ МАЙЖЕ ВСІ ЛЮДИ З БУДЬ-ЯКОГО ПРИВОДУ СКЛАДАЮТЬ ВІРШІ І МИМОХІДЬ МАЛЮЮТЬ КАРТИНИ, НЕ МОЖЕ БУТИ ІНАКШЕ. Я не знаю напевно, чи справді середньостатистичний японський школяр може відтворити 700 відтінків будь-якого кольору, але на уроках красного письма він користується не кульковою ручкою, а пензлем, що є набагато гнучкішим і примхливішим приладом, ніж перо або тростинка для письма. А яким досконалим має бути тіло людини, що пише ієрогліф! Адже всі рухи при цьому регламентовані каноном. Ту саму лінію можна провести в різних напрямках і з різним натиском, і від цього залежатиме зміст написаного; окрім цього, існує безліч стилів, канонів та цілих шкіл каліграфії. Дивовижна річ для європейця, але змагання каліграфів збирають цілі стадіони глядачів — спробуй пробігти з відром фарби і щіткою по "аркушу" розміром з футбольне поле і написати на ньому літеру, яка б задовольнила вибагливі смаки знавців, що оцінюють твій виступ. Саме собою проситися порівняння: рухи метелика так нагадують фігури вищого пілотажу, виконані літаком, як японське письмо схоже на латинську каліграфію.

Ніколи не забуду вислів учителя: іноді пошепки можна зробити більше, ніж криком.

Гадаю, він є концептуальним для східного мистецтва взагалі. Тільки після того, як я почув це, я став усюди помічати підтвердження тих слів і в усьому знаходив красу і величезну силу нюансу.

Я відкрив для себе цілий новий всесвіт, знаходячи красу і особливий зміст в тих речах, які вважав до того безликими і невиразними. Велика подорож починається з першого кроку. І вже зроблено їх чимало. Іноді мені здається, що якби навіть я опинився відірваним од людства, в дуже обмеженому просторі, я б не сумував і знайшов собі за будь-яких обставин цікаве і захоплююче заняття.

Де ти зараз, мій учителю? Ходили чутки, що бачили тебе на Алтаю в колонії, заснованій твоїми однодумцями. Інші стверджують, що ти подався до Тибету на пошуки Шамбали. Де б ти не був зараз, але те, що ти посіяв, повертається зараз до тебе в субстанції, могутнішій за камінь — у вдячній пам'яті.

Хто зараз, крім фахівців, бере до рук перо і туш? Можливо, скоро це питання стосуватиметься тих, хто сьогодні ще користується кульковими, гелевими або капілярними самописками, незважаючи, що їхню кишеню вже давно гріє портативний ноутбук, а в кейсі є сучасний комп, яким через стільниковий телефон можна увійти до світової "павутини". І питання це поставлять ті, хто вчиться писати простим натисканням на клавіатуру. Можливо, нащадкам цих останніх досить буде по одному пальцю на кожній руці, а пришити гудзика чи посолити борщ буде справою натискання на кнопку певної програми. Хай Бог боронить, я жартую. Я не закликаю викидати або ламати комп'ютер, до речі, цей твір я писав саме за його допомогою, але:

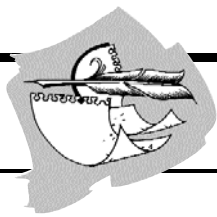
- коли вам набридла щоденна одноманітність життя,
- коли вас вже мало що може звеселити,
- коли вам потрібно сконцентрувати свої думки,
- коли вам хочеться швидко розслабитись,
- коли ви бажаєте втнути щось незвичне,
- коли ви не можете визначити, як жити далі,
- коли у вас затерпли пальці,
- коли вам весело,

- коли вам набридло нічого не робити,
- коли вас ошукали непорядні партнери,
- коли ви зненацька отримали велику спадщину,
- коли вам страшно показати ваш щоденник батькам,
- коли ви не знаєте, чим зацікавити ваших онуків,
- коли вас покинула кохана жінка,
- коли від вас вимагають завтра прийняття важливого рішення,
- коли ви покладаєте на стіл стареньку учнівську ручку, аркуш паперу, бажано крейдяного, відкрийте пляшечку туші або чорнил і поставте крапку в середині аркуша. А потім відпустіть свою руку, а разом з нею зайві думки. Хай ваше перо погуляє по білому полю вільно, без опору, і я впевнений, з часом ви повернете, що втратили, і знайдете, що шукали.

Олександр СКРИННИК

ОСТАННЯ СЛЮЗА ГОЛУБКИ Бувальщина

Тієї осінньої ночі 1946-го, коли її первістці, Славині, виповнювалося сім місяців, Юльці Косів наснилося щось надто страшне й нестерпно болюче: йде вона кладкою через Лімницю, вода реве, періщить злива, немовля на руках заходиться плачем, а берега, де чекають друзі, нема... Розбудила сестра Павлина: Михайла Косіва, районного УПА, взято на світанку, вдома. Що будемо робити?! Це ж кінець нашої боївки!

Двадцятип'ятирічній жінці потрібно було відповідати не тільки за значно молодшу сестру-подругу, немовлятку, — за життя десятків патріотів, яких знали тільки вона, зв'язкова боївки Голубка, панотець та районний. Але на жодні самовільні дії зважитися не могла, бо й не мала такого права. Знала одне: зламається районний — ніщо вже їм не допоможе. Надто завзято працювало бандерівське підпілля, якщо судити навіть із чекістських зведень... Але й вони знали далеко не все!

Від Дубшарського перевалу до Осмолоди — з осені 1941-го не один путівець відміряла Юльця Косів, у неповних двадцять ставши однією з найнадійніших зв'язкових УПА. Була й медсестрою, і розвідницею — кожна повстанська рана досі болить. Але ж не вагалася й мити! Сяяла їй, вела крізь морок Україна. Вільна, суверенна держава.

...Нав'язавши Волині й Прикарпаттю стан жорстокої громадянської війни, як анексованим теренам, Москва, радянське та військове командування вскопили в пекельну халепу, бо, без належного цивілізованого контакту з місцевим самоврядуванням, усе глибше поринали в кривавицю терору. На щастя (чи на жаль?) ніхто з українців і гадки не мав, що існує секретний державний план заглади цілого краю, — депортації народу в "Сибір неісходиму". Нарком Берія та маршал Жуков, як виявилось тепер, не бачили іншого "історичного" виходу.

А що ж було діяти їм, звичайним патріотам, українським хлопцям і дівчатам, які не мислили рідного краю без усвідомленого культурного розвою? Досить при-

гадати, що тільки на Прикарпатті, в лавах УПА, змагалися в роки Другої світової війни з фашизмом сотні представників росіян та європейських націй; перелічити тодішні відозви, статуту, політичні документи, — суспільство було готове не тільки до свідомого й ефективного національно-політичного життя, а й на істинні подвиги в ім'я вселюдських ідеалів. Крізь кров і страждання проростали трепетні паростки любові до Батьківщини, вірності заповідям Спасителя. І подібні взірці варто б запам'ятати прийдешнім поколінням. Адже чин Героїв — та реальність, що рухала, рухає і рухатиме життя. Разючі приклади й патріотичної самовідданості: батька народного вчителя Ярослава Січевлюка, голову сільради на Радехівщині, спалили. Чи то бандерівці, чи провокатори? Не завжди й по гарячих слідах вдавалося з'ясувати, як сталося лихо. Та ніщо не могло похитнути переконань сина — свободи без жертв не буває... Так виснував собі, так жив і творив народний учитель.

...Районного катували кілька діб, на допити приїздили чекістські чини зі Львова й Станіслава, та Михайло Косів, хоч і понівечено фізично, вийшов із того двобою справжнім героєм — зберіг підпілля. Мабуть, не мали такі чекісти жодного доказу проти районного, випадково взяли? Але якби так само — випадково! — після Михайла взяли й її Никольця, Голубка не певна, що не видала б тоді чекістам усю боївку, виручаючи батька своєї коханої донечки. Миттєве вагання коштувало подеколи надто багато на крутозламах історії. Відчайдушний чоловік міг стати й зрадником...

Багато, дуже багато людей постраждало в роки боротьби з тоталітаризмом. Не вберегла Юльця й сестру Павлину, — заарештували під час облави, знайшовши в неї прокламацію. Цілі села вивозили... Ось і Небилів було вивезено повністю, але в 60-ті почали повертатися небилівці — відродили село! Сусіднє Рісняте "визволителі" буквально зрівняли з землею — тракторами заорали й слід по г'аздівствах. А

погляньте нині? Одне з кращих сіл на Рожнятівщині. Так і Україна відродиться, — встане з руїни — трудами синів і дочок своїх, які не захочуть довіку старцювати в інших заможних націй, гиніти в політичних наймах. Руками й ногами, як заповідано у Святому Письмі, мусимо допомагати собі та землі своїй очиститися від екологічного та духовного бруду. Працею возвеличитись!

Молитва — то єдина зброя й підмога Юлії Василівни Атаманчук (Косів). Адже півроку без пенсії, хоч і при худібці, таки важкувато, бо ліків без грошей не надбаєш... А держава, яку Голубка з побратимами виборювала, зовсім байдужа до неї. Багато таких! Обом їм із Миколою Федоровичем Атаманчуком 2001 року виповнилося б по 80. Нівроку! Та ось позаторік, перед Різдвам, зліг Никольцю і вже не встав. Ще кілька літ тому домашнім ковальством підробляв, — сам і кузню зіптив, і причаудалля ковальське. Золоті руки в чоловіка — хвалили сусіди. Недарма ж цінували його на Перегінській меблевій фабриці, що й на пенсію ледве відпустили. Та не так працю, як моральний занепад катує людину — старався, старався, а тепер кому хата дістанеться? Хоч і не багате, та все ж г'аздівство...

Трохи тої втіхи, що на літо онуки приїздять. Авжеж, допомагають — і сіно робити, і в стайні прибирати чи бульбу впорати. Онуки — Славинині діти. А Василькові... Як поїхав на підробітні, коли ні з чого було вижити, 20 літ тому, то й застряг у тих Сибірах. Добровільно! Така, мабуть, доля судилася? Завжди чуже ми, українці, вміли доглянути ліпше, ніж своє.

...Так ось і доживають рештки бандерівського підпілля у Врхові (Вільхівка). Сьогодні Голубка, мо' б, і рада "видати" боївку — на виживання — лиш прохолов уже слід по тих славних дівчатах і хлопцях, повимирали. І навіть пам'ятника районному УПА Михайлові Косіву в селі нема. То що вже казати про невідомих героїв, які не рахувалися з життям, марячи про Неньку?! Могилу стрілецьку, щоправда, відновили... І збираються біля неї, як колись... І навіть "Ще не вмерла..." співають. Але — вже без самопосягати, віддаючи данину героям, яких знають із пісень.

...Де ж ти, Василечку, синочку? Остання неньчина слюза блукає по щоці планети. З надією! Дасть Бог, зустрінуться — Віра, Надія, Любов. Голубка живе цією молитвою, рятує і Никольцю, Царство йому Небесне... Блаженні духом уздрять славу твою, Господи...

ЧОМУ НЕ ДІЄ ЗАКОН «ПРО МОВИ?»

Ухвалений ще 28 жовтня 1989 року Закон "Про мови в Українській РСР" практично не виконувався і не виконується. Українська нація опинилася перед сумною альтернативою — бути чи не бути їй узагалі, бо століттями не тільки відбувалася тотальна русифікація, — деформувалася цілісність національної психіки українського народу.

Інколи чуються побоювання, ніби в Законі про мови простежується насильницьке впровадження української мови. Але хіба може бути насильницькою українізація в Україні? Звичайно ж, ні. Насильницькою українізація була б у якійсь іншій державі.

"Тільки той народ може вважати себе здоровим, тільки той народ може впевнено дивитися у свою будучину, всі сфери діяльності якого перейняті його мовою і культурою. Це розумів Ломоносов, який ламав франкомовну традицію російського дворянства, це розуміли великі уми Європи, які в ім'я життя своїх націй відмовлялися од латині. Мова — найголовніший організатор духовного життя, єдності й розвитку народу. Там, де їй загрожує смерть, настає хворобливий розклад нації, там, де мова гине, помирає народ", — наголошує Дмитро Павличко. І це стосується не тільки українців, а й білорусів, росіян, євреїв, болгар, вірменів та інших, котрі населяють нашу державу.

Якщо ми хочемо збудувати цивілізовану державу, то маємо дбати про її культурні засади. Ось короткий уривок із промови Миколи Бухаріна, виголошеної на з'їзді комсомолу в Москві 6 травня 1928 року: "На Україні ми бачимо іноді, як руські елементи, особливо зі старого урядницького апарату, нізащо не хочуть вивчати українську мову. Вони бачать у систематичному проведенні українізації вияв чогось такого, що підриває честь і славу Росії. Вони до цього часу в душі дивляться на Україну як на "Малоросію", що повинна постачати ва-

реники та "малоросійське сало", танцювати гопака тощо. Оця барська, антипролетарська, великодержавна ідеологія проникає і в низи".

Про те, що барська великодержавна ідеологія за часи більшовизму зміцніла в "низах", свідчить сказане 1989 року бригадиром вибійників шахти імені Стаханова А. Ляшком. "Якби українська мова, — просторікував він під час розмови з Михайлом Горбачовим, — допомагала добувати вугілля, всі ми, шахтарі, стали б нею балакати..." Цей зденационалізований вибійник не розумів того, що подібне саркастичне трактування значення мови корінного народу України не тільки образливе, а й не додає честі йому ж самому, бо свідчить про брак елементарної культури. Ось наслідки пролетаризації суспільства! Адже жодна мова не може видавати на-гора вугілля. У мови — призначення інше. Духовне...

Зрештою і Ленін писав: "Зважаючи на те, що українська культура (мова, школа і т. д.) упродовж століть придушувалася російським царизмом і експлуаторськими класами, ЦК РКП ставить в обов'язок усім членам партії всіма засобами сприяти усуненню всіх перешкод до вільного розвитку української мови і культури..."

Знаємо, що і Бухаріним, і Леніним усе це говорилося не без лицемірства та лукавства. Але чому ж не наслідують своїх "вождів" (чи не читали, чи ігнорують) моїсєєнки та сімоєнски? Послухайте репортажі із сесійної зали Верховної Ради України. Як тільки виступає комуніст чи соціаліст, лунає, здебільшого, російська мова. Скільки ж це триватиме? Де ще у світі є такий парламент, який відмовився од мови свого народу?!

Олекса ВАЩЕНКО

НА СКРИЖАЛЯХ СТОМЛЕНИХ ЕПОХ

ДО 100-РІЧЧЯ 3 ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Миколи ЧИРСЬКОГО

Його ім'я за тоталітаризму старанно замовчувалося, бо не вписувалося в ідеологічні рамки... А було в подільського священика Антона Чирського четверо синів: Роман, Володимир, Олександр, Микола. Під час громадянського протистояння Сашко і Микола воювали на боці армії УНР, Володимир — офіцер білогвардійської армії, загинув від рук більшовиків 1919 року в Гайсині, а Роман редагував Кам'янецьку газету "Більшовик", підписував публікації псевдонімом Сер Ольд, — усе як у старого Половця з роману Ю. Яновського.

Народився Микола Чирський 5 лютого 1902 року в м. Кам'янці-Подільському. Два роки навчався в міській гімназії (1911—1913). Закінчити встиг лише п'ять класів Балтської гімназії, бо далі — захурделилося... Зовсім юним прилучається до національно-визвольної боротьби, вступивши до повстанського загону Заболотного. Потім через важкі обставини во-

єнної доби уже з денікінськими частинами пробивається на рідне Поділля, де поповнює лави Української регулярної армії (стрілецька бригада полковника Василя Мазуренка).

Довелось пережити і поразки, і перемоги. У листопаді 1920-го з частинами армії УНР переходить Збруч. Був інтернований у Каліші, де збиралася прогресивно-мисляча молодь, серед них: Степан Скрипник, Євген Маланюк, Максим Загрівний, Юрій Дараган, Галина Орлівна, Осип Турянський... Зорганізували табірний гурток літературно-мистецьких сил, назвавши "Веселка". Тут з травня 1922 року й виходив однойменний журнал, в якому друкувався Микола Чирський.

Він писав не тільки ліричні вірші, а й дружні шаржі, епіграми. Був "душею" редакції. Наприкінці 1923 року нелегально перетинає чеський кордон, аби продовжувати навчання. Вступає до рільничої школи, трохи підучив чеську і німецьку

мови, історію літератури, етику. І не полишав пера, друкуючись в журналах "Наша зоря", "Веселка", "Рідний край", "Наше життя", газеті "Свобода", у бюлетені академічної громади при УГА — "Наша громада". Дружить з колегами Ю. Дараганом та М. Загрівним, які допомогли йому перебратися в Подєбради. Оселившись тут, 27 серпня 1924 року Микола подає заяву на ім'я директора педінституту імені М. Драгоманова (посаду директора тоді обіймав літературознавець Леонід Білецький, однокурсник Івана Огієнка) з проханням зарахувати студентом літературного відділу. Але початкова освіта стала на заваді і 31 жовтня 1924 р. йому довелося відкликати свої документи. Вчився самотужки.

Туберкульоз легенів тоді став поширеною хворобою. Не минула вона і молодого подолянина... Разом з Іриною Наріжною, Галиною Мазуренко, Оксаною Лятуринською, Степаном Риндиком, Юрієм Дараганом відвідували у Пра-

зі Олександра Олеся, брали у нього уроки віршування. А ще ж заробляв на хліб насущний, працював комедійним актором у театрах Мукачеві, Ужгорода, Тячева. І творив драматичні шедеври! Його п'єси ставилися на кону, з друку одна за одною виходять п'єси "Отаман Пісня" (1937), "П'ятий рейд" (1938), "Лев з Абіссинії" (1939). І лише під час війни у Празі виходить збірка поезій "Емаль" (1941).

На початку Другої світової війни важко хворий поет, якому у 1937 році в Тячівській лікарні видалили одну легеню, пробивається в Україну, до рідного міста. Дорогою зупинився у Львові, зустрівся з колективом місцевого театру, залишив режисерові Володимирі Блавацькому-Трачу свою улюблену п'єсу "Отаман Пісня". А в Кам'янці-Подільському замешкав у тітці. Тут налагодив зв'язок із місцевим театром, у газеті "Подільськ" друкує рецензії та вірші під псевдонімом: М. Собачкін, М. Подоляк, М. Бурлака, Ларіон Ліра, М. Юрич. Сили покидали, поет танув, як свічка...

Але ж "на скрижалях стомлених епох" дружить, не замирає шире його слово. Годилося б і видати щось, бо нині поет цілковито забутий.

Віталій МАЦЬКО,
м. Хмельницький

СПРАГА ВЗАЄМНОСТІ
ТВОРИТЬ ЙОГО ОТОЧЕННЯ

Слово з нагоди 60-річчя

Анатолія Качана

(Національна Спілка письменників
України, 17 січня 2002 р.)

Так уже сталося, що до ювілеїв Качана я пишу або одноактні п'єски, або невеличкі трактати. Не став винятком і теперішній ювілей Качана.

Кожен відомий письменник має своє оточення. Вивчають твори письменника, але вивчають і його оточення. Бо воно багато про що свідчить. Мати певне оточення і належати до певного оточення — важливий факт і фактор літературного життя. Я радий, що Анатолій Качан зустрів своє 60-річчя в такому прекрасному, високоповажному, високоавторитетному оточенні друзів, старших побратимів. Справді-бо, подумаймо про оточення Качана — і в цій, без перебільшення, історичній залі, і поза нею.

Оточення Качана — це Дмитро Білоус, Олександр Сизоненко, Леонід Вишеславський, Володимир Яворівський, Іван Дзюба, Любов Голота, Володимир Бровченко, Микола Вінграновський, Анатолій Погрібний, Петро Осадчук, Віталій Карпенко, Микола Сом, Леонід Талалай, Володимир Базилевський, Григорій Ключек, Дмитро Буханенко, Віктор Мороз. На жаль, усіх достойних людей з Качанової орбіти не перелічити. Належати до оточення Качана престижно і відповідально. Цілком можливо, що в літературних енциклопедіях наступного або й цього століття буде така довідка: Петро Осадчук — відомий поет з оточення Анатолія Качана.

Я теж належу до оточення Качана і пишаюся цим. Вочевидь, не в першій шерензі стою, але за часом перебування в оточенні, мабуть, один з найдавніших. Адже познайомився з Качаном у далекому 60-му році минулого століття, в Одеському університеті, тобто понад сорок років тому. Уявляєте, як давно це сталося? На світі ще не було ні Івана Малковича, ні Оксани Забужко, ні Павла Вольвича, а на університетському літературному вечорі з уст одного початківця пролунав рядок: "Можливо, із цього Качана й виросте капуста".

Як бачимо, слова виявилися пророчими.

До речі, подекуять, що в прізвиську людини закодовані визначальні риси людської долі, характеру. Узагальнено і філософськи кажучи, слово "Качан" означає осердя, серцевину, стрижень, який нарощує на собі "щось".

Анатолій Качан нарощує оточення, друзів.

Є письменники — самітники, анахорети. Качан — ні. Він шукає людей, друзів, спілкування. Друзі шукають його.

Качан завжди перебуває на людському перехресті. Його київська квартира — це унікальний благодійний гуманітарний готель для земляків з Одеси та Миколаєва. Молоді пари з Одеси, як правило, свій медовий місяць проводять на квартирі Качана. Визнані і невизнані генії з причорноморських степів, доктори і кандидати існуючих і неіснуючих наук, літературні напівбомжі і напівкладики, лицарі духу, скажімо, з Бородинки або Кіровограда —

усі знаходять доброзичливий притулок в апартаментах Качана.

Спрага людської взаємності у Качана безмежна. Він цікавий, дотепний, часом передбачуваний співрозмовник. Постійно розробляє якусь оригінальну концепцію, озвучує її, апробує в товаристві.

Певний час він досліджував народні прикмети — тоді ми його називали "поет — прикметник". Потім вивчав доленосний вплив сонця на усе живе на землі. Пригадую, як Качан своїми великими руками показував, як сонце формує нас, наше життя. Потім була його концепція про буденну свідомість, його оригінальні конфесійні розвідки.

Качан — ходяча цибата лабораторія несподіваних, парадоксальних, кутастих, шпичастих суджень, міркувань, спостережень. Очевидно, в цьому невтомному щоденному спілкуванні і народжуються вірші Качана, в яких є ота невимовна, незбагнена речовина, що зветься Поезією, ота енергетика, яку відчуває кожен, хто читає його щемливі, вигадливі, веселі й печальні водночас твори.

До оточення Качана належить уся моя родина — присутні тут дружина Надія, дочка Світлана та онучка Катя. Далекої зимової ночі 1969 року у Кривому Озері на Миколаївщині, коли ще не народилася, але вже збиралася народжуватися моя дочка, хтось постукав до нас у двері. Відчиняю — на порозі стоїть увесь у снігу Качан. Звідки він узявся, як знайшов мене посеред хуртовини у глухому селищі — й досі є для мене загадкою. Цілу ніч Качан читав вірші. Назавжди запам'ятався рядок — "Квадратні очі виноградників". А вранці Качан несподівано щез, як і з'явився.

Через рік ми зустрілися в Києві. І ось уже понад 30 років наші екзистенції на київських пагорбах доторкуються одна одної, віддаляються, щоб потім знову наблизилися.

Ми кажемо: Качан — степовик. І це правда. Але не забуваймо, що він більше киянин, ніж некиянин.

Київська міська влада високо цінує внесок Качана у нарощування духовності столиці, роботу з підготовки літературної зміни, його самобутню поетичну творчість. За дорученням керівництва Київської міської державної адміністрації дозволяють вручити Анатолію Леонтьовичу Качану Подяку Київського міського голови Олександра Олександровича Омельченка та цінний подарунок — іменний годинник.

Але це ще не все. Поезію Качана шанує моя онука дорoga — Катя. А це, мабуть, найвища оцінка.

Володимир ЧУЙКО

«РЕПЕРТУАР —
ЦЕ ІДЕОЛОГІЯ
ТВОРЧОГО
КОЛЕКТИВУ»

— 5 грудня в Національній опері України, на сцені № 1, відбувся ювілейний концерт хору "Почайна" Національного університету "Києво-Могилянська Академія". Концерт має назву "Духовна музика Європи XI – XXI століть". Незмінний маестро — хор Олександр Жигун — про своє дітище, яке святкувало 15-річчя творчої діяльності, розповідає так:

— Ми мали намір показати антологію духовної музики. І дуже приємно, що багато людей зрозуміли цей намір. Того ж вечора зі сцени театру пан Юхновський сказав, що багато віків тому Україна вже мала високий рівень хорової культури. У порівнянні із західною музикою, наша не була гіршою. Ми справді хотіли показати, що Україна була й буде органічною часткою Європи, до чого ми прагнули.

Звичайно, виступ в Опері з оркестром, — це неординарна подія для будь-якого колективу. Концерт був у двох частинах. Перша — акапельна, друга — з оркестром. На велику аудиторію звучали два відділи концерту, який тривав близько трьох годин.

Я не поділяю публіку на професіоналів і дилетантів. Гадаю, якщо глядачеві подобається, і це відчуває зал, — мети досягнуто. А така атмосфера була. Вона нагадала мені виступи в Польщі. Ми чули, як зал замирав, співпереживав, розчинявся в музиці.

Відкрию таємницю: деякі твори, зокрема альтифони Козаренка, ми освоїли за півтора-два місяці, а "Боже, великий, єдиний" з оркестром звучав після двох репетицій. Це я веду до того, що в хор прийшло 30 новачків, студентів, які заспівали раніше й освоїли програму двох відділів. І ви бачили, що в хорі не було людей, які не співали. Тому, якщо аналізувати творчий аспект, ми спрацювали добре, якщо організаційний, — ми залучили до співу нових людей. Тому, незважаючи на величезні організаційні проблеми, концерт пройшов адекватно нашому баченню святкування 10-річчя відродження Національного університету "Києво-Могилянська Академія".

Звичайно, є проблеми, все записано, все підлягає аналізу. Хор сьогодні є, а завтра хтось не прийшов чи захворів... і все. Це не картина. Це — міраж, він є і немає. Я й сам іноді дивуюся і не можу пояснити, як таке унікальне яви-

ще, як наш хор, тримається.

— Кажуть, що потрапити до нього дуже непросто.

— Неправда. Потрапити в хор дуже легко.

— Маючи талант...

— Не обов'язково. Якщо людина має хоч якісь вокальні, слухові дані. Але якщо приходять і кажуть, що потрібне "відпрацювання" в університеті, тоді я прослуховую ретельніше. Практично нікому я не відмовив, не сказав: не ходіть. Кожному кажу: приходьте, розвивайтеся. Ну, якщо зовсім ніяких даних немає, пропоную зайнятися драматичним мистецтвом. Отож — нікому не відмовити — це моє перше правило. А потім працює природний відбір. Він проходить таким чином. Доводиться опановувати великий обсяг матеріалу, репетиції, і настає такий час, коли претендент бачить, що це не його справа. Але більшість студентства швидко входить у матеріал і отримує свій допіл.

— А як Ви прийшли до "Почайни"?

— Дуже просто. Все почалося із дитинства, з оркестру, в інституті був старостою хор. Я співав у самодіяльній капелі Київського політехнічного інституту, але спочатку грав ув оркестрі. В хор мене "затягли" випадково, в інституті було обов'язкове прослуховування. Суспільство, яке перекреслило церкву, хори, перекреслило і великі знання. На генетичному рівні вони є. Тому людей треба поновому переорієнтувати і показувати, що таке мистецтво є. І я не відмовляюся од свого задуму зробити в академії обов'язкове прослуховування. Багато хто прийшов і співає, а багато хто й не прийшов. І я міг би не прийти на хор, якби мене не привели за руку. І за це я вдячний моїм учителям Лідії Олександрівні Падалці, Віктору Івановичу Іконнику, Віталію Романовичу Лисенку. Треба тільки раз спробувати заспівати, і потім від цього важко відмовитися.

— А за яким принципом формується репертуар "Почайни", адже від цього залежить успіх?

— Репертуар — це стрижень, це основа існування всіх колективів. Це ідеологія. Але треба зіставляти можливості й ідеї. Можна ж надумати репертуар будь-який, але все впирається в "хочу" й "можу". Поступово приходило розуміння, що хори, хорова музика вийшли з церкви. І такий акапельний хор, як наш, повинен мати більшу частину програми акапель-

ЮБІЛЕЇ

но-духовну. Тому ми почали з творів Березовського, Веделя... Знадобилися безцінні архіви з бібліотеки Могилянки. З нотного відділу Конгрегаційної зали я "не вилазив" днями. За п'ять років передивився всі партитури і поголосники, які співали в колишній "Києво-Могилянській академії". В бібліотеці збережено автографи Кошиця, Стеценка. Ось так поступово ми підійшли до творчості флагманів хорового співу. Ішла пошукова робота, до речі, треба її продовжити. Знайдено будинок Веделя, на якому потрібно поставити меморіальну дошку.

— Читавам буде цікаво знати, де цей будинок?

— На Подолі, на розі Братської й Андріївської. Сьогодні це будинок моделей взуття. Ми зробили графологічну експертизу автографів. Я готував усі документи. Вертаємось до репертуару. Найперше, українська національна, класична західна музика. Без Моцарта, Гайдна, Вівальді я, наприклад, не мислю свого репертуару. Йде обов'язково творчість Стеценка, творчість якого перевершує все зроблене до нього. Ми плануємо робити компакт-диск його творів. Усе, що є в українській духовній музиці, близьке нам, але я розумію і потреби сучасності. І в нас вона є. Це і твори Степурка, Козаренка... Наприклад, ораторія "Страсті Ісуса Христа", фрагмент якої ми виконуємо. Отже, репертуар — це ідеологія. Може, комусь хочеться, щоб ми танцювали, підстрибували. Якщо й беруться якісь жарти-твіри, то це переважно українські народні пісні.

— Сподіваюсь, що в "Почайни" та її керівника багато планів на рік, що починається.

— Планів вистачає. Щойно Степурко заніс догмати, які він переклав для оркестру й хору. У квітні має бути прем'єра. Продовжуємо працювати над літургією Стеценка, іншими його творами, плануємо компакт-диск його творів. У нас вийшли компакт-диски "Духовна музика XIII століття", записали Реквієм Моцарта. Це дуже велика робота. Комусь розказати, не повірять. Плани намагаємось реалізовувати. Може, про них не варто й говорити наперед? Але й без перспектив не можна. Я б хотів започаткувати у Володимирському соборі не концертний, а літургійний варіант циклу духовної музики. Думаю, що наш задум підтримає патріарх Філарет. Є бажання проїхати по Україні й показати студентам в регіонах що музику, підтримуючи імідж Києво-Могилянської академії, ідею створення єдиної церкви на Україні.

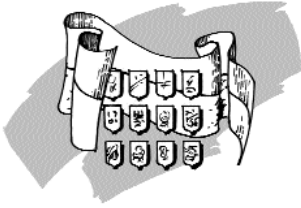
— І грошей?

— Якщо є хороша ідея, то гроші знайти можна. І в цьому контексті хочу сказати, що нам обов'язково треба видати повне зібрання творів Артемія Веделя. Я вже казав: терміново відкрити меморіальну дошку. Під егідою Могилянки доречно було б створити асоціацію студентських хорів України. Оцю хвилю, бажання зробити музику часткою душі людської треба пропагувати і шукати різні методи для цього. Бо душі людей заповнює зовсім інше. Ми повинні підтримати існуючі колективи, допомогти створити нові, спрямувати в репертуарному плані. Думаю, що в Могилянці приживуться театралізовані музичні вечори, які звучали в минулі віки. І все це хочеться зробити до 10-річчя відродження Академії.

Хор як організаційний колектив повинен мати певну кількість людей. Прагнення відійти од цього можна пояснити фінансовими, транспортними проблемами. І тому, крім масштабних хорів "Думка" та "Трембіта", важко назвати ще когось. Тенденція камеризації не властива українській музичній культурі, але ця тенденція є. В "Почайні" співає 140 осіб. І тому цей колектив унікальний з погляду масштабності, звуку, сприйняття й діапазону звучання. Це можуть визнати навіть професіонали.

— Побажаємо Вам ці й інші задуми реалізувати в Новому 2002-му році.

— Дякую.

Це відомі слова Лесі Українки. Отже, стосуються вони й Вінниччини. Не раз мандрувала її шляхами — і щоразу душа тішилася від рідкісної краси цієї землі.

Цього разу дорога проспалася від Тульчина на південний захід — і то були нові враження, від яких замирало серце. Та все по порядку. Отже, Тульчин, перші згадки про який — від 1607 року. Цікаво, що в документі Львівського магістрату 1648 р. містечко згадується під назвою Нестервар. Історики досі не можуть дійти спільної думки про такі незвичну тодішню назву, яка згодом змінилася на Тульчин — теж загадкового походження.

У війні 1648–54 рр. Тульчин було визволено від шляхетського війська повстанцями під керівництвом М. Кривоноса та І. Ганжі. Та врешті за Андрусівським договором місто залишилося під Річчю Посполитою, а невдовзі його загарбала Туреччина — до 1699 року. З другої половини XVIII ст. Тульчин належав польським магнатам Потоцьким. Про це нагадує яскрава пам'ятка, що нині є власністю нашого народу: величний палац, поруч якого був розкішний парк "Хороше" з водограями, альтанками, ставками, мармуровими і бронзовими статуями. Саме місце його розташу-

лася ліпнина та мармурове облицювання стін. У палаці Антополя — психоневрологічна лікарня (між іншим, до людей з особливими потребами тут ставляться з усією відповідальністю). Що нині в палаці Комаргорода — до речі, досить нетипова споруда — не зрозуміло. І там, і там — здичавілі парки, за якими ніхто не доглядає: звичне явище у наших широтах. Саме там уперше побачила величезні ясени, котрі могутньою, ще зеленою, кроною підкреслювали глибину неба. І хоч які красиви на неповторному рельєфі Вінниччини відкривалися очам — наприклад, у Бронниці, понад Дністром, на високій горі — але попереду було справ-

раму, точніше, до Буй-1884 р. відкрив ук-Антонович. Отже, на мена, вапняку, вирізь-ень, люди-авколішки, у, оленя з і стоїть за на рамка з На архео-

логічному з'їзді в Одесі того-таки 1884 р. цей рельєф класифікували як рідкісну пам'ятку монументальної скульптури часів язичництва слов'ян. Щодо часу його створення, то думки істориків розійшлися майже на півтори тисячі років — від початку нової ери й аж до XVI століття! Мистецтвознавець Д. Степовик у книзі "Скарби України" наголошує: цей рельєф — унікальний, подібного немає ніде, його ні з чим порівняти. Упродовж XX ст. про нього згадують у всіх дослідженнях з історії культури східних слов'ян. Чітке зображення оленя, півня й дерева прочитується як символи, що прикрашали язичницький храм. Храм мав наземну та підземні частини, які сполучалися печерами.

Д. Степовик нагадує: 1961 р. український археолог В. Даниленко, який очолював експедицію, що розкопувала територію поблизу рельєфу, спробував розшифрувати текст у рамці. "Аз есмь Миробог жрец Ольгов" — такий був напис глаголицею. Експедиція виявила і прочитала на рештках кам'яних стін інші написи. Там зустрічаються імена язичницьких ідолів Перуна і Хорса, князів Олега та Ігоря. Отже, часові рамки створення рельєфу — період князювання Олега (882—912)? Скульптурний Миробог — найдавніший відомий нам портрет у східнослов'янському мистецтві? Хоч як є, вібруюча аура таємничості оповиває це зображення просто неба. Добре, що місце доглянуте, є частиною Бушанського заповідника. Уявляється: деінде цей рельєф став би місцем паломництва туристів, які з усього світу намагалися б потрапити до унікального місця. Та — не в нас... Воно має особливо охоронятися — від руйнівних сил стихії та й від рук сучасних варварів, які скрізь люблять фіксувати: "Тут був я"...

Південно-західна частина Вінниччини понад Дністром — місце поселень ще з часів палеоліту. Саме біля сіл Лядови, Нагорян, Озаринців існували стоянки первісних мисливців за пізнього палеоліту — 40–13 тисяч років тому. Отже, благословенна земля обжита з давніх-давен.

Людмила ТАРАН

●

РОДОСЛОВ

ШЛЯХ ЛЕМКІВСЬКИХ ЦЕРКОВ

Лінія Керзона розділила нас, лемків, каже історик Андрій Шляхтовський, у двадцять роки умовно на польських і словацьких. Операція "Вісла" — депортувала нас у Крим, Запорізьку область. Але кліматичні умови, навколишнє середовище не дали змоги більшості з нас адаптуватись там, і другою батьківщиною нам стала Галичина. Тут виросли наші діти, внуки, збереглась наша культура, звичаї. Кожні два роки охочі їдуть до столиці Лемківщини — містечка Криниця. В лісі (недалеко від містечка) маємо культурний центр, де проводимо фестивали, "лемківські ватри", відвідуємо села наших дідів-батьків, записуємо фольклор, бо небагато тут лемків, їх більше в Словаччині та Україні.

Цього року в середині літа на зафрахтованому автобусі ми здійснили давню омріяну екскурсію "Відвідини лемківських церков". Майже в лісах, у невеличких містечках стоять дерев'яні старовинні церкви, дуже гармонійні у цьому гірському пейзажі. Більшість давно вже стали костьолами, однак зберегли, на наше відчуття, душу українського храму. Через півстоліття після операції "Вісла" ці храми ремонтуються, реставруються, кілька з них повернули греко-католикам. В Криниці недавно у співпраці з українським архітектором-лемком Григорієм Лібовичем з Тернополя збудовано православну церкву за кошти, які виділяє Європейський союз. Україна не вклала туди ні копійки, хоча щорічно на рівні прем'єр-міністрів Польщі і України в цьому курортному містечку проходять економічні форуми і, звісно, гостей знайомлять з дуже маленькою лемківською громадою, яка доживає віку і з великими потугами утримує музей "Лемківщина" та кілька українських шкіл. Адже це ж не Богом забута земля, а географічне місце великої гілки українського роду, якого знає цивілізований світ Європи. Погляньмо, каже п. Андрій, поляки лише на теренах Галичини відремонтували понад сотню костьолів, недільних шкіл, своїм коштом в Івано-Франківському університеті ім. В. Стефаника відкрили на факультеті "українська філологія" польську філологію, а також польські класи в школі № 14. Зараз поляки старанно відбудовують костьоли в центральній (Лівобережній) Україні, впевнено просуваючись на схід. Є села в Галичині, де проживає 15—20, іноді змішаних, родин, і це дає підставу полякам відреставрувати костьоли, на Лемківщині приблизно така ж ситуація з українцями, але ніхто з держави Україна їм не допомагає. Варто усвідомити, що реставрація і відновлення церков Лемківщини не менш важлива задача, ніж реставрація їх в Галичині чи Києві. Це також наші корені, частка української цивілізації. І дуже важливо, як вона демонструватиме Європі нашу культуру, зрештою, це імідж України. Саме в цьому місці існує Польща української культури. Тим більше потрібна допомога ентузіастам — лемкам і свідомим інтелектуалам Польщі, щоб зберегти і повернути сюди таку оригінальну і єдину Лемківщину. На етнічному фестивалі в нашому місті очікується делегація лемків з Криниці, де вони радо зустрінуться зі своїми братами, а хор "Лемківщина" готує розширену програму, аби разом з гостями показати свою Лемківщину минулого і сьогоdnішнього дня. Успіхів вам, дорогі лемки.

Степан БОЙКО

P. S. У містечку Шаргороді на Вінниччині в 1999 році на реставрацію польської костелу св. Магдалини витрачено 500 тис. злотих, і стільки ж на костюл в м. Вінниця. В обох костюлах є органи, бібліотеки, а служби ведуться польською і українською мовами.

«КРАСА УКРАЇНИ — ПОДІЛЯ...»

вання та масштаби вражають і тепер, хоча споруда, якщо й не втрачена остаточно, то заслуговує на куди кращу долю. Звісно, всі ці зайшли експлуататори добряче визискували наш народ, але нині те, що він створив, може стати предметом його власної гордості, чи не так?

Історія Тульчина багата на яскраві факти, пов'язані з постатями інших культур. Цілий рік тут жив російський полководець Суворов, тут написав свою "Науку перемагати". З 1806 по 1807 рік перебував І. Котляревський. Тульчин посідав значне місце в історії декабристського руху. Бував тут і Ю. Словацький, і О. Пушкін, і наш художник І. Сошенко. Гонти й Залізняка саме в Тульчині провели трагічні останні дні, чекаючи на страту...

Про визначного композитора М. Леонтовича (хто не знає бодай його обробок народних пісень, зокрема "Щедрика" й "Дударика"?), нагадує пам'ятник. Родом він — із цих країв, а загинув за таємничих обставин у домі своїх батьків.

Є в Тульчині красназнавчий музей, є й ентузіаст-красназнавці, як-от В. Святелик, котрий вибирає по архівах матеріали й, по суті, власними силами спробає видати брошури з історії міста. Гарно написав він в одній із них: "Як у краплі води відбивається увесь світ, так в історії Тульчина віддзеркалюється історія всієї Європи". Хоч як крути, а все це завдяки магнатам Потоцьким...

Зізнаюся: нічого не знала про уцілілі садиби та палаці у Антополі й Комаргороді. Власниками двох перших сіл були польські граfi — відповідно Четвертинський і Комар. Коли шляхтянка Косаківська, що володіла маєтком у Мурованих Курилівцях, відмовилася присягнути на вірність Катерині II, її власність було конфісковано й передано тому-таки Комарові (й такі сюжети траплялися серед польської знаті). Нині в пам'ятці архітектури XVIII ст. у Мурованих Курилівцях — школа-інтернат. Палац, звісно, перебудований, але розпочато роботи з відновлення інтер'єру в окремих приміщеннях, де зберег-

жнє диво. І воно відкрилося знову-таки на горі, і знову над Дністром — побіля скельного монастиря с. Лядова.

Співав вітер, "горовий і п'яний" (М. Зеров), ще буйне різнотрав'я горнулося до ніг, а перед зором величний Дністер вигинався могутнім луком, грав плесом проти сонця. Вниз, по той бік, — уже Молдова, і там, і тут, куди сягне зір, — поважні, величні гори із білими вапняковими складками, які нагадують про колишнє праозеро. Подумалося: земля творить мовчазну молитву до неба, й собі праглося помовчати, вслухаючись у вічність. Гори поросли кизилом, що якраз дозрів і обсипався на землю, скумпією з яскравим листям, бруслиною: їм тут привільно й затишно. І скрізь — шматочки кремнію, який так чудово очищає воду.

А що ж сам скельний монастир? Заснований він, за окремими свідченнями, Антонієм Печерським, існує донині. У 1939 році храм, відовбаний у скелі, було зруйновано совітами. Зараз є невелика скельна церква, будувється нова. Дістатися туди на прощу — справа непроста. Але дорога до храму не зростає.

Інший, сказати б, прахрам, абсолютно таємниче свідчення людського генія, не дає спокою своєю загадковістю. Маю на увазі святилище в знаменитій Буші на Ямпільщині. Так, це місце переважно асоціюється з яскравою сторінкою в історії визвольної боротьби українського народу проти польських поневолювачів. Саме тут, у місті-фортеці Брацлавського полку, героїчно тримали оборону проти польської шляхти. У лютому та березні 1654 р. вороги намагалися оволодіти Бушею, але це їм не вдалося. У листопаді цього-таки року 60-тисячне військо знову оточило фортецю. Козаки та місцеве населення мужньо оборонялися. Коли більшість захисників загинули, дружина сотника Завісного Мар'яна, щоб не потрапити в полон, висадила в повітря пороховий льох. М. Старицький увічнив ці героїчні події в драмі "Оборона Буші"

Жорстокість і підступність нішньої виборчої кампанії, про яку так багато говориться і пишеться, не в останню чергу передбачає і своєрідний розбрат серед митців, більшість з яких уже давно визначилася з політичними уподобаннями і заявила про них під час минулих президентських виборів та виборів мера столиці. Отож, артисти вже добре усвідомили свій хлібний пік і від виборів до виборів із нетерпінням чекають на нього. Вибори для них стали справжніми жнивами. Ті, кому пощастило потрапити в "меню" підпрезидентських турів, що підтримали Леоніда Кучму і досі, судячи з усього, не бідують і не шкодують: світить їм усім підтримувати блок "За Єдну", бо після виборів Президента всі вони і заслуженими, і народними званнями нагороджені. Для рейтинговості і кліп-два зняли, — такими на сьогодні є всі ті, хто, як правило, працюють на декількох концертних площадках в один день під фонограму, встигаючи лише припудрити носа та відхекатись. Майже всі вони — з фестивалю "Таврійські ігри", тобто популярні й бажані живими у найвіддаленіших кутках України з цікавою тенденцією до зростання їх ціни пропорційно віддаленості від столиці.

Глибинка, обираючи кандидата до ВР, нині вже намагається зблизити перед виборцями однією-двома зірками, яких виборці могли побачити на телеекрані чи почути по

радіо. Цікавим є той факт, що найдорожчі та найкрутіші стають на прох з регіональними талантами і борються з ними за ласий шматок. Електорат хоче будь-якого, але stolичного харчу, відвідин концерту, який би підтвердив його правильний вибір, а кандидати пильно стежать за рейтингом зірок і визначаються з фінансами, якими доведеться поділитися з ними, на популярності яких вони матимуть шанс вибратися з ос-

багаті люди, які хочуть вкладати свої гроші у культурологічні проекти — лунає з екрану телевізора, а на екрані директор славнозвісного ужгородського банку, котрий має все, крім депутатської недоторканності, за яку ладен за свої кровні відремонтувати і храм, що розвалився. Отож і артистам, і храмам, і народу хліба та видовищ перепалає сторицею, щоб забулися і прокинулися перед фактом, який свідчить про те,

не від спогадів про участь у турне, що проводили "Таврійські ігри" під час виборів "меншого серед зол", нині діючого Президента. Журналісти, артисти відвідали декілька міст Західного регіону під патронатом Президента, якого вищі сили вирішили залишити при владі. Особливої агітаційної роботи як такої не було, все було якось тихо і зрозуміло — проти комуністів і за того, хто за час свого правління однозначним

АРТИСТИ І ВИБОРИ

ненка та йому гідних. "Наша Україна" є, але якось не просто її підтримати таким артистам як Тарас. Іншим просто відмовили. А хотілося політичного драйву — і "Кому вниз", і ще десятки свідомих українських гуртів, яким совість та політична свідомість не дозволяють брати гроші не у своїх та з брудних рук. Для окраси процесу оргкомітет Віктора Ющенка, який б'ється за тих арти-

ХТО МУЗИКУ ЗАМОВЛЯЄ...?

тогидної провінції — у столицю. З Наталкою Могилевською чи Анні Лорак? З Олександром Пономаревим чи Віктором Павликом? Чи з усіма разом? Але без них уже на сьогодні світла перспектива у народних обранців не вимальовується. Такі часи настали і в Україні, яка роками вивчала європейські технології виборчих кампаній та й в Америці придивлялася до всього, що стосується успіхів на виборах усіх рівнів.

До американського рівня, який передбачає витрати на шоу-програми, що сягають мільярдів доларів, нам, зрозуміло, далеко. А от європейський досвід у міні-фінансовому варіанті практикується досить потужно, — навчилися робити т. зв. "цивілізовані" вибори й ми. "У нас є

що до влади і до "єди" прийшли ті, кому потрібна просто легалізація, а ще — цинічна відверта заява про те, що за всіма технологічними ознаками вибори відбулися на високому європейському рівні.

Трапляються на нашій Україні і просто дивні речі. Є, звичайно, патріоти, політично свідомі та національноідентичні особистості й серед артистів. Їх можна розділити на дві категорії — тих, хто за визначенням високих експертів бузнівсько-чайківсько-кацманівського розуму є "невостребованими", тобто не рейтинговими за критеріями їх оцінки і тих, хто намагається довести свою "востребованість", даючи згоду на участь у виборі меншого серед зол. Така думка з'явилася у ме-

тираном і диктатором не став. Одним словом — малиновий тур артистів очолив Тарас Петриненко. Інтелігентний, стриманий, той, хто своєю присутністю завжди створює атмосферу захищеності та впевненості у собі. І хто ж його смикав за язика, коли у Тернополі, під час зустрічі з представниками місцевої адміністрації, він зненацька відверто заявив, що поїхав саме тому, що і вибору ми не маємо, але, коли б у списку кандидатів був Віктор Ющенко, то це і був би той його останній вибір. Бідний, заполітизований Тарас. Ледве і не без провокацій спромігся провести свій сольний концерт, який і резонансу гідного не мав, і проблем додав чимало. І от, здається, настав час Тараса Петри-

учасників передвиборчої агітації блоку, бо на всі запитання з оргкомітету лунали, проціджені кризь зуби, лаконічні відповіді: "Ви з якої організації?.." Слова "редакція газети..., журналіст..." на представників оргкомітету враження не справляли. Зауваження про те, що європейська технологія виборчої кампанії передбачає піар-артистичні трюки і інформація про артистів, які беруть участь у виборчій кампанії, не є таємною, позитивних результатів не дали. Невідомо коли, таємно і у невідомому напрямку вирушили ті, хто зголосився підтримати "Нашу Україну" "Не словом, а ділом!" І в пику тим, хто музику замовляє під жирний обід і хмільну вечерю.

● Лариса БЕЗСМЕРТНА

ЛЮБОВ ДО ДІТЕЙ НЕ ПІДРОБИШ

Абабагаламагнуті — це ті, у кого реакція на появу дитячої книги є. Вони — давно не діти, хоча саме дитяче сприйняття того чи іншого продукту чи явища може служити найвищим критерієм оцінки. Діти фільтрують, керуючись інтуїцією, тобто підкоряючись природі та імітуючи її стиль. Дорослі ж — навпаки, прагнуть вирватися з обіймів природи і висловити своє особливе, індивідуальне ставлення до всього, іноді навіть не помічаючи того, що навколо існують "губки", тобто діти, які всотують усе краще і найгірше. Виховати дитину, читаючи їй моралі про мораль і норми поведінки, неможливо, коли моралізатори не керуються у житті та побуті принципами доброчинності. Найпершим харчем для дитячого розуму є поведінка та справи батьків і близьких, які свідомо чи мимоволі для дитини є прикладом.

Такою можна визначити проект директора видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" Івана Малковича "Міні-диво". Що думалося і мріялося Іванові у дитинстві?

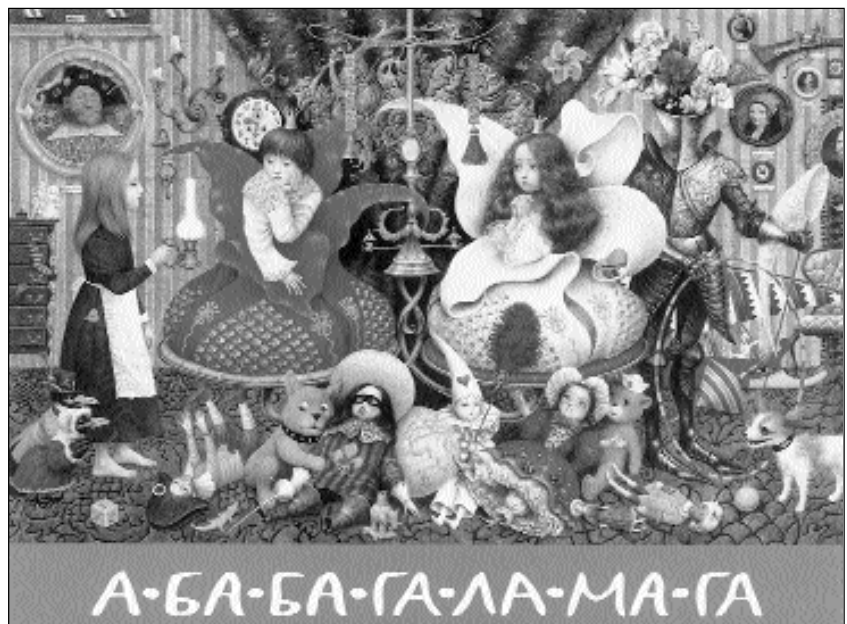
Чи добрим, чи нещасним було воно — не має значення. Добротою освячена книговидавнича справа — це результат високої моралі людини, яка сьогодні дбає про майбутнє. Серед безлічі позитивних відгуків (негативних — просто немає) зафіксовано цікаву пропозицію: "вважаю, що ці малюнки треба виставити замість рекламних щитів у центрі Києва. "Скільки света і радості" — відгук (мовою оригіналу) свідчить про враження різних верств населення. "Прийшли дорослими, а вийшли дітьми" — кажуть і таке. Тобто "абабагаламагнуті" після знайомства з книгами, що видає "дивак" Іван Малкович — збільшуються. Простіше і переконливіше: "якщо

Та найцікавіше — той факт, що абабагаламагівські книги читають як діти, так і дорослі. Батьки не менш захоплено реагують на їх появу. Наведу лише декілька прикладів: редактор відділу культури газети "Україна молоді" Валентина Клименко може процитувати чи розповісти не один віршик із книги "Мої улюблені вірші та пісні" та й з інших книжечок. "Я просто знаю всі вірші з цих книжок напам'ять, — каже вона. — Спочатку читаю їх сама, а вже тоді синові Богдану. А ще для кращого засвоєння матеріалу ми купили касетку, яку видали "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", і дуже любимо її слухати разом.

Насправді, показник любові до дітей, про який так люблять говорити всі, найяскравіше проявляється тоді, коли люди дбають про дітей і люблять їх, випускаючи такі книжки. Мені подобається їх повага, професійна повага до дітей. Коли таку книгу бачить доросла людина, то вона розуміє: всі деталі, що характеризують видання — високопрофесійні. Коли ж ці книги потрапляють до рук дитини, то перша її реакція — захват!

Важливим моментом дизайнерської роботи є глибоко-національне і водночас сучасне подання ілюстрацій. Дитина у свій візуальний світ впускає кожну деталь малюнка, її свідомість активно фіксує їх, а в результаті й формується світогляд, усвідомленні своїх, національних витоку. Я колись подарувала синові співачки Жанни Боднарук книжку. Однією з героїнь казки була Баба Яга. Хлопчик, побачивши малюнок, надовго відмовився од цієї книги... А в книжках видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" ви не знайдете ілюстрацій, які могли б викликати у дитини подібну реакцію. Всі герої казок — добрі. Навіть негативні персонажі мають особливе, позитивне відтворення. У цьому і полягає повага до дитини, розуміння її світовідчуття і світосприйняття".

Д.С.

Це стосовно родинного виховання, яке може бути прикладом для формування моралі у суспільстві. І що б не говорили стосовно проблем виховання — найефективнішим методом є конкретні справи.

У жодному з конкурсів досі не існує номінації "Справа року", яка, як правило, є результатом справи жит-

книга буде гарна, щоб дитина власноруч вибрала саме її, то відпаде багато прикрих, здебільшого надуманих проблем..." Ставлення до книги — це підвалини духовного, культурного виховання дитини. Книга приворожує, зачаровує душу дитини, коли вона — добра, і водночас спроможна налякати, відсахнути.

Фото Оксани ЦЕАЦУРИ

ВЕСНА У ЛЮТОМУ І ОСОБЛИВИЙ СТАН ДУШІ

Середина лютого, день святого Валентина, який дарує закоханим благословення і надію, рятує від нудьги і править бал сердечний. "Вечірню для закоханих" почалося це свято у Києві, в одному з найбільших концертних залів — Палац спорту перетворився у чи то конкурс краси і моди, чи то конкурс усмішок, чи пригук для закоханих, які цілувалися відверто, бо до цього їх ще й заохочували ведучий вечірки МСі Юрась та музиканти. От лише конкурсу поцілунків не було, хоча дискотека перетворилася на танці цілувальників, яких і привело на цей вечір бажання проявити свої почуття.

Закохані — явище природне та стріли амура не завжди вражають лише молоді серця. Підтвердженням тому була присутність людей різного віку, адже кохання — це продовження життя, а танці — це саме життя.

Дискотеку такого масштабу, на яку б зібралися шанувальники сучасної української музики, влаштовують не щодня. Це — подарунок для закоханих від київської держадміністрації, управління у справах сім'ї та молоді та мистецької агенції "АРТ-ВЕЛЕС". І, звичайно, ж гуртів — "Потужні дівчата" (лауреати фестивалю "Червона рута"), "Плач Єремії", що почали свій виступ піснею "А вона...", яка стала вже своєрідним гімном молоді 90-х і яку, як з'ясувалося на вечірці, знають всі молоді і небайдужі, що заспівали разом із Тарасом Чубаєм.

З "Мандрами" у світ любові завітали всі присутні в залі, зненацька

потрапивши на музичний бунт "Гайдамак", які фактично вперше презентували свій новий проект велелюдній аудиторії новим звучанням і високим гайдамацьким драйвом.

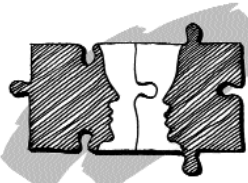
"Тартак" з солістом Сашком Положинським, якого молоді добре знає як популярного телеведучого музичних програм і ведучого фестивалів та конкурсів, молоді представляти не варто. Зал вибухнув хвилею позитивної енергії і завісав до безстамі.

І що вже розповідати про "ТНМК" ("Танок на майдані Конго") виступи якого збирають стадіони шанувальників в усіх регіонах України і за її межами. Бажаючих потанцювати модних реп-танців у залі виявилось чимало і закінчилося все добре, бо ті, хто прийшов на вечірку просто розважитись, повернулися з неї закоханими і надовго запам'ятають той вечір, що подарував кожному, хто без пари, його половинку, з котрою вже наступного року можна прийти на вечірку для закоханих лише удвох.

Хіба це не подарунок для молоді, яка вже протягом багатьох років просто звикла до свята Святого Валентина, що не боїться перешкод у пошуках сімейного щастя.

На святі для закоханих побували
Лесьа САМІЙЛЕНКО
та Оксана ЦЕАЦУРА

●

Постійно хочеться розповісти вам, шановні читачі, про події веселі і приклади оптимістичні. На жаль, не до веселощів, бо мусимо виводити на світ Божий факти і дійових осіб, які цей світ намагаються спалити, а нашу Україну занепасти.

“...ДОВЕДЕТЬСЯ ВІДПОВІДАТИ ЗА БРЕХНЮ...”

Інформація Бі-Бі-Сі з Лондона була лакомічною:

Суд у справі звинувачення депутата Верховної Ради України Віктора Жердицького, що мав закінчитися у грудні 2001 року у Гільдесгаймі (ФРН), триватиме, принаймні, до середини весни 2002 року. Як повідомляє з Німеччини Валентина Писанська, підсудний вважає, що зволікання є вигідним як для його політичних союзників, так і для опонентів, і пов'язане, зокрема, з наступними виборами до українського парламенту.

Сам В. Жердицький, який вважає, що цю справу проти нього сфабриковано, заявив, що німецька прокуратура виконує замовлення української Генеральної прокуратури: **“Вороги бояться виправдального вироку, бо тоді доведеться відповідати за брехню і наклепи...”**

До цього можна додати, що ЦВК України зареєструвала В. Жердицького кандидатом у народні депутати по 75 виборчому округу (м. Рахів) і багато хто не має сумніву, що він буде обраний до нового складу парламенту.

У 1995 році банк, очолюваний В. Жердицьким, входив до п'ятірки найбільш авторитетних і надійних з 229 фінансових установ України, а сам керівник — молодий, енергійний, чудовий фахівець і патріот незалежної держави — не приховував своїх національно-демократичних переконань.

Власне, саме ці якості В. Жердицького, бездоганна репутація очолюваної ним установи, яка першою пройшла міжнародний аудит, вплинули на рішення доручити “Градобанку” проводити платіжні операції з грошима, наданими німецькою стороною, для виплат колишнім оstarбайтерам.

...11 жовтня 2000 року в Ганновері, при спробі, як повідомляла преса, зняти з банківського рахунку 50 тисяч доларів США, німецькою поліцією було затримано В. Жердицького, а в липні 2001 року, у Франкфурті-на-Майні, його ділового партнера — Ігоря Діденка, колишнього виконавця обов'язків президента компанії “Нафтогаз України”.

Суд федеральної землі Нижня Саксонія, який, після пунктуального німецького слідства, розглядає справу впродовж майже півроку, звинувачує В. Жердицького “в нецільовому використанні та присвоєнні чотирьох мільйонів марок, узятих з грошей, які мали виплачуватися оstarбайтерам”.

І. Діденку інкримінують оформлення кредитної угоди, в яку закладено заздалегідь неправдиві дані. Кредит на суму 4 млн. німецьких марок надано німецькій фірмі “Пайна”, як записано в угоді, — “...на розвиток виробництва”. Саме в цьому німецька сторона

Віктор ЖЕРДИЦЬКИЙ У НІМЕЦЬКОМУ СУДІ ЗВИНУВАЧУЄ КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ

вбачає порушення закону. Адже “Пайна” нічого не виробляє. Крім того, вказана сума кредитованих грошей зникла з рахунку цієї фірми у невідомому напрямку і досі не знайдена.

Як вважає спікер Верховного Суду землі Нижня Саксонія Бургард Мумм, В. Жердицькому, в разі доведення його вини, згідно з Кодексом бундесреспубліки, загрожує позбавлення волі на п'ять років, або грошовий штраф...

Моя журналістська доля розпорядилася так, що мав можливість спостерігати певні епізоди і результати діяльності В. Жердицького (у тому числі “наїзди” на нього і очолюваний ним банк), був присутнім у судах, вивчав сотні документів, якими обростали справи (а простіше сказати — афери), організовані корумпованою владою, навколо “Градобанку” і його керівника.

СПРАВА “АНТАРКТИКИ”

Скажіть, поклавши руку на серце: чи у нас, в Україні, можна вірити в те, що суд винесе справедливий вирок, якщо у справі фігурують великі гроші і інтереси впливових осіб? Чи багато можете навести прикладів, коли правда брала гору?

Зрештою, ось вам ще одна абсолютно правдива історія, удокументована в численних інстанціях.

Згідно з кредитною угодою від 22.08.95, Чорноморське рибпромислове виробниче орендне підприємство “Антарктика” (м. Одеса, вул. Єкатерининська, 17), як позичальник, **мало отримати** від АТ “Градобанк” у Києві 5 млн. доларів США на ведення виробничо-комерційної діяльності. Це правда.

Природно, що кредит забезпечувався договором застави від 27.08.95, у якому: **“Заставаодавець (“Антарктика”) засвідчує, що кораблі “Капітан Соляник” та “Капітан Буга” є власністю заставодавця, не продані, під арештом та заставою не знаходяться”**. Підписами і печатками сторін було засвідчено, що договір про заставу і кредитна угода **“є невід’ємними частинами договору”** і що **“банк має право припинити надання кредиту у випадку порушення позичальником умов даної угоди, а також у випадках, якщо кредит з різних причин виявиться незабезпеченим або в інших випадках при порушенні позичальником умов даної угоди.”**(віділення моє — Є.Г.)

Для отримання зазначеної суми “Антарктика”, згідно із вказаною угодою, повинна була: а) застрахувати судна “Капітан Буга” та “Капітан Соляник” у страховій компанії “Lloyd's”; б) передати в “Градобанк” оригінали страхових полісів; в) надати банку коверноту від “Lloyd's” про розподіл страхової суми; г) представити довідки від капітанів портів приписки цих суден про те, що ці кораблі не продано, не закладено і не знаходяться під арештом.

У разі виконання всіх зазначених умов, кредитна угода набирала чинності, а “Антарктика” отримувала кредит на суму 5 млн. дол. США. **В разі виконання.**

Але виконання умов почало якось дивно затягуватися. Спочатку “Антарктика” чомусь не надала банку оригіналів страхових полісів. Потім раптом з'явилися документи про те, що ці судна застраховано не в “Lloyd's”, а в “Black sea and Baltik”, яка, як потім виявилось, не має жодного відношення до британської “Lloyd's”, а є дочірнім підприємством російської компанії “Інгосстрах”.

Далі з'являється ковернота, але без отого головного розділу, де якраз має розподілятися страхова відповідальність. До того ж, позичальник, у порушення існуючого порядку, чомусь оформлює нотаріальне засвідчення договору про заставу суден не за місцем їхньої

реєстрації у порту Іллічівськ, а далеко від моря, у зовсім іншому адміністративному районі.

Тоді банк починає розмотувати клубочок цих дивних невідповідностей. З'ясувалося, що обидва судна, які фігурували у договорі, ще за 5 місяців перед тим (з 28.03.95) — між іншим, за участі Фонду державного майна — згідно з договором купівлі-продажу, були передані “Антарктикою” у власність українсько-кіпрської компанії “Капітан”. З'ясувалося, що в державному реєстрі Іллічівського порту немає судна “Капітан Соляник” під № 52 (як про це зазначено в договорі про заставу), натомість є таке судно під №60. Тобто “Антарктика” заставляла в “Градобанку” порожнє місце від корабля.

Далі з'ясувалося, що в страховій коверноті фігурує не “Капітан Буга”, а “Капітан Бугар”, який не має жодного відношення до договору про заставу. До того ж, страхова компанія “Інкомрезерв” повідомила банк листом від 17.05.96 про те, що не страхувала суден, вказаних у договорі і кредитній угоді, а отже представлені “Антарктикою” документи — це, по народному кажучи, звичайна “липа”.

З'ясувалося також, що в Одесі зареєстровано три (!) “Антарктики” за різними адресами, але жодна з них не збігається з реквізитами, зазначеними в кредитній угоді і договорі про заставу, а графологічна експертиза виявила невідповідність деяких підписів.

З'явилось ще кілька пікантних подробиць. Зокрема й така: 03.08.95 (тобто за 20 днів до підписання кредитної угоди в Києві) ОП “Антарктика” підписує в Лондоні Агентську угоду, в котрій зобов'язується за символічні послуги перерахувати кіпрській компанії “Comlink Shipping Co LTD”... знайомі нам 5 млн. дол. США.

Спливли на поверхню й інші цікаві факти, які свідчили про нещирість намірів позичальника. Словом, АТ “Градобанк” оцінює ризик кредитування в цій ситуації, як надмірний і, захищаючи права та інтереси своїх акціонерів, а також спираючись на ряд переконливих фактів порушень з боку позичальника і неви-

українську Україну її нинішнє керівництво, м'яко кажучи, не розбудовує. Нафтопереробні, хімічні, металургійні, машинобудівні заводи, нафто- та газодобувні й енергопостачальні підприємства і цілі компанії, фабрики легкої та харчової промисловості, засоби масової інформації, фінансові установи тощо, навіть національні святині, як ось, наприклад, Києво-Печерська Лавра (!) — тихою сапою, в облудний спосіб, нинішня влада розпродує і роздає закордонним власникам. Розшматовують Україну!

Ясно, що першим етапом успіху такого “державотворення” є “нейтралізація” (а часом і ліквідація) власників українських, як от, наприклад, у справі навколо ВАТ “Миколаївцемент” Львівської області (далі — “МЦ”).

Як відомо, кожен банк (зокрема й акціонерний “Градобанк”) — це не тільки суто фінансова установа, а й суб'єкт господарювання, який забезпечує надійність і стабільність своїх позицій за рахунок участі у прибуткових капіталовкладеннях, програмах фінансування, інвестування тощо.

Тому цілком логічно, що у червні 1996 року, згідно із затвердженням Фондом держмайна планом приватизації “МЦ”, власниками акцій цементовні “МЦ”, яка продукувала до 60% обсягу потреб України, стали: трудовий колектив заводу — 7%, “Градобанк” — 11%, “Хорда ЛТД” — 30%, інші, переважно клієнти “Градобанку” — 11%, французька транснаціональна корпорація “Лафарж” — 13%. Ще 28% Фонд держмайна мав виставити на конкурсний комерційний продаж.

Здавалося б, все нормально: вітчизняна фінансова установа, разом із виробничниками, вкладає гроші вітчизняних акціонерів у розвиток вітчизняної цементної промисловості. Жодних претензій, бо все відкрито, все згідно із законом і закликами про підтримку вітчизняних інтересів. І саме після цього починають розкручуватися події, які мають вже мало спільного як із підтримкою вітчизняних інтересів, так і законом.

30–31 січня 1997 року в Парижі, під час переговорів президентів Л. Кучми і Ж. Шира-

Малюнок Є. Голибарда

конання умов надання кредиту, вирішив цей кредит не надавати.

Тоді “Антарктика” подала до суду на банк. Довелося бути присутнім на засіданні Вищого Арбітражного Суду України, коли розглядалася ця унікальна справа. Унікальна не своєю очевидністю, а рішенням, яке прийняв цей суд. Суд зобов'язав банк сплатити “Антарктиці” вказаний кредит! Більше того, Арбітражна колегія підтвердила стягнення з банку на користь “Антарктики” майже півмільйона доларів (!) пені за несвоєчасне надання кредиту, а також прийняла ухвалу про надання кредиту у формі... примусового стягнення (!)

Для банку це був удар нижче пояса, після якого і морально, і матеріально було вже важко вести нормальну роботу з клієнтурою.

“...ЧЕРЕЗ КЕРІВНИКА ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ...”

було досягнуто домовленості про участь ТНК “Лафарж” в приватизації “МЦ”. Через місяць Л. Кучма особисто відвідав цементовню “МЦ”. Одразу по тому з'являється урядове доручення від 03.03.97 № 87-ск-96, де в п. 9 доручено Фонду держмайна розглянути звернення керівництва Франції щодо участі фірми “Лафарж” у приватизації Миколаївської цементовні. А п. 2 цього ж доручення призначено віцепрем'єра С. Тигіпка головою комісії, яка має забезпечити участь французького капіталу в приватизації українських високоліквідних підприємств.

Події прискорюються. Фонд держмайна за підписом В. Ланового, не зважаючи на протести вітчизняних виробників (зокрема, “Укрцементу”), змінює план розміщення акцій, С. Тигіпка виносить ці зміни на розгляд (читай: затвердження) Кабміну, а щоб прискорення ще більше прискорити, стартову ціну

Десять років незалежності — це десять років спекуляцій навколо проблеми енергоносіїв. Це практично щорічне “викручування рук” України з боку Росії (не без активної допомоги номенклатурних колаборантів в Україні) щодо постачання російського газу, маніпулювання газовим краном в політичних інтересах Кремля. Між тим, з позицій оцінки наявних в Україні покладів, ніякої проблеми газу у нас не може бути взагалі.

ЗГВАЛТУВАЛИ І ЗАСЕКРЕТИЛИ

У 50-ті роки вже минулого ХХ ст. Україна була чи не найбільшим у світі постачальником газу. За рішенням совєцького (московського) керівництва від 25.02.1956 р., у рекордно короткі терміни було побудовано магістральні газопроводи з Дашавського газового родовища на Прикарпатті до Мінська і Ленінграда з відгалуженням на Вільнюс і Ригу, а також з української Шебелінки на Курськ, Брянськ, Орел, Москву.

Тоді видобуток газу в Україні зростав небаченими темпами (млрд. кубічних метрів на рік): 1950 р. — 1,5; 1960 р. — 14,3; 1970 р. — 60,9.

Розробка газових промислів здійснювалася поспіхом і не оглядаючись. В експлуатацію вводилися лише великі, легкодоступні родовища. Пік видобутку газу припав на 1973 — 1977 рр., коли щороку в Україні видобувалося понад 68 млрд. кубометрів газу, тобто майже вчетверо більше, ніж споживалося на той час в УРСР, яка працювала на всю промисловість СРСР.

Далі — гірше. У 80-х роках, за ініціативою Газпрому СРСР, значну кількість підприємств в Україні — машинобудування, будівельних матеріалів, хімічної промисловості, металургії, електростанцій — було переведено на газ і їх частка в обсязі споживання досягає 64,6 %. В результаті на початку 90-х років обсяг споживання збільшується вчетверо й Україна виходить на друге місце в світі за кількістю споживання газу на одного мешканця країни, а за обсягом імпорту — на перше місце.

Хижацьке використання Московією українських ресурсів і затягування України в енергетичну залежність від Росії супроводжувалося потужним інформаційно-пропагандистським пресом, із застосуванням авторитетних “світил” науки, особливо з ядерної фізики.

Прибічники московської школи атомної енергетики, на чолі з президентом АН СРСР акад. А. П. Александровим, на численних конференціях переконували українських учених, що раціональна енергетична перспектива України — в ядерних реакторах. Про те, що конструкція пропонованих реакторів мала за головну мету — виробництво не електроенергії, а плутонію для ядерних боезарядів, говорити було “не прийнято”.

Водночас, Держплан СРСР різко зменшив фінансування на геологічну розвідку енергоносіїв в Україні.

Незважаючи на всі фінансові, пропагандистські й організаційно-технологічні заходи, об’єктивний факт наявності в Україні значних покладів газу неможливо було приховати ще за часів СРСР. Адже в кожному нафтогазоносному районі експлуатувалися лише великі поверхневі родовища, відкриті, як правило, на початкових етапах пошукових робіт.

На подальших стадіях розвідки геологи знаходять багато середніх і дрібних джерел, власне за рахунок яких, головним чином, зростають і реєструються нові запаси. Крім того, деякі нововідкриті родовища суворо засекречувалися, як наприклад, багатющі нафтогазові поклади на південь від Одеси.

У результаті складалася парадоксальна (на перший погляд) ситуація: видобуток газу катастрофічно зменшувався, а його запаси зростали (млрд. кубометрів):

Рік	Видобуток	Запаси
1975	68,35	952,4
1994	18,70	1172,0
2000	~ 20,00	1230,6

Отже, навіть уже відкриті родовища природного газу, за нинішніх обсягів споживання, цілком самодостатні й можуть забезпечити наші потреби впродовж п’ятнадцяти років. Але це лише крапля в морі геологічних можливостей України.

СКІЛЬКИ СВЕРДЛИМО, СТІЛЬКИ Й ЗНАХОДИМО

Світова геологічна наука і практика (а українська і погодні) давно дотримується простої тези: обсяг видобутку з розвіданих родовищ є тим більшим, чим більший обсяг пошукового буріння, тобто кількість і глибина свердловин.

Зрештою, про це переконливо свідчать графіки: доки темпи зростання пошуково-розвідального буріння випереджали видобуток газу і нафти, доти й зростали темпи видобутку цих енергетичних копалин. В 60-ті роки, за вказівкою Москви, обсяги закладки свердловин в Україні було різко зменшено, а отже, зменшився й видобуток.

Натомість, обсяги розвідувального буріння в Росії (Західний Сибір) було збільшено в 8,5 разів, що й призвело до піднесення Тюменської нафтогазоносною провінції на світовий рівень розвитку. До речі, це

НАМ НЕ ПОТРІБЕН ГАЗ ІЗ РОСІЇ!

досягнуто за рахунок 600 тисяч українців, які змушені були шукати собі роботу в болотах Тюмені.

Після 1996 року обсяги розвідувального буріння в Україні знову починають поступово зростати, що одразу позначилося на збільшенні видобутку газу.

Можливо, наші нащадки краще розберуться в причинах спаду вітчизняного газовидобутку (чи з дурної голови, чи зі злого умыслу), але фактом є, що автори Національної програми “Нафта і газ України до 2010 року” (Постанова Кабміну України від 17.02.1995 р., № 125) заклали в неї таке фундаментальне положення, як обов’язкові імпорتنі поставки природного газу з Росії протягом 10 років обсягом 50 млрд. кубометрів щорічно, за ціною менше 12 доларів США за 1000 кубометрів газу. Як підсумок — припинено розвиток і зруйновано власну газовидобувну галузь України через її, начебто, нерентабельність.

Натомість Росія невдовзі підняла ціну газу до рівня світових цін (близько 80 доларів за 1000 кубометрів), внаслідок чого Україна потрапила у скрутне становище, що фактично загрожує суверенітету нашої держави.

За даними “Брітш Петроліум-Амоко”, розвідані запаси газу в Україні становлять близько 1 % від світових, тоді як територія — 0,3 % від суходолу планети. Таким чином, потенціал України за ресурсами газу майже втричі перевищує середньосвітовий, займаючи третє місце в Європі після Нідерландів і Норвегії.

Запаси газу у Великій Британії становлять 67,8 % від українських, але річний видобуток там в 5 разів більший — 99,6 млрд. кубометрів. США мають запаси газу в 4 рази більші за українські, але щорічно видобувають у 32 рази більше, ніж Україна.

За різними оцінками фахівців, видобуток газу в Україні протягом 3—4 років можна збільшити до 100,9—147,4 млрд. кубометрів на рік і повністю перейти на самодостатню забезпечення.

На підставі чого таке переконання? Унікальне геологічне явище — газові викиди метану з дна Чорного моря було відкрито експедицією Інституту біології південних морів ще у 1989 — 1991 рр. Явище настільки очевидне, що в районі острова Зміїний викиди метану сягають поверхні води і море тут “кипить”.

Цикл досліджень, виконаних упродовж останніх 20 років на Чор-

ному морі українськими, румунськими, американськими геологами (зокрема, з борту дослідницького судна “Гломар Челленджер” пробурено свердловину на 1073 метри нижче морського дна в місці, де глибина морського дна сягає 2115 метрів), виявив надзвичайно високу загазованість донних порід метаном.

За попередніми оцінками спеціалістів, чорноморський шельф приховує нафти і газу більше, ніж Каспій чи Північне море. Крім того, у придонних шарах Чорного моря нагромадилося величезне поле газогідратів.

Що таке газогідрати? Це сполуки включення, що утворюються в результаті проникнення газу в порожнини кристалів води за певних термодинамічних умов. Гідрат метану на вигляд схожий на спресований сніг. Утворюється при температурі плюс 8 градусів за Цельсієм і тиску близько 60 атмосфер, тобто, для умов Чорного моря — на глибинах понад 600 м. За попередніми даними, у Чорному морі зосереджено не менше 25 трлн. кубометрів газогідратів.

Постанову “Про пошуки газогідратної сировини в Чорному морі” Кабмін України прийняв ще 22.11.1993 р., проте в подальшому “не знайшли можливим забезпечити” виконання цих добрих намірів відповідними коштами. Воно й зрозуміло, адже керівництво України (на відміну, наприклад, від уряду Німеччини, який прийняв рішення про закриття всіх атомних станцій) більше піклується про добудову ядерних блоків на атомних електростанціях.

ГАЗ — НЕ ШИЛО, АЛЕ ВИЛАЗИТЬ

Тим часом, лише один Голіцинський нафтогазоносний район між Одесою і Євпаторією, як свідчать звіти геологічних експедицій, цілком “тягне” на новий Баку; особливо Голіцинське, Шмітовське та Архангельське родовища, де глибина моря не перевищує 50 метрів, а отже, не потребує застосування великих буродобувних платформ. Перспективними є також Стрілкове, Морське та Північно-Керченське родовища Азовського моря (дно — на глибині до 13 метрів).

У місцевій пресі (зокрема, в газеті Донецька і Краматорська) не раз публікувались інформації про величезну газозоносну провінцію в так званому “Лиманському трикутнику”: Слав’янськ-Старобельськ-Луганськ, чий запаси природного газу оцінюються феноменальною цифрою в сотні трильйонів кубометрів.

Щоб перевірити бодай побіжно достовірність цих повідомлень, один з авторів цієї статті особисто побував минулого року в “трикутнику”, а точніше — на місці розташування Дробишівського газоконденсатного родовища, що в п’ятнадцяти кілометрах на північ від міста Красний Лиман Донецької області.

Зацітуємо лише один документ: “У підсумку буріння пошукової свердловини № 1 (східний блок) з горизонту № 7 в інтервалі глибин 3595—3650 метрів отримано промисловий потік газу продуктивністю 80 000 кубічних метрів на добу... Сумарні запаси родовища... становлять 9 млрд. кубометрів газу”.

Ми сфотографували законсервовану свердловину, а далі, за лісопосадкою — ще й діючу, про яку тут не прийнято говорити як про існуючу. Коли ж попросили пояснень у ви-

соких кабінетах, нам натякнули на те, що така цікавість може нам багато коштувати і мати небажані наслідки...

Спроби створення за ініціативою місцевих фахівців і підприємців Донецької області газодобувної галузі на базі відкритих геологами родовищ були різко негативно сприйняті в Києві, де високі адміністратори тримають монополію на право вирішувати не тільки те, які поклади і скільки має наша країна, а й кому

Фото Євгена Ґолибарда

Законсервована свердловина на Дробишівському родовищі

можна дозволити підприємницьку діяльність у цій галузі (читай: кому надати право отримувати прибутки й ділитися).

Як розповів нам у Краматорську Олександр Чепелєв — генеральний директор спеціально створеного для видобутку газу підприємства “Уралмаш-Лиман”, у столичних кабінетах фактично заблокували нормальний розвиток Дробишівського родовища, незважаючи на те, що, згідно з розрахунками, “вже через 2,5 роки висококondиційний газ родовища (90,2 % метану) повністю окупить усі капітальні й експлуатаційні витрати, а з отриманих прибутків забезпечить введення нових свердловин”.

ОЦІНКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

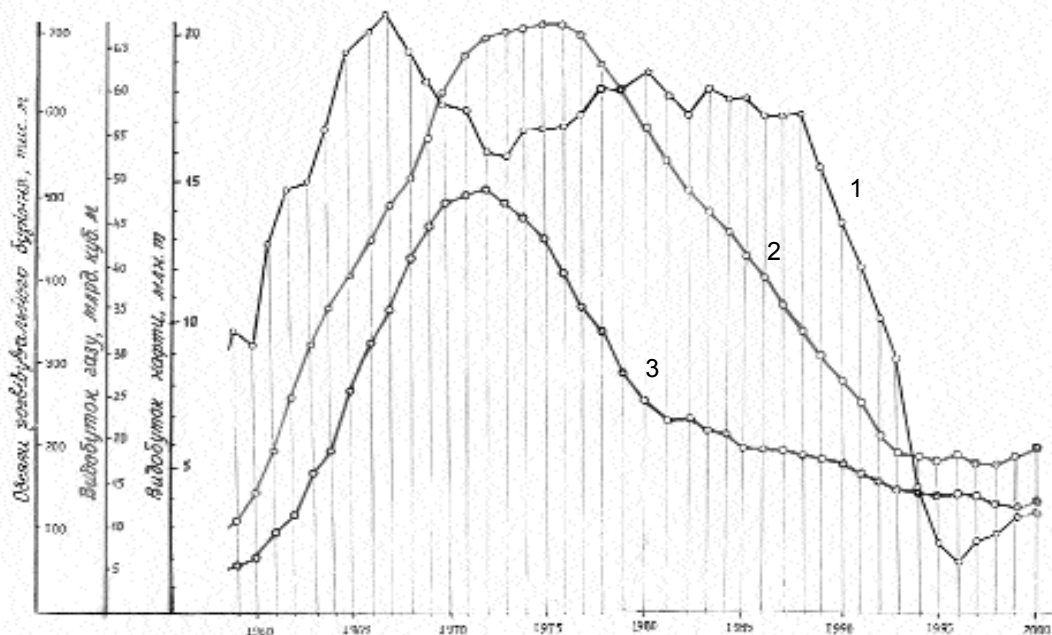
Україна, у межах своєї території, має три сфери покладів природного газу. По-перше, надра суходолу; особливо багатою є східна нафтогазоносна провінція, розташована широким пасмом на теренах Харківської, Донецької і Луганської областей. По-друге, родовища азово-чорноморського шельфу. По-третє, газогідрати Чорного моря.

Отже, навіть за дуже приблизними оцінками, покладів природного газу в Україні за нинішніх обсягів споживання вистачить на сотні років. У чому ж тоді проблема?

Проблема — у відсутності (як нині модно висловлюватися, ховаючись від персональної відповідальності) політичної волі. А простіше кажучи — у пануванні в Україні антиукраїнської (а точніше — проросійської) влади. Саме через це ніяк не добудовується нафтовий термінал під Одесою, так само гальмується будівництво трубопроводу Одеса-Броди, постійно поновлюються конфлікти навколо постачання газу з Росії і Туркменістану, періодично роздуваються чутки про крадіжки російських енергоносіїв з магістральних трубопроводів, що проходять на території України тощо.

Говорити (а тим більше — писати) про те, що Україна має можливість стати енергетично незалежною, спираючись на власні поклади, у нас “не прийнято”, бо це суперечить реальному політичному курсу нинішньої адміністрації.

Євген ҐОЛИБАРД,
Василь СОЗАНСЬКИЙ

1 — обсяги буріння, 2 — видобуток газу, 3 — видобуток нафти

У церкві, розписаній у Катеринославі 1911 року “українським Чурльонісом” — Юхимом Михайловим, — й досі спортзал... Кілька виступів преси у цій справі не мали жодного ефекту.

Про уродженця Таврії українського художника Юхима Михайлова (1885—1935) вже розповідалося на сторінках преси. Та все ж нас турбує доля творинь “українського Чурльоніса” — саме так назвав свою статтю про нього 1986 року в “Літературній Україні” палкий пропагандист спадщини художника Юрій Васильович П’ядик із Києва. Торік влітку мені пощастило ознайомитися з роботами Михайлова у приватній колекції Юрія Васильовича. Вразило, що роботи в цій колекції зовсім маленькі. Але ж не розмірами визначається мистецька вартість твору...

Основну спадщину митця його дружина, рятуючи картини, вивезла за кордон — спершу до Німеччини, а потім до США. Там відбувалися виставки його робіт 1989—1990 років. Кореспондент Асошіейтед Прес, інші американські мистецтвознавці вітали сонячний український талант (власник колекції, зять художника Юрій Чапленко надіслав мені ксерокопії статей). Той же Юрій Чапленко разом із дружиною, донькою художника Тетяною підготував і видав 1988 року у США розкішний альбом, присвячений життю і творчості Юхима Михайлова. Талант, який зродився в таврійських Олешках, але був засланий у непривітний північний Котлас (ось вам антитеза: південь-північ, сонце-хмарі...), відкрився світові!

До речі, порівнюють його з литовським художником Чурльонісом неспроста: у творчості обох дивовижно поєдналися живопис і музика, а завдяки метафоричності їх вважали символістами. Окрім того, обидва спиралися на традиції національного фольклору.

Ось що згадувала вдова митця

Ганна Олексіївна Михайлова (1890—1979), корінна москвичка, яка всім серцем полюбила Україну і її народ. За спогадами Ганни Олексіївни, того року чоловіка послали в касарні (казарми) Катеринослава. “Полкове начальство, дізнавшись, що має художника, взяло його до бригади, що розмальовувала полкову церкву. Нелегко було це робити, бо стелю треба було малювати, лежачи на спині, на дошках. Спина терпла, фарба крапала на обличчя. Але це вже було справді тримісячне свято: без догляду начальників, улюблена робота за фахом!...” (цитую за збірником: “Юхим Михайлів. Його життя і творчість”, виданим

про цю прикметну споруду майбутні архітектори і будівельники? Навряд...

Колишній храм страшенно стиснутий зусбіч різними господарськими будівлями, ангарами, гаражами тощо. Його навіть сфотографувати до ладу важко! Це — зовні, а всередині? Стеля і стіни храму забілені в ті часи, коли нас оберігали від релігійного опіуму. Юні гімнасти охоче позують під бадьорим плакатом “Привет участникам соревнований!” Директор спорткомплексу повідомив, що вже були тут представники церкви (чи церковної громади) і порушували питання про повернення храму віруючим...

Колись, на початку століття, ця церква стояла на просторій Абрамівській площі. 1930 року, у розпал індустріалізації, площу віддали під будівництво нинішньої Придніпровської академії будівництва та

полку, яка збереглася дотепер всередині подвір’я будівельного інституту (зараз у ній спортивний зал). У цій церкві в 1918 р. мене хрестили, а всередині церковної огорожі була похована моя бабуся — Марія Костянтинівна (померла десь в 1923—1925 рр.)

Я докладно цитую різні джерела, щоб переконати і себе, і читачів, що йдеться саме про церкву, яку розписував Юхим Михайлів. На старих фотографіях збе-

ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ ІСТОРІЇ

1988 року в США).

Де ж та церква? Чи збереглася вона? Чи не втрачена у руйнівних хвилях войовничого більшовицького безвірництва? Такі питання виринали, коли ми з краєзнавцем Валентином Старостіним у грудні 1997 року вирушили на пошуки цього храму. На нас чекала невеличка сенсація, якою хочеться поділитися із зацікавленими читачами — церква частково вціліла. Стоїть вона, щоправда, без куполів-бань і використовується зовсім не як культова споруда. В ній нині спортзал Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Подумалося: чи знають

архітектури (якийсь час цей заклад називався Інженерно-будівельним інститутом і лише віднедавна дістав нинішню назву). Мій знайомий, нині покійний, викладач Дніпровського гірничого інституту Віктор Максимович у рукописній праці “Моє місто” (1984) згадує, що до революції його дід мешкав саме навпроти, у цьому куточку старого Катеринослава:

“У той час місце перед його будинком являло собою майже порожню т. зв. Абрамівську площу (вона зараз уся зайнята будівлями інженерно-будівельного інституту). Яким раз навпроти будинку розташовувалася церква 228 піхотного запасного

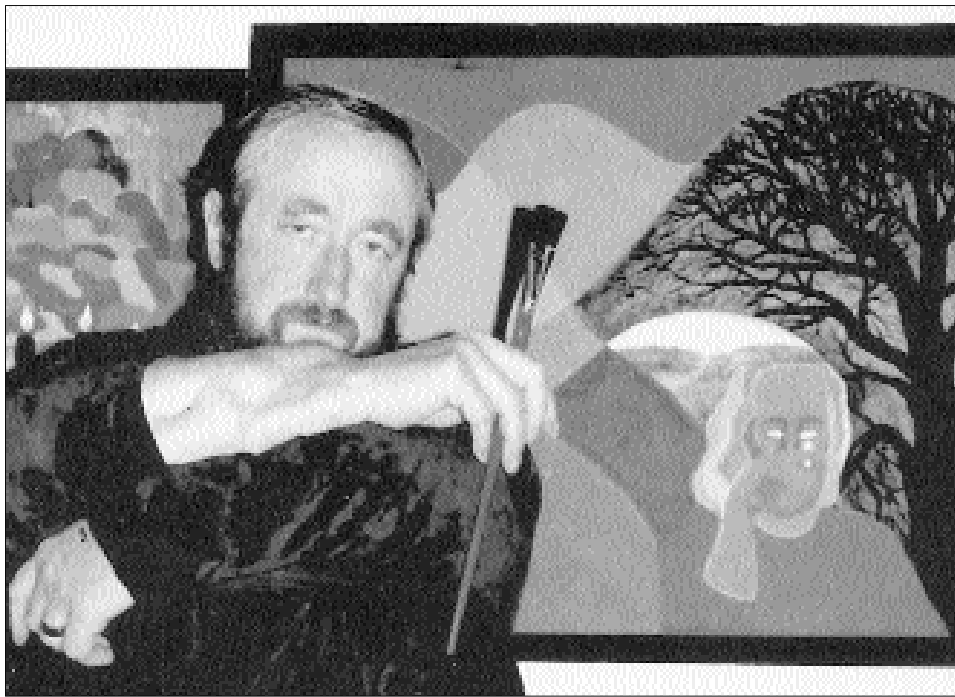
реглюся зображення цієї Хрестовоздвиженської військової (ще казали — офіцерської, а директор спорткомплексу каже — гусарської) церкви, збудованої в характерному і досить типовому для того часу неоросійському стилі. Її спорудження завершилося 1911 року, що збігається з появою в місті Юхима Михайлова. Отже, практично немає сумніву в тому, що він розписував саме цю, а не якусь іншу церкву. Є також відомості, що куратором або консультантом при будівництві був відомий у місті фахівець, любитель церковної старовини, дослідник архітектури Володимир Машуков, який під час Першої світової війни

фотографував у Галичині тамтешні церкви. Цікаво й те, що з Катеринослава Михайлова перевели служити у Крим — до Севастополя... Та це — окрема й малодосліджена сторінка його біографії.

Підсумок: храм, розписаний Михайловим, стоїть давнім символом агресивного безбожництва. Несомніть згадується ще один улюблений символ художника Михайлова, символ України-чайки: “Ой горе тій чайці, чаєчці-небозі, що вивела чаєняток при битій дорозі”. Скільки ж можна залишатися нам при битій дорозі Історії?

● **Микола ЧАБАН,**

БАРВА І ХАРАКТЕР —

Стефан-Арпад Мадяр за роботою

З нагоди 385-ї річниці друкарні Києво-Печерської лаври, в приміщенні якої нині розташований Музей книги і друкарства України, фонд останнього поповнився торік унікальними експонатами. Серед них і лаврське видання “Тріоді пісної” 1640 р., що побачило світ у той час, коли на чолі книговидавничої справи тут стояв визначний релігійний і культурно-освітній діяч, засновник Києво-Могилянської

академії митрополит Петро Могила. Видання “Тріоді” цікаве саме вміщеними у ній “синаксарями” — короткими оповідями про життя святих, переклад яких із грецької на українську мову зробив Тарасій Земка. Цінність великоформатної книги доповнюється ще й майстерним художнім оформленням, багатим на барокові гравюри.

Музейну колекцію поповнили книжки, ви-

дані XVIII ст. у Києві та Чернігові, а також мініатюрний “Псалтир” 1-ї половини XIX ст. До зібрання книг XX ст. належить рідкісне видання “Прикрас рукописів Галицької України”, що здійснене 1922 р. у Жовкві (Львівська обл.). Усі ці книги — щедрі дар талановитого київського художника, відомого видавця й мецената Стефана-Арпада Мадяра, що багато років підтримує тісні зв’язки з Музеєм книги і друкарства України.

Визначальна риса характеру С.-А. Мадяра — залюбленість у рідний край, його своєрідне мистецтво. Народився Стефан-Арпад на мальовничій землі Закарпаття у небагатій родині угорця Йосипа та словачки Марії. Як найдорожчу реліквію сім’я зберігала картину відомого закарпатського художника першої половини минулого століття Адальберта Ерделі, — зображений ним літній сад став першим художнім досвідом хлопчини, який ще в дитячі роки захопився малюванням, особливо берегів Латориці. А здобувши фахову освіту на графічному факультеті Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, став неабияким живописцем та графіком, що засвідчили його виставки “Варіанти безконечності”, “Колір енергії, енергія кольору”, котрі з великим успіхом експонувалися в Австрії, Німеччині, Угорщині, Швейцарії.

Отож Стефан-Арпад Мадяр по праву вважається одним із провідних фахівців України в галузі історії мистецтва, іконографії. А ще в його доробку — робота у видавництвах як художника-графіка, ілюстратора книг, причому багато з них на престижних книжкових вернісажах були удостоєні найвищих нагород. Він також один із тих, хто відроджував сучасне книгодрукування релігійної літератури в Україні.

Багато діячів культури, співробітників музеїв, мистецьких установ із вдячністю говорять про спонсорську діяльність митця — активного члена благодійної міжнародної організації “Тріумф серця”. Окрасою зібрання Музею стали придбані за його допомогою і такі книги, як “Євангеліє” (1733 р.) з ілюстраціями Аверкія Козачківського, знаменитий “Києво-Печерський патерик”, виданий лаврською друкарнею у 1859 році, “История графа Рымникого князя Итальяского Суворова” (1853 р.) з багатьма чудовими ілюстраціями Тараса Шевченка, широко знані Гоголівські “Вечера на хуторі близ Диканьки” (видання 1874—1876 рр.) з літографіями видатних художників Костянтина Трутовського, Івана Крамського, Іллі Рєпіна.

Плідна діяльність С.-А. Мадяра — художника і вченого у теоретичній та практичній дослідницькій роботі в галузі кольорознавства, впливу кольору на сприйняття людини. Він творець унікальної теорії, яка обґрунтовує зв’язок внутрішнього кольорового біорезонансу людини з навколишнім середовищем. До речі, ця теорія дедалі більше знаходить різнобічне практичне застосування.

Отож ця мудра і щедра на добро людина робить усе, що може, для піднесення духовності і культури в Україні. Мистецтво його посправжньому служить красі — спільному нашому благу.

● **Микола ГЛАМАЗДА,**
мистецтвознавець

Жорстокість і підступність нішньої виборчої кампанії, про яку так багато говориться і пишеться, не в останню чергу передбачає і своєрідний розбрат серед митців, більшість з яких уже давно визначилася з політичними уподобаннями і заявила про них під час минулих президентських виборів та виборів мера столиці. Отож, артисти вже добре усвідомили свій хлібний пік і від виборів до виборів із нетерпінням чекають на нього. Вибори для них стали справжніми жнивами. Ті, кому пощастило потрапити в "меню" підпрезидентських турів, що підтримали Леоніда Кучму і досі, судячи з усього, не бідують і не шкодують: світить їм усім підтримувати блок "За Єд", бо після виборів Президента всі вони і заслуженими, і народними званнями нагороджені. Для рейтинговості і кліп-два зняли, — такими на сьогодні є всі ті, хто, як правило, працюють на декількох концертних площадках в один день під фонограму, встигаючи лише припудрити носа та відхекатись. Майже всі вони — з фестивалю "Таврійські ігри", тобто популярні й бажані жливами у найвіддаленіших кутках України з цікавою тенденцією до зростання їх ціни пропорційно віддаленості від столиці.

Глибинка, обираючи кандидата до ВР, нині вже намагається зблисити перед виборцями однією-двома зірками, яких виборці могли побачити на телеекрані чи почути по

радіо. Цікавим є той факт, що найдорожчі та найкрутіші стають на прох з регіональними талантами і борються з ними за ласий шматок. Електорат хоче будь-якого, але стільки харчу, відвідин концерту, який би підтвердив його правильний вибір, а кандидати пильно стежать за рейтингом зірок і визначаються з фінансами, якими доведеться поділитися з ними, на популярності яких вони матимуть шанс вибратися з ос-

багаті люди, які хочуть вкладати свої гроші у культурологічні проекти" — лунає з екрану телевізора, а на екрані директор славновісного ужгородського банку, котрий має все, крім депутатської недоторканності, за яку ладен за свої кровні відремонтувати і храм, що розвалився. Отож і артистам, і храмам, і народу хліба та видовищ перепадає сторицею, щоб забулися і прокинулися перед фактом, який свідчить про те,

не від спогадів про участь у турне, що проводили "Таврійські ігри" під час виборів "меншого серед зол", нині діючого Президента. Журналісти, артисти відвідали декілька міст Західного регіону під патронатом Президента, якого вищі сили вирішили залишити при владі. Особливої агітаційної роботи як такої не було, все було якось тихо і зрозуміло — проти комуністів і за того, хто за час свого правління однозначним

АРТИСТИ І ВИБОРИ

ненка та йому гідних. "Наша Україна" є, але якось не просто її підтримати таким артистам як Тарас. Іншим просто відмовили. А хотілося політичного драйву — і "Кому вниз", і ще десяток свідомих українських гуртів, яким совість та політична свідомість не дозволяють брати гроші не у своїх та з брудних рук. Для окраси процесу оргкомітет Віктора Ющенка, який б'єть як такий арти-

ХТО МУЗИКУ ЗАМОВЛЯЄ...?

тогидлої провінції — у столицю. З Наталкою Могилевською чи Анні Лорак? З Олександром Пономарьовим чи Віктором Павликом? Чи з усіма разом? Але без них уже на сьогодні світла перспектива у народних обранців не вимальовується. Такі часи настали і в Україні, яка роками вивчала європейські технології виборчих кампаній та й в Америці придивлялася до всього, що стосується успіхів на виборах усіх рівнів.

До американського рівня, який передбачає витрати на шоу-програми, що сягають мільярдів доларів, нам, зрозуміло, далеко. А от європейський досвід у міні-фінансовому варіанті практикується досить потужно, — навчилися робити т. зв. "цивілізовані" вибори й ми. "У нас є

що до влади і до "еди" прийшли ті, кому потрібна просто легалізація, а ще — ціннічна відверта заява про те, що за всіма технологічними ознаками вибори відбулися на високому європейському рівні.

Трапляються на нашій Україні і просто дивні речі. Є, звичайно, патріоти, політично свідомі та національноідентичні особистості й серед артистів. Їх можна розділити на дві категорії — тих, хто за визначенням високих експертів бузнінівсько-цайківсько-кацманівського розливу є "невостребованими", тобто не рейтинговими за критеріями їх оцінки і тих, хто намагається довести свою "востребованість", даючи згоду на участь у виборі меншого серед зол. Така думка з'явилася у ме-

тираном і диктатором не став. Одним словом — малиновий тур артистів очолив Тарас Петриненко. Інтелігентний, стриманий, той, хто своєю присутністю завжди створює атмосферу захищеності та впевненості у собі. І хто ж його смикав за язика, коли у Тернополі, під час зустрічі з представниками місцевої адміністрації, він зненацька відверто заявив, що поїхав саме тому, що і вибору ми не маємо, але, коли б у списку кандидатів був Віктор Ющенко, то це і був би той його останній вибір. Бідний, заполітизований Тарас. Ледве і не без провокацій спромігся провести свій сольний концерт, який і резонансу гідного не мав, і проблем додав чимало. І от, здається, настав час Тараса Петри-

учасників передвиборчої агітації блоку, бо на всі запитання з оргкомітету лунали, проціджені крізь зуби, лаконічні відповіді: "Ви з якої організації?..." Слова "редакція газети...", журналіст..." на представників оргкомітету враження не справляли. Зауваження про те, що європейська технологія виборчої кампанії передбачає піар-артистичні трюки і інформація про артистів, які беруть участь у виборчій кампанії, не є таємною, позитивних результатів не дали. Невідомо коли, таємно і у невідомому напрямку вирушили ті, хто зголосився підтримати "Нашу Україну" "Не словом, а ділом!" І в піку тим, хто музику замовляє під жирний обід і хмільну вечерю.

Лариса БЕЗСМЕРТНА

ЛЮБОВ ДО ДІТЕЙ НЕ ПІДРОБИШ

Абабагаламагнуті — це ті, у кого реакція на появу дитячої книги є. Вони — давно не діти, хоча саме дитяче сприйняття того чи іншого продукту чи явища може служити найвищим критерієм оцінки. Діти фільтрують, керуючись інтуїцією, тобто підкоряючись природі та імітуючи її стиль. Дорослі ж — навпаки, прагнуть вирватися з обіймів природи і висловити своє особливе, індивідуальне ставлення до всього, іноді навіть не помічаючи того, що навколо існують "губки", тобто діти, які всотують усе краще і найгірше. Виховати дитину, читаючи їй моралі про мораль і норми поведінки, неможливо, коли моралізатори не керуються у житті та побуті принципами доброчинності. Найпершим харчем для дитячого розуму є поведінка та справи батьків і близьких, які свідомо чи мимоволі для дитини є прикладом.

Такою можна визначити проект директора видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" Івана Малковича "Міні-диво". Що думалося і мріялося Іванові у дитинстві?

Чи добрим, чи нещасним було воно — не має значення. Добротою освячена книговидавнича справа — це результат високої моралі людини, яка сьогодні дбає про майбутнє. Серед безлічі позитивних відгуків (негативних — просто немає) зафіксовано цікаву пропозицію: "вважаю, що ці малюнки треба виставити замість рекламних щитів у центрі Києва. "Скільки света і радості" — відгук (мовою оригіналу) свідчить про враження різних верств населення. "Прийшли дорослими, а вийшли дітьми" — кажуть і таке. Тобто "абабагаламагнутих" після знайомства з книгами, що видає "дивак" Іван Малкович — збільшується. Простіше і переконливіше: "якщо

Та найцікавіше — той факт, що абабагаламагівські книги читають як діти, так і дорослі. Батьки не менш захоплено реагують на їх появу. Наведу лише декілька прикладів: редактор відділу культури газети "Україна молода" Валентина Клименко може процитувати чи розповісти не один віршик із книги "Мої улюблені вірші та пісні" та й з інших книжечок. "Я просто знаю всі вірші з цих книжок напам'ять, — каже вона. — Спочатку читаю їх сама, а вже тоді синові Богдану. А ще для кращого засвоєння матеріалу ми купили касетку, яку видали "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", і дуже любимо її слухати разом.

Насправді, показник любові до дітей, про який так люблять говорити всі, найяскравіше проявляється тоді, коли люди дбають про дітей і люблять їх, випускаючи такі книжки. Мені подобається їх повага, професійна повага до дітей. Коли таку книгу бачить доросла людина, то вона розуміє: всі деталі, що характеризують видання — високопрофесійні. Коли ж ці книги потрапляють до рук дитини, то перша її реакція — захват!

Важливим моментом дитячньої роботи є глибоко національне і водночас сучасне подання ілюстрацій. Дитина у свій візуальний світ впускає кожну деталь малюнка, її свідомість активно фіксує їх, а в результаті й формується світогляд, усвідомленні своїх, національних витоків. Я колись подарувала синові співаки Жанни Боднарчук книжку. Однією з героїнь казки була Баба Яга. Хлопчик, побачивши малюнок, надовго відмовився од цієї книги... А в книжках видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" ви не знайдете ілюстрацій, які могли б викликати у дитини подібну реакцію. Всі герої казок — добрі. Навіть негативні персонажі мають особливе, позитивне відтворення. У цьому і полягає повага до дитини, розуміння її світовідчуття і світосприйняття".

Д.С.

Це стосовно родинного виховання, яке може бути прикладом для формування моралі у суспільстві. І що б не говорили стосовно проблем виховання — найефективнішим методом є конкретні справи.

У жодному з конкурсів досі не існує номінації "Справа року", яка, як правило, є результатом справи жит-

книга буде гарна, щоб дитина власноруч вибрала саме її, то відпаде багато прикритих, здебільшого надуманих проблем..." Ставлення до книги — це підвалини духовного, культурного виховання дитини. Книга приворожує, зачаровує душу дитини, коли вона — добра, і водночас спроможна налякати, відсахнути.

фото Оксани Целяцурі

ВЕСНА У ЛЮТОМУ І ОСОБЛИВИЙ СТАН ДУШІ

Середина лютого, день святого Валентина, який дарує закоханим благословення і надію, рятує від нудьги і править бал сердечний. "Вечірню для закоханих" почалося це свято у Києві, в одному з найбільших концертних залів — Палац спорту перетворився у чи то конкурс краси і моди, чи то конкурс усмішок, чи придуло для закоханих, які цілувалися відверто, бо до цього їх ще й заохочували ведучий вечірки МСІ Юрась та музиканти. От лише конкурсу поцілунків не було, хоча дискотека перетворилася на танці цілувальників, яких і привело на цей вечір бажання проявити свої почуття.

Закохані — явище природне та стріли амура не завжди вражають лише молоді серця. Підтвердженням тому була присутність людей різного віку, адже кохання — це продовження життя, а танці — це саме життя.

Дискотеку такого масштабу, на яку б зібралися шанувальники сучасної української музики, влаштовують не щодня. Це — подарунок для закоханих від київської держадміністрації, управління у справах сім'ї та молоді та мистецької агенції "АРТ-ВЕ-ЛЕС". І, звичайно, ж гуртів — "Потужні дівчата" (лауреати фестивалю "Червона рута"), "Плач Єремії", що почали свій виступ піснею "А вона...", яка стала вже своєрідним гімном молоді 90-х і яку, як з'ясувалося на вечірці, знають всі молоді і небаї-дужі, що заспівали разом із Тарасом Чубасом.

З "Мандрами" у світ любові завітали всі присутні в залі, зненацька

потрапивши на музичний бунт "Гайдамак", які фактично вперше презентували свій новий проект велелюдній аудиторії новим звучанням і високим гайдамацьким драйвом.

"Тартак" з солістом Сашком Положинським, якого молодь добре знає як популярного телеведучого музичних програм і ведучого фестивалів та конкурсів, молоді представляти не варто. Зал вибухнув хвилею позитивної енергії і завісся до безстатті.

І що вже розповідати про "ТНМК" ("Танок на майдані Конго") виступи якого збирають стадіони шанувальників в усіх регіонах України і за її межами. Бажаючи потанцювати модних реп-танців у залі виявилось чимало і закінчилося все добре, бо ті, хто прийшов на вечірку просто розважитись, повернулися з неї закоханими і надовго запам'ятають той вечір, що подарував кожному, хто без пари, його половинку, з котрою вже наступного року можна прийти на вечірку для закоханих лише удвох.

Хіба це не подарунок для молоді, яка вже протягом багатьох років просто звикла до свята Святого Валентина, що не боїться перешкод у пошуках сімейного щастя.

На святі для закоханих побували
Леся САМІЛЕНКО
та Оксана ЦЕЛЮЦУРА

ДИВО-КОЛО ОЛЕКСАНДРА ЧЛЕКА, або Найсенсаційніша книжка за всю історію людської думки пишеться в Україні

Перед вами, дорогий Читачу, дослідження, що з абсолютною аргументованістю (і, звісно, вперше!) доводить, зокрема: абетка — а отже, і мова — не є творінням людським. Багато хто з вас, напевно, відчував у душі, що мова — це щось набагато більше, значиміше, загадковіше, аніж просто засіб для спілкування. Особисто мені завжди здавалося, що через Слово можна розшифрувати найбільші таємниці в історії не лише нашої цивілізації, але й взагалі всього світу, зрештою, самого Бога. Так-так, автор статті рішуче наполягає, що Бог — пізнаваний...

Олександр Іванович Члек — один з ініціаторів заснування й академік Української Міжнародної Академії оригінальних ідей з осідком в Києві. О. І. завжди і про все має власну, **осібну** від будь-яких авторитетів думку. Назвати О. Члека просто філософом не можна, бо О. І. — **мислитель**. Мислення його повністю позбавлене стереотипності. Отож і відкриття, здійсненні ним у численних ділянках людського пізнання, буквально приголомшують, а наслідком є те, що часто й учені мужі не знають, з якого боку підступитися до його писань.

Пропоноване Вашій увазі, шановний читачу — невеличкий фрагмент книжки, що завершується. Тож продовження — обов'язково буде.

О. І. Члек, — мабуть, останній енциклопедист ХХ століття. Має феноменальну пам'ять (от уже воістину — все своє носить із собою), та головне — йому дано бачити між речами і явищами дивовижні сув'язі. Відкриття-осаяння приходять до нього постійно... Про що йтиметься у його книжці? Та про все найважливіше: про сенс буття, про таємниці людини, історії, Всесвіту; про Бога, про Україну... Про необхідність справді нового світогляду, мислення, світовідчуття, нового **усвідомленого** буття. Час уже: на

дворі — третє тисячоліття.

Прочитайте уважно, дорогий Читачу, його статтю. Потім перечитайте, вдумайтеся, поміркуйте. Посидьте над диво-колом Олександра Члека (певен, саме так воно називатиметься, саме з нього в школах і вузах починатиметься колись вивчення дивосвіту нашої мови). Відчуйте напругу спресованої думки мислителя: чи не кожне речення, кожний абзац може розростися (а так і буде в майбутній книжці) до великих глав і цілих розділів. Відчуйте, що це зовсім не перебільшення — метафізична природа нашої **МОВИ**. Головні висновки статті ніби заховані у тексті — чи помітите Ви їх?..

Уважно порозглядайте коло, покрутить його так і сяк. Подумайте. І — зробіть свої відкриття! Дасть Бог, якісь прості дивовижі (пам'ятаєте, що все найгеніальніше — просте?) відкриються і Вам. Ними, роздумами і запитаннями (ой-ой, скільки їх виникне, якщо читати вдумливо) поділіться, будь ласка, з редакцією і паном Олександром. З певних причин останній просить надсилати їх на адресу, що подана нижче.

І насамкінець. Автор цих вступних рядків за фахом і насправді — книгознавець та великий книголюб. Може, знайдеться добродій, меценат, що допоможе видати книгу життя мислителя? Але найкраще було б, якби знайшовся хтось, хто допоміг би нам **зробити** кошти на її видання. Як? Про це — в листах. До побачення!

Богдан ЯХВАК,
м.Ужгород
вул. Заньковецької, 9/118

*З'ясуйте значення слів,
і ви позбавите людство половини хиб.*
Рене Декарт

Щоб збагнути феномен абетки, потрібно зруйнувати стереотип, нав'язаний наукою (і не лише філологічною) щодо звичайних, на перший погляд, літер. Наукового пояснення літер ще не було. Існуюче ж уявлення полягає в тому, що літера — це "графічний знак для передачі на письмі звуку", абстрактний символ, створений емпіричним шляхом. Стверджується також, що спочатку виникла мова, а потім письмо. Такий спосіб мислення породжує набридливі дилеми на зразок: що з'явилося раніше — курка чи яйце? Некоректно сформульоване питання виключає третю можливість, згідно з якою *курка з'явилася разом з яйцем*.

Походження слів від звуконаслідування природних шумів заперечує Біблія. "І сотворив Господь Бог з землі всіляких польових звірів і всіляких птахів піднебесних і привів їх до чоловіка **ПОБАЧИТИ**, як він назве їх". (*Буття, ал. 2. вірш 19*). Мабуть, лише Богу дано **БАЧИТИ** слова. Невідомо, чи було дано Адамові бачити Бога, — ми ж такої можливості не маємо. А процес "називання" (словотворення) триває і в наш час.

Визначальною рисою науки ХХ століття є вузька спеціалізація. Це призвело до спотворення цілісної уяви про світ, внаслідок чого він постає перед нами як збіг випадкових обставин, серед яких трапляються закономірності. Такий світогляд не дозволяє зрозуміти абетку як систему знаків, що становить собою єдине ціле. Лише втручання в теорію пізнання (гносеологію) мови відкриває нам її езотеричну суть. І коли "полуда (прагматизму) спаде з очей", ми станемо віч-на-віч зі світом, у якому немає місця випадку, де панує гармонія законів, що з них постали наші казки, мова та абетка.

Абетка, записана по колу зліва направо (*див. схему 7*), вражає своєю логікою,

яка перевищує можливості людського розуму. Це система, в якій ні додати, ні відняти нічого не можна. Вона є ключем до метафізичного світу, що має народну назву "Той світ", тобто Божий.

Зневідомих причин, — можливо, щоб не ображати нашої людської гідності, — Вищий Розум то ховається в химерних лабіринтах історії, то прикривається пророками, святими, геніями, екстрасенсами чи просто першовідкривачами, даруючи їм авторство. Ось як і в цьому разі — авторами абетки вважаються Кирило і Мефодій. Наступний аналіз покаже, що вони могли бути першовідкривачами, але — не авторами. Звернімося до запропонованої схеми-системи, і емоційні оцінки відпадуть самі собою.

Літеру **О** можна ототожнити з нулем, і тому з неї почнемо запис літер, а її місце відповідає нулю годин на циферблаті годинникового механізму. Для літер **Н, Ж і Х** характерна абсолютна симетрія — відносно горизонтальної й вертикальної осі.

Схема 1

Приголосні **Ж і Х** розташуємо на протилежних кінцях горизонтальної осі, бо

цього вимагає їхня подібність. Якщо літеру **Х** розділити вертикальною лінією на дві половинки, то одержимо літеру **Ж**. Таким чином, **Х** буде розташована на правому боці кола, а **Ж** — на лівому, як похідна від неї.

Відповідником приголосної **Н** буде голосна **А**. Ці літери за формою майже однакові, лише в літері **А** кінці вертикальних ліній зімкнуті в одній точці. Таким чином, система набуває завершеності й нагадує електричне коло, в якому роль вимикача (чи контакту) належить літері **Н**. А кінці ланцюга ми позначимо, відповідно, знаками "плюс" і "мінус".

Між вузлами, чи точками, у яких розміщені ці літери, можна умовно вписати хрест, над верхнім кінцем якого прочитаємо перше слово: **ОН**. Іншого й бути не могло, бо це ж ім'я Господа Саваофа та Господа Ісуса Христа.

Якщо стрілку, котра з'єднує літери **Ж і Х**, повернути на 90 градусів за годинниковою стрілкою, то прочитаємо **ЖОНА** (слово збереглося у сучасних карпатських діалектах, часто зустрічається і в українських співанках (веснянках): "*Жона мужа била, на добро учила...*", "*Ой, ясна, красна на небі зоря, а це найкраща у дядька жона*").

Нижній кінець стрілки вкаже, хто був її першим чоловіком. Читаємо: **ХАН**. Для тих, кому це відкриття може видатися неприйнятним, нагадаю похідні від **ХАНа** слова — *кохання, женихання (жена + хан)*.

У зв'язку з цим потрібна неупереджена оцінка нашої історії і, зокрема, такого феномену, як козацтво, з його азійськими традиціями, вираженими в звичаях, зовнішньому вигляді тощо. Доказом цього є образ козака Мамая — українського ха-

ють на рух зліва направо, — і лише **Я та З** повернуті проти руху стрілки. Явна та прихована симетрія спостерігається біля кожного із чотирьох вузлів (на схемі № 1 вона позначена пунктирними лініями).

Порівняймо літери **М, Н, П**, що мають спільні ознаки, тобто складаються із двох вертикальних ліній, з'єднаних горизонтальною. Якщо перетинку, що ділить **Н** навпіл у "поперек", пересунути вгору, то одержимо **П**. А якщо її зламати так, як показано стрілкою нижче (зверху вниз), то вона перевертлюється в **М**:

↓
мнп.
↑

Наступні літери **Л і Р** теж подібні, а різняться лише тим, що одна ніжка у літері **Л** підігнута всередину.

Витоки літер **К і С** — у вузлових **Ж і Х**. Літера **К** — це буквально права половина **Ж**, а **С** є половиною **Х**.

Літери **Ф і Ц** розташовані симетрично по обидва боки від нейтральної **Х**, але не мають зовнішньої подібності. Це якраз той випадок, коли доречно сказати: не вір очам своїм. Згідно з логікою нашого дослідження симетрія повинна бути! І тому на місці літери **Ф** із кирилиці підставимо **Ф** з латини. При обертанні її за годинниковою стрілкою на 270 градусів одержимо нашу літеру **Ц**. Заміна **Ф на Ф** є виправданою ще й з огляду на те, що ці дві системи письма мають багато спільних літер — як, наприклад, **І, М, Т, О, Е, К**.

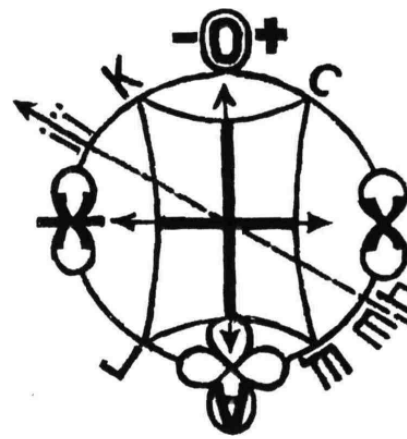
Між літерами **У та Ч** нема значних відмінностей. Літери **Т і Ш** обернуті одна до одної на 180 градусів, якщо їх помістити в стрічку Мьобіуса, то вони набувають пов-

чиСЛОво (метафізична природа числа і слова)

ної тотожності (*див. схему. 2*).

Схема 2

Біля літери **А** ефект обертання видно

ще виразніше.

М'який знак, що розташований поміж літерами **Я та Б**, є основним конструктивним елементом цих літер. (За формою він схожий на число **6** і тому розташований проти **0** (нуля), під літерою **А**, — як і цифра 6 на годиннику.)

Якщо літери **Х і Ж** виразно вписуються в стрічку Мьобіуса, чи власне є часткою цього "знака безкінечності" (*див. схему 2*), то велика літера **А** не хоче туди вписуватися. Зате мала літера **а** допоможе нам знайти логічне рішення. По-грецькому її можна записати так: **α** (альфа). Обертаючись за стрічкою Мьобіуса, вона творить наступні літери: **я** (я), **ь** (м'який знак), **б** (бе), **ь + = в** (ве), (де) і латинську (йот). Всі вони, по суті, є фрагментами цієї стрічки. (Глаголиця цілком побудована із цих елементів, і тому користування нею було справою нелегкою).

Від традиційного уявлення дослідників про запозичення і перенесення елементів письма із однієї системи до іншої потрібно

рішуче відмовитись. Факти свідчать про те, що всі алфавіти належать єдиному авторові, який говорить: "Я — Альфа і Омега, початок і кінець, перший і останній" (Біблія, *Одкровення Іоанна, гл. 22, вірш 13*).

Альфа і Омега — це перша і остання літери грецької азбуки, що налічує 24 знаки. Господь, як бачимо, отожднює себе з *літерами*. (А число 24 відповідає сучасному поділові доби на 24 години.)

Сукупність усіх цих фактів дає підстави вважати самого Бога — системою. (Космос і означає: Лад, Система.)

Українська абетка відповідає тому визначенню Бога, про яке ми довідуємось із Євангелія: "Спочатку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було — Бог" (Іоанна, 1-1).

Настав час рішуче змити напластуння різних алегоричних вигадок стосовно цитованих висловів і відкрити приховану під ними кришталево чисту суть оригіналу. Завершу ці міркування таким висновком: абетка є відображенням однієї з граней Бога, якою він нерозривно пов'язаний з народом, його генетикою, історією, мовою і культурою, з минулим і майбутнім України. З іншого боку, вона — засіб програмування і контролю за виконанням Божої (космічної) програми.

Екстраполяція біблійного вислову: "Я — Альфа й Омега...", — на нашу абетку дозволяє розкрити її езотеричну суть. При механічному порівнянні з грецьким алфавітом літері **А** відповідає **Альфа**, а літері **Я** — **Омега**.

Початком нового витка є літера **О**, а кінцем — **Н**. Тому вислів можна прочитати українською мовою: "**Я — це О і Н** (перший і останній)". Отже, ім'я Бога (**ОН**) закодоване в абетці, а християнство не є випадковою вірою у нашої країні. І постало воно не з волі князя Володимира, а з волі Божої.

Біблійна послідовність творення — Бог, чоловік, жінка — також відображена в українській абетці: **ОН, ХАН, ЖОНА**.

Але повернімося до аналізу літер у нашому колі.

Прямокутні форми, притаманні літерам **Г** і **Щ**, свідчать про їхню спорідненість.

У четвертому вузлі симетрія виступає виразніше між літерами **Є** і **З**. Якщо літеру **Ж** повернути на 90 градусів і розрізати (поділити) вздовж на дві рівні частини, то одержимо "заготовки" літер **З** і **Є**.

Наступні літери **И** та **І** мусимо розглядати як одну (**І** та **И** — також), бо цього вимагає внутрішня логіка побудови літер і закономірність розташування їх по колу.

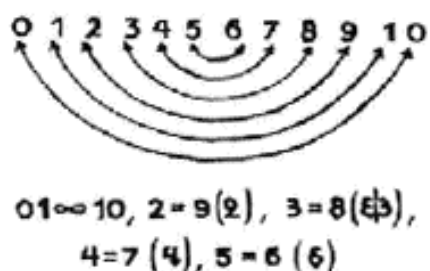
Літерою **Ч** починається слово *чоловік*, а також лексеми *числівник* і *число*. Число **4** (чотири, чо+три) має спільну форму з літерою **Ч** (че). Очевидно, такий збіг не випадковий. Якщо графема **Ч** — це і число, і слово, то можемо записати так: чиСЛО-СЛОво, або чиСЛОво.

Інші літери алфавіту виявляють також зв'язок між графікою та числом.

Число 10 відповідає літері **І**, яка символізує початок нового витка. Запишемо ряд натуральних чисел. Загальна кількість знаків становить 12 (схема 3).

Схема 3

Передусім відзначимо, що він склада-

ється із двох груп, між якими існує прихована симетрія, межа якої пролягає поміж числами 5 і 6.

Число 10 є дзеркальним відображенням 01 і відрізняється від решти тим, що відтворене за допомогою двох знаків: 0 (нуля) та 1— (одиниці). ("Десять" — значить "досить").

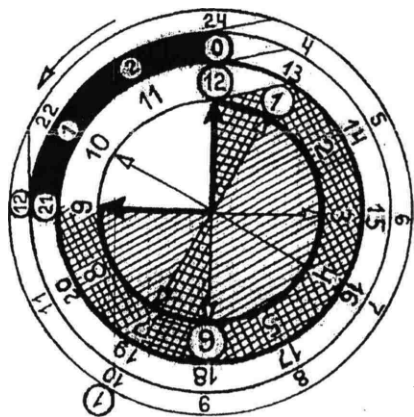
Якщо до дев'ятки домалювати хвостик так, як у двійки, то знайдемо не лише фонетичну подібність між ними (2).

Розділимо вісімку вертикальною ліні-

єю на дві половини і одержимо дві трійки. А далі зовсім просто: 4 — це 7, 5 — це 6. Якщо 10 є початком нового витка, то будемо вважати, що ряд натуральних чисел складається з 9-ти знаків. Варто згадати таблицю Піфагора, яка закінчується множенням: $9 \times 9 = 81$. Ці числа не є абстракцією; 9 — відповідає кількості планет Сонячної системи, а дріб $1 : 81$ є співвідношенням маси Місяця до маси Землі (див. схему 4). Сегмент, у якому починається новий виток часу, не заштриховано.

Схема 4

Наш щоденний рахунок годин нагадує

зіпсовану платівку, в якій після 12-ої години стрілка зіскакує на попередню доріжку. А тим часом — час (тут не тавтологія) біжить далі, розкручуючи спіралі віків.

Поміж літерами **І** та **Ї** спостерігається своєрідний дзеркальний ефект (на схемі 2 позначений діагональною стрілкою). Назвати його п'ятим вузлом симетрії не можна, бо тут відбувається процес народження нового витка спіралі, який, починаючись із крапок, завершується літерою **О**.

Викладене вище — це лише горішній шар палімпсесту. Спробуємо заглянути трохи глибше — в межах наших можливостей. Ця система є відображенням "космічного яйця". Стріла пронизує її справа наліво. Вона знайшла вхід поміж літерами **Ч** і **Щ**, або щілину (**Щ** і **Ч** читається як **Щ**), кризь яку відбулося запліднення системи — яйцеклітини.

Отже, літери — символи чоловічого начала — розташовані біля входу стріли. На протилежному боці кола повинні перебувати символи жіночого начала. Це слова на літери: "є" — Єва, Європа; "ж" — жона, життя, Жива — богиня життя, жінка; "з" — зигота; "ї" — їва; "ї" — їва, ївга, (Слів, що починалися б на голосні **И** та **Й**, в українській мові майже нема).

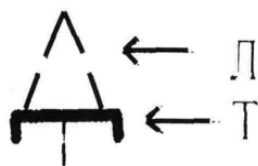
Літера **Д** (див. схему 5) має складнішу форму, начебто двоповерхову. Діаметрально протилежною до неї є літера **Т**. Сутність цих літер виражена у словах **Дід** і **Тато**, **Тато** і **Дитина**, а також **тепер** і **давно**.

У формі літери **Д** закодовано те спільне, що одержує дитина від тата і матері, тобто дві половинки обох статей.

Літера **Л** може означати нашу праматір **Ладу** (в езотеричному значенні) і материнське лоно, або ж половину літери **М**, яка, власне, складається із двох літер **Л**.

Схема 5

Герметична сутність цієї літери роз-

кривається глибше, якщо розглянемо її у контексті з літерами **ВГД**, записаними курсивом: літери **В** і **Д** мають ідентичну форму, а після обернення літери "в" за стрічкою Мьобіуса (в горизонтальній і вертикальній площинах) ми сприймаємо її як "д". Форма літери "г" вказує напрямком обернення і є половиною стрічки Мьобіуса. Літера **Г** має відношення до Господа-Творця і до генетики, бо з неї починаються ці два поняття. Про це свідчать і такі слова, як **вигин**, **вагітність**, **вагіна**, **вигнання**, об'єднані коренем **"вага"**.

Інверсією до ВАГА буде ГАВА (юдей-

ське ім'я Єви). Після шести місяців утробного розвитку дитина стає фізичним двійником матері, а після 8-го місяця готується до народження і до того ж має перевернутий зір, що зберігається деякий час і після народження.

Якщо під літери **ВГД** підставимо деякі біблійні поняття (слова), що починаються на ці літери, як, наприклад, вигнання, гад і диявол, то пересвідчимося, що ідея Біблійного гріхопадіння теж знайшла відображення в українській абетці. Для підтвердження цього факту можна послатися ще на такі слова: *Діва, двоє, дивитись, двоїтись, диво, дух* тощо.

Схема 6

Зародок нового яйця має форму точки

над і, яка, рухаючись вправо, зразу ділиться на дві (літера **ї**). Та щілина, з якої вийшла точка, по-українському називається *вихід*, або *виток*, а при перенесенні наголосу на останній склад одержимо слово з іншим значенням — *виток*, тобто *оберт*. Для опису цього процесу підійдуть і такі слова, як *вилупитись*, *випасти*, *вискочити*, *вродитись*. Характерно, що всі вони починаються на літеру **В**.

Отож варто до цієї літери придивитися прискількивіше. За своєю формою **"В"** подібна до числа 8 (вісім), яке також починається з літери **В**. Прочитати назву цього числівника ми зможемо навіть тоді, коли літеру **В** замінимо цифрою 8 (вісім). Якщо "вісімку" розташувати горизонтально, то вона перетворюється на знак безконечності, тобто — стрічку Мьобіуса.

Кожен народ через посередництво мови інтегрований у космічній програмі, яка, своєю чергою, ініціюється і коригується Вищим Розумом. Людина має безпосередній зв'язок із космічним інтелектом, який не лише визначає долі, але й керує нашими конкретними вчинками. Божевільний, тобто вільний від Бога, — це людина, у якої зв'язок обірвався.

Межі проявів нашої волі ще треба дослідити.

Підсвідомості, як такої, що внутрішньо притаманна людині, не існує. Програму, закладену в нашій генетиці, треба відрізати від учинків, викликаних постійним впливом Космосу. Отже, висновки Фрейда потребують певної корекції, як і досліди Павлова.

Наша свідомість насправді є підсвідомістю, бо мислення людини інтегроване в Космічному Розумі. Наша абетка записана на скрижалях космічної кардіоїди (від грецького кардіо — серце) (див. схему 7). Літера **Н** є верхньою точкою ексцентрика (чим, власне, і є кардіоїда.) На **Н** починаються слова *ні, не, нема, ніщо, нічого, нікого, ніколи*, а також — **НУЛЬ**. Нижня "мертва" точка позначена літерою **А**. Літери **КІС** розташовані симетрично до **Н** (**К <= Н >= С**).

Схема 7

Універсальність абетки можна використати в усіх сферах наукової та практичної діяльності як еталон, який допоможе встановити відхилення од космічної програми або заповнити прогалини в знаннях. Несподівані результати можуть одержати конструктори

електронних систем для машинного перекладу чи штучного інтелекту. А головне — ми зможемо наблизитись до відповіді на споконвічні запитання: "Хто ми? Звідки? І навіщо?"

Міфи та казки виривають нас із липких обіймів сірої буденщини (та не всіх, а лише пробуджених). Діти тягнуться до них, боячись реального світу та невідомого майбутнього.

Є категорія людей, що пихато величають себе прагматиками. Вони не хочуть знати, що таке істина, в чому полягає сенс буття і все інше, далеке від очевидності. Це — позбавлені сумнівів і совісті біроботи, які керуються так званним "здоровим глуздом". Мабуть, це про них сказано: "нема нічого страшнішого, ніж освічений дурень". І не диво, що деструктивні "мислителі" на зразок Сартра замість осуду дістають визнання.

Розпад могутніх релігійних систем на безліч сект, втрата національних традицій, вузька спеціалізація, протиставлення особи суспільству, культ еґоїзму та насильництва, честоловства й гіпертрофованої чуттєвості і, врешті-решт, розпад сім'ї та духовна деградація, — ось лише частковий перелік втрат, спричинених теперішньою цивілізацією.

Лише окремі мислителі, такі, як Освальд Шпенглер чи його попередник Шопенгауер, усвідомлювали і усвідомлюють реальну ситуацію — та не вказують виходу із неї. Релігійні мислителі, серед яких трапляються й не ортодокси (як, наприклад, Павло Флоренський), теж зазнали поразки. Не задля критики я згадую цих великих людей. Гадаю, що кожен із них мав рацію і збагатив наші знання, але їхні зусилля були неузгоджені, не мали спільних критеріїв. На відміну від математики, у гуманітарних науках відсутні точні критерії, спираючись на які можна рухатись далі, чи принаймні системно накопичувати знання. Але якщо семіотика (від грецького *"знак"* — наука про різні системи знаків, які використовують для передачі інформації) стане інструментом пізнання у гуманітарних науках, то вони зможуть зрівнятися із точними і навіть прислужитись їм.

Дешифрування ж міфів та Біблії відкриє шлях у світ метафізики, і ми нарешті прокинемося до нового, усвідомленого буття.

Сучасна наука вимагає експериментального підтвердження наукової теорії, але кількість проблем, які не розв'язуються в такий спосіб, щоденно зростає. Не можуть далі залишатися поза увагою науки явища гіпнозу, телепатії, парапсихології тощо. Якби вони мали під собою наукове підґрунтя, тоді можна було б звільнитись від армади невігласів-пророків, ворожок та іншої нечисті, що обсіли наш народ і завдають йому величезних втрат, як моральних, так і матеріальних.

Історичні умови підтвердили неспроможність сучасної наукової парадигми побороти залежності від зашкварблених стереотипів. Визволення науки від тенет марксистської ідеології уможливить паростування біля відгнилого стовбура НАН нових пагонів знання. Не занепад переживає наука, а оновлення.

Філософія втратила свою роль і привабливість після того, як потрапила у залежність від науки. Маємо інститут філософії, кандидатів і докторів, а філософів катма.

Чимало написано про циклічність та стрибкоподібність еволюційних процесів, але панівною залишається уява про поступ як лінійну систему, на котру нанизуються події, пов'язані між собою ланцюгом причин і наслідків. Історіографія лише доповнила цю уяву деякими фактами, не зачіпаючи суті.

Отже, не ясно, чи ми завоювали свою самостійність, чи дарована вона Богом? Чи виправдані (неминучі) численні жертви, принесені нашим народом на "олтар свободи"? Для розв'язання подібних проблем потрібне принципове оновлення методів пізнання. Семіотика переконливо спростовує різні вигадки і припущення, а головне, здатна повернути науку на ту стежу, із якої вона збочила свого часу. Все треба починати спочатку.

- Олександр ЧЛЕК, академік Української міжнародної академії оригінальних ідей, с. Середнє Закарпатської області

Тільки в другій половині XIX ст. Європа та інші країни світу вперше відкрили для себе японську поезію і, зокрема, поезію в жанрі *хайку* (хокку) — унікальне явище в історії світової літератури. Станься це раніше, можливо, усі ті глибокі демократичні зміни поетичних форм, жанрів, а головне — самої мови поезії, які спостерігалися в історії багатьох європейських літератур протягом XIX і на початку XX ст., також відбулися б значно раніше. Та саме завдяки французам із оригінальною поезією таємничої й маловідомої в ті часи країни Далекого Сходу ознайомилась уся Європа.

На слов'янські мови (польську, російську та чеську) перші значні за обсягом переклади японської поезії були зроблені з мови оригіналу лише в середині XX ст. Що ж стосується української мови, то до сьогодні в Україні, якщо не враховувати окремих перекладів японської поезії, надрукованих у тих чи тих мистецьких часописах, а також деяких суто аматорських видань, вийшло друком лише кілька невеликих за обсягом збірок японських віршів, написаних у жанрі *танка* та *хайку*. Ці два поетичні жанри (або "строфічні форми", відповідно: 5-7-5-7-7 і 5-7-5 складів) охоплюють практично 90 % усієї японської поезії, що налічує майже півтораста літ історію. Ось ці збірки:

"Японська лірика феодальної доби" — (переклад з японської мови Ол. Кремена. — Харків: Рух, 1931) містить 26 віршів японських поетів V — XIII ст., написаних у жанрі *танка*. Збірка має велику за обсягом передмову (55 стор.), яку можна розглядати

ОЗИРАЮЧИСЬ НА СОНЦЕ НОВІ ПЕРЕКЛАДИ ЯПОНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ХАЙКУ

ти як перший в українському літературознавстві науковий нарис з історії японської класичної поезії.

"Місяць над Фудзі. 100 японських хокку" — (переклад Омеляна Масикевича, — Київ: Дніпро, 1971) збірку можна класифікувати як експериментальну, оскільки автор вирішив зберегти у своїх перекладах строфічну форму оригіналу: перший рядок (у японському традиційному написанні — стовпчик) — 5 складів, другий — 7, третій — 5.

"Ісікава Такубоку. Лірика" — (Переклад Г. Туркова. — Київ: Дніпро, 1984) збірка містить поезії відомого й дуже популярного в сучасній Японії поета *Ісікави Такубоку* (1886 — 1912), який писав виключно в жанрі *танка*. І цього ж перекладача — **"Мацуо Басьо. Поезії"** (Київ: Дніпро, 1991). Збірка містить переклади *хайку* патріарха японської класичної поезії *Мацуо Басьо*. (Термін *хайку* (дослівно з японської: "комічний вірш") у його сучасному розумінні, тобто як означення окремого поетичного жанру, уперше запровадив у обіг *Масаока Сікі* (1867 — 1902) наприкінці XIX ст., використавши його у своєму літературному маніфесті *"Хайкай тайо"* "Принципи (форми) поезії хайку". — 1895 р.). Досі цей жанр, що відокремився від *танку* десь у XVI — XVII ст., традиційно називався *хокку* ("початковий вірш"). Своєрідним перехідним містком між ними був жанр *ренга* (*хайкай-но ренга*) — "наизнані строфи", коли першу частину вірша (саме тому вона й називалася *хокку*) — 3 строфи (5-7-5 складів), писав один поет, а другу (*агеку*) — 2 строфи (7-7 складів) — інший.

Помітною подією в літературному житті України має стати також нова збірка перекладів японської поезії *хайку* під назвою **"Антологія японської поезії: Хайку (XVII — XX ст.)"**. — Переклад з японської мови та коментарі Івана Бондаренка. Збірка підготовлена до друку видавництвом художньої літератури "Дніпро", вона містить переклади майже 1100 віршів, написаних у жанрі *хайку* відомо

ими японськими поетами XVII — XX ст. Серед імен, репрезентованих у цьому виданні, як загальноновизнані класики японської поезії: *Мацуо Басьо*, *Йоса Бусон*, *Кобаясі Ісса*, *Масаока Сікі*, *Нацуме Сосекі*, *Такахама Кьосі*, *Іда Дакоцу*, так і поети-реформатори, що прагнули оновити жанр *хайку*: *Накацука Іппекіро*, *Танеда Сантока*, *Одзакі Хосай*.

Важливо підкреслити, що це буде перше в Україні видання перекладів японської поезії академічного характеру, оскільки, окрім передмови та докладних біографій усіх японських поетів, чий вірш було включено до *"Антології"*, перекладені в ній твори супроводжуються численними примітками й коментарями історичного, культурологічного та країнознавчого змісту. Варто зазначити й те, що для читачів, які знають або вивчають японську мову, ієрогліфічні написання та особливості читання окремих японських слів у оригіналах

віршів (а японські тексти перекладених *хайку* також наводяться в *"Антології"*, що безперечно підвищує її значущість та цінність для фахівців) супроводжуються фонетичною

транскрипцією (*фурігану*). І вже зовсім безсумнівною заслугою перекладача ми вважаємо те, що, на відміну од своїх попередників, він перекладав японські *хайку*, використовуючи певний віршовий розмір, характерний для української поезії (переважно — ямб), а тому його переклади сприймаються саме як поезія, легко читаються й запам'ятовуються:

МАЦУО БАСЬО (1644 — 1694)

Засохла гілка —
Крука притулок.
Осінній вечір.

Немає й натяку
На неминучу смерть
В цикаді цвірчанні.

Птах поміж хмарами!
Чому таким старим
Цієї осені себе я почуваю?

КОБАЯСІ ІССА (1763 — 1827)

Довкола тиша!
В озері на дні
Захмарені вершини спочивають.

Не плач, цвіркунчику!
Бо навіть у зірок
Кохання без розлуки не буває.

Що б не було,
Але на схилі літ
Лише на тебе, Боже, покладаюсь!

НАЦУМЕ СОСЕКІ (1867 — 1916)

Заразливістю позіхань допікши,
Цей довгий день
Скінчився врешті-решт!

Давай спчатку!
Тільки ти, зозуле,
Не плач, а смійся!

ТАКАХАМА КЬОСІ (1874 — 1959)

Спадаючи,
Павловній листок
Востаннє озирається на сонце.

Змія втекла,
Залишивши в траві на мене
Кинутий
Очей холодних погляд.

ТАНЕДА САНТОКА (1882 — 1940)

На самоті стрічаю рік Новий,
Проте і випити,
І закутити є чим!

Пориви вітру з гір
Погойдують дзвіночок.
Як жити хочеться!

НАКАЦУКА ІППЕКІРО (1887 — 1946)

З волоссям на голівці
Рано-вранці
На білий світ з'явилося немовля.

Смарагдову траву
Корова
Покидає!

Кошу траву, простуючи вперед,
А на моїх плечах —
Блакитне небо.

ТАМІТА МОППО (1897 — 1923)

Поблискують сідницями
Мурахи.
Весняне сонце!

Початок літа.
Трапеза ранкова:
Морська капуста разом із піском.

Уся родина хвора,
Ще й цикади
Перед ворітьми скиглять уночі!

Завершуючи огляд, висловимо нашу впевненість у тому, що **"Антологія японської поезії: Хайку (XVII — XX ст.)"** Івана Бондаренка знайде свого — зацікавленого і вдячного — читача.

● Оксана КОБЕЛЯНСЬКА

Класик української літератури поет Богдан-Ігор Антонич народився 5 жовтня 1909 року в селі Новиця (тепер Польська Народна Республіка) в родині священика. Із 1928 по 1933 рік навчався на філологічному факультеті у Львівському університеті, тут 1931 року виходить перша збірка поезій "Привітання життя", а невдовзі й збірка "Три перстені".

У 1933—37 роки Антонич написав три книги поезій. "Книга Лева" вийшла за життя поета, а "Зелена Євангелія" і "Ротації" — по смерті, у 1937 році. Він працював і над оперною драмою "Добуш" та романом "На тому березі...", який залишився не завершеним.

Антонич помер 6 липня 1937 року і похований на Янівському цвинтарі у Львові.

Слава одного із найталановитіших українських поетів XX століття прийшла до Антонича із виходом книги "Пісня про незнищеність матері", що з'явилася на світ у видавництві "Радянський письменник" (К., 1967 рік). Без перебільшення, вона стала видатним явищем у культурному житті України, бо творчість геніального лемка була відома лиш вузькому колу літераторів. Багато старань доклав до цього видання Дмитро Павличко, написавши, як на той час, дуже сміливу в тлумаченні справжніх мистецьких цінностей і психології творчості, вступну статтю.

Та, по суті, книга опинилася під негласною заборонаю... У всякому разі пригадуються випадки, коли нам — філологам — не рекомендували читати віршів Антонича, а статтю Дмитра Павличка відверто шельмували. Від того поезія Антонича набувала ще більшої магнетичної сили. До того ж такої оригінальної, так

ГРАЮТЬ СУРМИ ОСТАННЬОГО ДНЯ

цільно і щедро насиченої метафорами та символами поезії просто не існувало в природі...

Як і будь-яке видатне явище, поезія Б.-І. Антонича може мати різні рівні прочитання, багато студій (і вони є), різні кути зору. Часто диво важко пояснити — на те воно й диво! І все-таки... Антоничу була доступна найвища насолода — насолода творчих годин, за що він дякував долі. У його віршах багато сум'яття, а часом і зневіри, але ще більше — одкровення й прозріння. Поет носив у душі кричущу самотність людську, і звідси така жага людяності. Він написав багато талановитих віршів, які стали окрасою у храмі поезії.

У хвилини натхнення Антонич ставав справді чарівником. У цьому зв'язку пригадується апокрифічне оповідання про диво із рушниками. Жінка прала рушники і складала їх у діжку, а прийшов Христос — і вона виймала ті рушники, розцвічені у різних кольори веселки.

Відсвіт поезій Б.-І. Антонича лежить на поетиці багатьох творів сучасної української поезії. На поезіях Антонича лежить відсвіт Шевченка

І, може, був би тут остався,
як інші, покоровся сам
і, до землі німий припавши,
мовився радісним віскам...

Думаю, що Шевченкове "умер би, орючи на ниві" присутнє тут дуже виразно. Хоча в кожного свої асоціації. Значимо, часто пророко сьогодні звучать вірші і строфи поета. Так, ні-

би муза його увібрала вчорашні й нинішні страждання народу:

Як символ злиднів виростає
голодне зілля — лобода.
Відвічне небо і безкрає,
Відвічна лемківська нужда.

Подібні строфи хвилюють мене дужче від тестаменту на зразок: "Антонич був хрущем і жив колись на вишнях". Хоча і останні рядки важко вирва-

ними є й означення вимірів бездуховності та жорстокості життя.

...Ржавіють мертві риби
у басейнах, від чого
і троянди чорні,
Купці й роздягнені дівчата,
в'язні в тюрмах і поети.
Оркестра полісменів дме
меланхолійно в труби
і валторни,
Коли міщанський бог рахує
зорі, душі і монети.
Живуть під містом,
наче у казках, кити,
дельфіни і тритони
В густій і чорній, мов смола,
воді, в страшних
пивницях сто-
примарні папороті, грифи
і затоплені комети й дзво-
ни.

— О пуццо з каменю, коли тебе
змете новий потоп?

Із вірша
"Сурми останнього дня".

Можливо, що тільки Бодлер — з таким розмахом і проникненням у глибини буття — міг означити людину й вороже налаштований (незалежно від людської волі) до неї світ. Чимало його поезій взагалі нагадують "музичні дерева", багато мальовані пензлем великого художника. ...Хто знає, що саме — і про які твори — скажуть майбутні шанувальники його непересічного таланту.

●

ПЛАСТИКА РУЙНАЦІЇ І ПРОРОСТАННЯ...

У Національному музеї Тараса Шевченка відбулася презентація творів художника Валерія Франчука "Молюсь за тебе, Україно". Назва промовиста. Відбиває суть і наповненість виставки. Кілька слів про автора. Валерій Франчук народився у 1950 році на Хмельниччині, навчався у Миколи та Алли Мазурів, закінчив художній інститут, брав участь у 78 виставках, 34 з яких персональні. За двадцять творчих років створено понад 1200 полотен, значна кількість яких зберігається у кращих музеях України та приватних колекціях за кордоном. Закодований образний світ, метафоричність, фресковість і монументальність — витворюють неповторність стилю. Сам митець визначає свій стиль як символічний реалізм.

ну", — розповідає Валерій Франчук про рідне село Зелена на відкритті персональної виставки. Більшість картин — інтерпретація "Кобзаря": "Русалка", "Відьма", "Лілея", триптих "Катерина", "Гонта", "Сон"... Тридцять робіт майстра виставлено вперше.

Пластика полотен — руйнація і проростання. Проростання після руйнації, проростання крізь руйнацію. І знову — випрозорювання руїни, і знову — блекота рабських століть. Якесь жажне фатальне коло. "Тримати руку на пульсі часу", — в соціумі доволі успішно обертається ця вицвіла тривіальність. Витиснувши з неї "до коми" простеньку метафору, матимемо опосередковану

зачіпку до розуміння творчості Франчука. Безконечне прислухання до серцебиття трагедії, вимацування пульсу. Плекання безпорадності... Чи надії?

Якесь дивне відчуття, на межі тривоги і абсурду... Не від враження "розпуки", України "розп'ятої" і "погвалтованої", що різким потужним мастихіном кровавить зали Шевченківського музею. Тривожить інше: клонування сакрального. Трагедія, як норма — перестав подражнювати нерв, породжує байду-жисть сприйняття...

Є у Франчука і "життєстверджувальні" образи. Вибиваються із загальної тональності картин. Мажорні. Не у модно-попсовому потрактуванні цього слова. "Соняхи". Може, не такі аж принизливо жовтогогарчі, як у славного

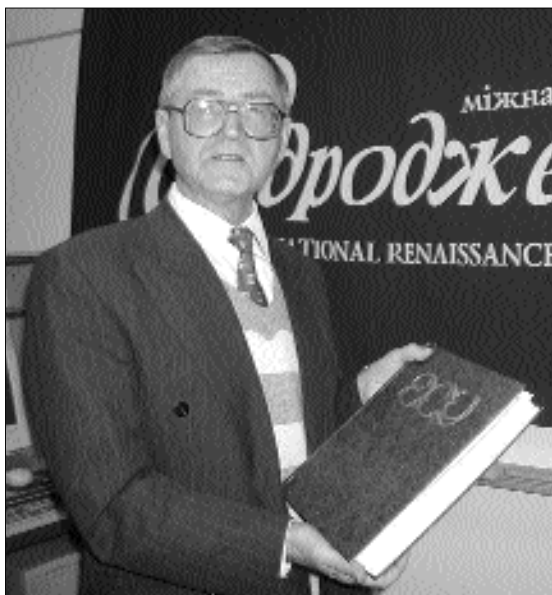

Ван Гога. Однак виникає несподіване бажання "зануритись" лицем у квітковий пилок, нюхати, чмихати, пчихати, реготати. Виривати з пісного горла весняний крик... "Ізвініте, ко-нешно, нічим не гірші од Ван-Гогів", — копилить губи "вернісажна" дама з "по-о-трясуючими" брязкальцями у вухах...

"Прагну піднести в людині почуття власної гідності". А хто ж не хоче, аби тремкі "пальці етики" завібрували у дрімучій душі "електро-рату". Наївна мрія про ірраціональне?

Уляна ГЛІБЧУК

ЕСУ — ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Академік Іван Дзюба

12 лютого у Національному комплексі "Експоцентр Україна" (Український дім) відбулася презентація першого тому Енциклопедії Сучасної України (ЕСУ), підготовленої Національною академією наук України та Науковим товариством ім. Т. Г. Шевченка.

У презентації взяли участь керівники держави та уряду, лідери політичних партій та блоків, народні депутати. Посли акредитованих в Україні іноземних держав, Президент НАН України Б. Платон, Співголови Головної редакційної колегії ЕСУ, академік НАН України І. Дзюба, член-кореспондент НАН України О. Романів, іноземний член НАН України, проф. Сорбоні А. Жуковський, голова Фондації Приятелів ЕСУ (США) В. Баранецький.

ЕСУ — перша загальноукраїнська енциклопедія, що подає багаторанний образ України ХХ століття. 25-томне видання містить понад 65 тисяч статей та близько 40 тисяч ілюстрацій. Перший том (літера А) містить 2732 статті, 1628 ілюстрацій, 50 таблиць і схем, 12 карт. Друк розпоча-

то 2001-го року.

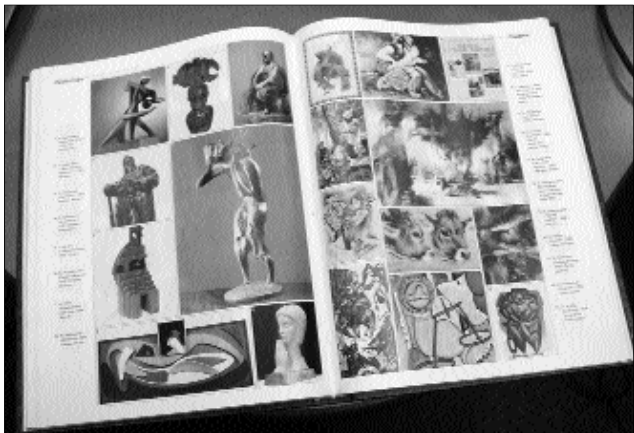
ЕСУ подає інформацію про науковців, митців, акторів, спортсменів, літераторів, політичних, громадських, державних діячів.

Критерієм відбору є реальний внесок особи в розвиток науки, культури, господарства, громадських інституцій України. Значну частину матеріалів присвячено науковим напрямам і поняттям. Кожна стаття обов'язково містить інформацію, пов'язану з Україною. Матеріали охоплюють усі регіони України, подаючи статті про всі області, райони, міста та селища міського типу: їх історію, природні умови, економічний стан. Розвиток промисловості та сільського господарства, дані про наукові та навчальні установи, заклади культури, релігійні громади, знаних уродженців цих місць.

ЕСУ подає інформацію не тільки про видатних громадян України, а й про відомих українців, які живуть за кордоном. В Енциклопедії є інформація про місця проживання українців поза Україною. Водночас ЕСУ містить відомості про національні меншини України, насамперед про їх відомих представників, історію інституцій, видання.

Проект здійснюється за фінансової підтримки фонду "Відродження", Фондації Приятелів Енциклопедії Сучасної України (США) та благодійних внесків окремих осіб і установ в Україні та діаспорі.

Інф. "С.П."

У Національному художньому музеї України відбулась презентаційна виставка гутного скла Андрія Бокотєя. Професор, ректор Львівської академії мистецтв. Організував і провів п'ять Міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові. Учасник численних міжнародних виставок і конференцій.

У великих тарелях-пластах кольорове скло заворює глядача складними живопис-

ПОЄДНАННЯ НЕПОЄДНУВАНОВОГО

ними композиціями асоціативно-абстрактного плану. Поєднання непоєднуваного. Інтравертність та експресія. Ліричне начало переплітається з трагічними інтонаціями. Буяння весни, катаклізми природи, екологічні катастрофи... Майстер детонує уяву глядача, розбухує асоціації.

З іменем Бокотєя пов'язані найважливіші принципові метаморфози в цій ділянці українського мистецтва. Багатолітні сміливі експерименти майстра сприяли зростанню міжнародного авторитету художника.

У. М.

ЧОТИРИ КОРОТКИХ УДАРИ...

Першу книгу я прочитав ще у дитячому садочку. Йшлося там про зелену симпатичну жабку, яка згодом перетворилася на казкову царівну. Таке собі відчуття подвійного дива. Передусім, від самого читання, і вже потім від отого перетворення. Уроки біології мене ні в чому не переконали, бо й досі вірю, що у зеленій жабі може ховатися царівна, а в царівні — жаба. Але то вже досвід іншого віку. Поле дитячої фантазії та безпосередності там аж надто звужене. Дорослий розум концентрує увагу на твердих, відчутних на дотик предметах. Шлунок та суспільні установи "на добро" є надійним щитом між тобою та задзеркаллям Керола. З кожним роком "країна чудес" поволі та невідворотно зникає за великим китайським муром канцелярської доброчесності та мудрістю щоденної потреби хліба насущного, під яким Христос розумів щось відмінніше од потреб травлення. Однак, добрий кухоль пива заведе часом на дрімотно-мрійли-

ве поле, де відбуваються дивні речі. За мить ти одягаєш на себе лахміття Гекльбері Фіна і, зручно вмовившись на плоту та посмоктуючи заборононену вдовою Дуглас люлечку, пливеш широкими водами Міссісіпі, сперечаєшся з негром Джімом, терпиш вибрики шахраїв короля та герцога, ледь виборсуєшся з родової вендети і, повернувшись на пліт, вкотре переживаєш відчуття неймовірної свободи. Бо поки що ти дитина і твоє майбутнє тебе анітрохи не хвилює. Тобі вистачає самого відчуття. Це потім ти станеш політиком, бізнесменом, волоцюгою та в'язнем тисячі надуманих людством правил. А поки що Мі-ссі-сі-пі... Чотири короткі удари, від яких темніє в очах, від яких раптом стає зрозумілою фраза Христа "будьте, як діти..."

Андрій ОХРИМОВИЧ